

SISTERS

FoStering gender & LGBTQIA+
equity In Sports through an
inTERSectional approach

Rezultat 3 – Sportska torba

Radni paket 3 – Konačni rezultat D3.2
Datum: Februar 2026

SISTERS

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Sadržaj

1. Uvod	4
Projekt SISTERS.....	4
Ciljevi.....	4
Partneri.....	4
Svrha sportske torbe	5
Ishodi učenja	5
2. Metodologija	7
Osnovni principi	7
Modularna struktura učenja	7
Pregled sadržaja modela	8
Iskustveno i participativno učenje.....	9
Refleksija, samoprocjena I evaluacija.....	9
Različiti putevi učenja	9
Fleksibilnost i pristupačnost	10
3. Rječnik pojmova	11
4. Pregled modula	16
5. Moduli	17
Modul 0 - Sigurna i inkluzivna okruženja za učenje u sportu	17
0.1 Šta ćete naučiti?.....	17
0.2 Uvod	17
0.3 Teorijski okvir.....	19
0.4 Aktivnosti Modula 0	24
0.5 Brzi kviz / Samorefleksija.....	32
Modul 1 Uvod u rod i ključni pojmova	34
1.1 Šta ćete naučiti?.....	34
1.2 Uvod	34
1.3 Teorijski okvir.....	36
1.4 Aktivnosti Modul 1	41
1.5 Savjeti za prilagođavanje.....	51
1.6 Brzi kviz / Samorefleksija.....	52
1.7 Gledaj/Čitaj/Istraži.....	53
Modul 2 Nejednakost i intersekcionalnost	54
2.1 Šta ćete naučiti	54
2.2 Uvod	54
2.3 Teorijski okvir.....	55
2.4 Aktivnosti Modul 2	58
2.5 Savjeti za adaptaciju.....	70
2.6 Brzi kviz/samorefleksija.....	70
2.7 Pogledaj / Pročitaj / Istraži.....	71
Modul 3 Rodna i LGBTQIA+ inkluzija u sportu	72
3.1 Šta ćete naučiti?.....	72
3.2 Uvod	72
3.3 Teoretski okvir	74

3.4 Aktivnosti Modul 3	78
3.5 Kratki kviz / Samorefleksija	82
3.6 Pogledaj / pročitaj / Istraži.....	83
Module 4 Refleksija, dobre prakse i planirane akcije	84
4.1 Šta ćete naučiti?.....	84
4.2 Uvod	85
4.3 Teorijski okvir.....	87
4.4 Aktivnosti Modul 4	91
4.5 Kratki kviz / Samorefleksija.....	97
4.6 Pogledaj / pročitaj / istraži.....	98
5. Zaključak.....	99
6. Bibliografija	100
Digital Resources / Websites.....	102

1. Uvod

Projekt SISTERS

Projekat **SISTERS (FoStering Gender and LGBTQIA+ Equity in Sports through an Intersectional Approach)**, finansiran u okviru programa **Erasmus+ Sport 2024**, predstavlja inicijativu u trajanju od **30 mjeseci** posvećenu promociji **rodne ravnopravnosti i uključivanja LGBTQIA+ osoba u sport** kroz obrazovanje, jačanje kapaciteta i praktične alate. Projekat prepoznaje sport kao snažan prostor za društvenu inkluziju, ali i kao kontekst u kojem i dalje postoje nejednakosti, diskriminacija i isključenost.

Projekat **SISTERS** se bavi ovim izazovima osnažujući sportske profesionalce i sportiste znanjem, vještinama i refleksivnim praksama koje doprinose stvaranju sigurnog, inkluzivnog i pravednog sportskog okruženja. Utemeljen na pristupima zasnovanim na ljudskim pravima, rodnoj osjetljivosti i intersekcionalnosti, projekat povezuje teoriju i praksu s ciljem podrške dugoročnim kulturnim i organizacijskim promjenama unutar sportskih sistema.

Ciljevi

Projekat je osmišljen da:

- Razumije izazove sa kojima se žene i LGBTQIA+ osobe suočavaju u sportu kroz istraživanje i prikupljanje podataka.
- Obuči sportske profesionalce, uključujući trenere, menadžere i mlade sportiste, o rodno osjetljivim i intersekcionalnim metodologijama usmjerenim na suzbijanje diskriminacije i promociju inkluzije.
- Organizira inkluzivne sportske turnire s ciljem poticanja timskog rada, poštovanja i ravnopravnosti među učesnicima.
- Uključi donosioce odluka i relevantne aktere kako bi se osigurala dugoročna održivost rezultata projekta unutar sistema sportskog upravljanja i javnih politika.

Partneri

Projekat se implementira kroz šest evropskih organizacija iz Italije, Portugala, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Grčke i Kipra, koje udružuju stručnost u oblasti upravljanja sportom, obrazovanja, društvene inkluzije i razvoja politika. Konzorcij čine sljedeće organizacije:

- **CESIE ETS (Italija)** - izražena stručnost u koordinaciji evropskih projekata, rodnoj ravnopravnosti i inkluzivnom neformalnom obrazovanju, podržavajući razvoj i primjenu obrazovnih alata zasnovanih na ljudskim pravima.
- **Porto Football Association (Portugal)** – Stručnost u sportu na grassroots nivou i razvoju regionalnog sporta.
- **Sarajevo Meeting of Cultures (Bosna i Hercegovina)**– Saradnja sa profesionalnim fudbalskim klubovima i razvojnim programima širom Evrope.
- **Champions Factory (Bugarska)** – Specijalizirani za sportski trening i društveni uticaj kroz sport.
- **Symplexis (Grčka)** – Fokus na ljudska prava, rodnu ravnopravnost i socijalnu inkluziju.
- **Center for Social Innovation (Kipar)** – Istraživački institut koji pokreće inovativne pristupe u socijalnim politikama i inkluziji.

Svrha sportske torbe

Sportska torba je bazni obrazovni i praktični alat razvijen u okviru projekta SISTERS, s ciljem podrške trenerima i fasilitatorima u provođenju edukativnih aktivnosti kako za sportske trenere, tako i za sportiste.

Sportska torba podržava učenje kroz **kombinaciju teorijskih osnova, metoda neformalnog obrazovanja, iskustvenih aktivnosti i vođene refleksije**, omogućavajući učesnicima da se kritički bave pitanjima rodne neravnopravnosti, isključenosti LGBTQIA+ osoba, diskriminacije i rodno zasnovanog nasilja u sportu.

Ovaj alat promoviše **rodno i LGBTQIA+ inkluzivne pristupe** baveći se kako strukturnim, tako i svakodnevnim aspektima sportskog okruženja. Podržava učesnike u prepoznavanju načina na koje norme, politike, leaderske prakse, timske kulture i stilovi komunikacije mogu reproducirati isključenost, ali istovremeno pruža konkretne alate za stvaranje sigurnih, poštovanih i inkluzivnih sportskih prostora.

Sportska torba premošćava jaz između teorije i prakse, podržavajući učesnike u primjeni stečenih znanja i ishoda učenja direktno u njihovim profesionalnim ulogama ili sportskim kontekstima.

Obuka Sportske torbe ima za cilj da:

- unaprijedi rodnu i LGBTQIA+ senzibiliziranost učesnika;
- osposobi učesnike da prepoznaju i efikasno se suprotstave rodno zasnovanoj diskriminaciji;
- podržati usvajanje i promociju inkluzivnih i pravednih praksi u sportu;
- doprinosi pravednijem i inkluzivnijem upravljanju sportom.

Očekivani uticaj Sportske torbe je jačanje individualnih kompetencija i organizacijskih kapaciteta za promociju jednakosti, inkluzije i zaštite u sportu, čime se doprinosi održivoj kulturnoj promjeni.

Ishodi učenja

Po uspješnom završetku trening programa Sportske torbe, učesnici će biti osposobljeni da:

- Demonstrirati razumijevanje ključnih pojmova koji se odnose na rodnu ravnopravnost, inkluziju LGBTQIA+ osoba i interseksionalnost u sportu.
- Identificirati strukturne nejednakosti, diskriminatorne prakse i rodno zasnovano nasilje u upravljanju sportom i sportskoj praksi.
- Primijeniti inkluzivnu komunikaciju, principe zaštite i etičko donošenje odluka u sportskim okruženjima..
- Kritički preispitati vlastite stavove, uloge i odgovornosti kao sportista, trenera, instruktora ili praktičara u sportu.
- Razviti i primijeniti praktične mjere i strategije koje promovišu inkluzivna, sigurna i pravedna sportska okruženja.

Sportska torba podržava realizaciju dva komplementarna puta učenja, od kojih je svaki prilagođen potrebama, ulogama i odgovornostima različitih profila učesnika.

Put 1: Upravljanje sportom sa rodnom i LGBTQIA+ osjetljivošću

Ciljna grupa: Treneri, instruktori, menadžeri i praktičari u sportu

Trajanje: 8 sati učenja

Ovaj put učenja fokusira se na upravljanje, liderstvo, zaštitu i organizacijsku kulturu u sportu. Učesnicima omogućava sticanje kompetencija za analizu politika, struktura i procesa donošenja odluka kroz rodno i LGBTQIA+ osjetljivu prizmu. Učesnici se podržavaju u prepoznavanju institucionalnih

barijera, adresiranju dinamike moći i integriranju inkluzivnih strategija u sportske organizacije i okvire upravljanja.

Put 2: Sportska praksa s rodnom i LGBTQIA+ osjetljivošću

Ciljna grupa: Sportisti i igrači

Trajanje: 8 sati učenja

Ovaj put učenja fokusira se na svakodnevnu sportsku praksu, timsku dinamiku, odnose među vršnjacima i komunikaciju. Podržava sportiste i igrače u razvijanju svijesti, empatije i praktičnih vještina potrebnih za njegovanje inkluzivnih, respektabilnih i sigurnih sportskih okruženja. Poseban naglasak stavlja se na prepoznavanje diskriminacije, izazivanje štetnih normi i promovisanje solidarnosti i inkluzije unutar timova i sportskih zajednica.

2. Metodologija

Sportska torba se zasniva na **participativnoj, učeniku-orijentisanoj i reflektivnoj** metodologiji koja kombinuje teoriju, iskustveno učenje i praktičnu primjenu. Njegov pedagoški pristup osmišljen je da se pozabavi složenošću rodne nejednakosti i isključenosti LGBTQIA+ osoba u sportu kroz angažman učesnika na kognitivnom, emocionalnom i socijalnom nivou, uz osiguranje psihološke sigurnosti i inkluzivnosti tokom cijelog procesa učenja.

Metodologija je logična kroz sve module, uz fleksibilnu prilagodbu različitim učesnicima (sportskim menadžerima, trenerima, instruktorima i sportistima) i različitim kontekstima učenja.

Osnovni principi

Metodologija programa Sportske torbe vođena je sljedećim sveobuhvatnim principima:

- **Pristup zasnovan na ljudskim pravima**

Svi moduli su utemeljeni na principima dostojanstva, jednakosti, nediskriminacije i tjelesne autonomije. Uključivanje pitanja roda i LGBTQIA+ zajednice ne posmatra se kao opcionalna vrijednost, već kao osnovno ljudsko pravo u sportskim okruženjima.

- **Intersekcionalna perspektiva**

Učenje kroz aktivnosti jasno priznaje da iskustva u sportu oblikuju interakcije više identiteta (rod, seksualnost, rasa, društveni status, godine, sposobnosti, migraciona pozadina), osiguravajući da se inkluzija tretira na nijansiran i realističan način.

- **Pristup koji nije binaran**

Primjena inkluzivnog okvira koji prepoznaje i poštuje rod kao spektar, a ne kao binarnu kategoriju ograničenu na ženu i muškarca. Ovo potvrđuje da se osobe mogu identifikovati i izražavati svoj rod na različite načine, uključujući ne-binarni, rodno-fluidni, bez roda (agender) ili druge identitete koji nadilaze binarne kategorije.

- **Siguran prostor i psihološka sigurnost**

Stvaranje sigurnih i inkluzivnih okruženja za učenje predstavlja metodološki prioritet. Jasni dogovori unutar grupe, principi povjerljivosti, dobrovoljno učešće i poštovanje ličnih granica uspostavljaju se već u Modulu 0 i dalje se jačaju kroz cijeli Sports Bag.

- **Trener kao fasilitator**

Treneri djeluju kao fasilitatori, a ne kao autoriteti. Njihova uloga je da usmjeravaju refleksiju, podstiču dijalog, upravljaju grupnom dinamikom i podržavaju učenje bez nametanja „ispravnih“ stavova ili ličnih uvjerenja.

Modularna struktura učenja

Iako dijele zajedničke principe, svaki modul naglašava određene metodološke elemente:

- **Modul 0 – Sigurna i inkluzivna okruženja za učenje u sportu**

Fokusira se na izgradnju povjerenja, emocionalnu sigurnost i grupne dogovore. Metode uključuju razbijače leda (ice-breakere), zajedničko kreiranje povelje za siguran prostor i reflektivne diskusije o jeziku, normama i ponašanju.

- **Modul 1 – Uvod u rod i ključni koncepti**

Koriste se vizualni alati (npr. Genderbread osoba), vježbe razbijanja mitova i aktivnosti koje izazivaju stereotipe. Poseban naglasak stavlja se na dijalog, propitivanje pretpostavki i normalizaciju nesigurnosti i procesa učenja.

- **Modul 2 – Nejednakost i intersekcionalnost**

Primjenjuju se kritička refleksija i sistemsko razmišljanje kroz aktivnosti poput „Točak moći i privilegije“ i intersekcionalnih studija slučaja. Metode pomažu učesnicima da razumiju strukturne i institucionalne dimenzije nejednakosti.

- **Modul 3 – Rodna i LGBTQIA+ inkluzija u sportu**

Povezuje poznavanje politika s praktičnim učenjem. Učesnici analiziraju evropske i međunarodne okvire, istražuju stvarne studije slučaja (npr. EuroGames, DonaSport) i vježbaju inkluzivne pristupe kroz igranje uloga i osmišljavanje akcija.

- **Modul 4 – Refleksija, dobre prakse i planiranje akcija**

Naglašava učenje organizacije i upravljanje promjenama. Metode uključuju samoprocjenu, identifikaciju otpora promjenama, analizu dobrih praksi i strukturirano planiranje akcija za održivu inkluziju.

Pregled sadržaja modela

Svaki modul u Sportskoj torbi prati jasnu i jednostavnu strukturu koja pomaže učesnicima da razumiju temu, aktivno se uključe u nju i primijene naučeno u stvarnim sportskim kontekstima:

- **Šta ćete naučiti**

Ovaj dio objašnjava glavni fokus modula i šta učesnici mogu očekivati da će naučiti, pomažući im da shvate zašto je tema relevantna za sport i za njihovu vlastitu ulogu.

- **Uvod**

Uvod povezuje temu s svakodnevnim iskustvima u sportu, ističući zašto je važna i kako se odnosi na inkluziju, pravičnost i sigurnost.

- **Teorijska osnova**

Ovaj dio pruža jednostavno objašnjenje ključnih ideja i koncepta koristeći razumljiv jezik, primjere i vizuale, uz podršku istraživanja i pristupa zasnovanih na dokazima.

- **Aktivnosti**

Praktične i interaktivne aktivnosti pomažu učesnicima da istraže temu kroz diskusiju, refleksiju, igranje uloga ili grupni rad, podstičući učenje kroz praktično djelovanje i dijeljenje iskustava.

- **Savjeti za prilagođavanje**

Ovaj dio daje smjernice o tome kako se aktivnosti mogu prilagoditi različitim grupama, sportskim okruženjima, uzrastima, sposobnostima ili vremenskim ograničenjima, osiguravajući fleksibilnost i inkluzivnost.

- **Brzi kviz / Samorefleksija**

Kratka pitanja ili podsticaji omogućavaju učesnicima da provjere svoje razumijevanje, reflektuju o svojim stavovima i povežu naučeno sa vlastitim sportskim okruženjem.

- **Gledaj / Čitaj / Istraži**

Dodatni resursi, poput kratkih videa, članaka ili alata, predlažu se onima koji žele produbiti svoje razumijevanje ili dalje istražiti temu.

Iskustveno i participativno učenje

Kroz sve module, Sportski priručnik primjenjuje metodologije iskustvenog učenja, prepoznajući da se stavovi, vrijednosti i ponašanja vezana za rod i inkluziju ne mogu mijenjati samo teorijom.

Ključne metode uključuju:

- **Interaktivne aktivnosti za razbijanje leda i zagrijavanje** (npr. „Pronađi nekoga ko...“, predstavljanje zamjenica) za izgradnju povjerenja i kohezije grupe.
- **Grupne diskusije i vođena refleksija**, koje omogućavaju učesnicima da istraže vlastita uvjerenja, iskustva i pretpostavke.
- **Vježbe razjašnjavanja vrijednosti** (npr. „Linija vrijednosti“) koje čine stavove vidljivim i podstiču preuzimanje različitih perspektiva.
- **Igranje uloga i učenje zasnovano na scenarijima** za vježbanje inkluzivne komunikacije, intervencije svjedoka i donošenja odluka u stvarnim sportskim situacijama.
- **Studije slučaja** iz sportskog konteksta za analizu strukturne diskriminacije, uticaja politika i iskustava sportista.

Refleksija, samoprocjena i evaluacija

Refleksija je ugrađena kroz cijelu Sportsku torbu kao osnovni metodološki alat. Svaki modul uključuje:

- **Pitanja za samorefleksiju** koja podržavaju lični proces učenja.
- **Brzi kvizovi i samoprocjene** za jačanje razumijevanja.
- **Grupne rasprave** nakon aktivnosti za pretvaranje individualnih uvida u zajedničko učenje.

Ovi elementi podstiču kontinuirano učenje, a ne jednokratne rezultate obuke.

Različiti putevi učenja

Metodologija je prilagođena za dva puta učenja:

- **Učenje fokusirano na upravljanje (Put 1)** naglašava analizu politika, refleksiju o liderstvu, sisteme zaštite i donošenje organizacionih odluka.
- **Učenje fokusirano na praksu (Put 2)** daje prioritet interakciji među vršnjacima, timskoj kulturi, komunikaciji, empatiji i svakodnevnoj inkluziji na terenu.

Aktivnosti su dizajnirane tako da budu skalabilne i prilagodljive, ovisno o ulogama i odgovornostima učesnika.

Fleksibilnost i pristupačnost

Metodologija Sportske torbe je dizajnirana da bude:

- **Fleksibilna**, omogućavajući trenerima da prilagode vrijeme, dubinu i aktivnosti.
- **Inkluzivna**, sa savjetima za prilagođavanje učesnicima s različitim potrebama i sposobnostima.
- **Osjetljiva na kontekst**, prepoznajući razlike između sportova, kultura i organizacionih okruženja.

3. Rječnik pojmova

U ovom dijelu možete pronaći objašnjenje svih termina vezanih za rod i LGBTQIA+ tematiku. Na ovaj dio možete se vraćati kad god budete čitali module:

- **Aroase (A)**

Specifičan spektar koji uključuje sve osobe koje ne doživljavaju seksualnu i/ili romantičnu privlačnost, ili je doživljavaju samo djelimično ili u određenim fazama svog života i okolnostima, uključujući:

- Aseksualnost – osobe koje ne osjećaju seksualnu privlačnost
- Aromantičnost – osobe koje ne osjećaju romantičnu privlačnost
- Demiseksualnost – osobe koje osjećaju seksualnu privlačnost samo ako postoji jaka emocionalna povezanost

- **Rodna binarnost**

Društveno ili kulturno uvjerenje da postoje samo dvije kategorije roda: muškarci i žene.

- **Cisrodno (Cis)**

Osoba čiji rodni identitet odgovara spolu koji joj je dodijeljen pri rođenju.

- **Cisrodna normativnost**

Ideja da su cisrodne osobe normalne ili ispravne, a sve druge osobe nisu.

- **Otkriti svoj identitet**

Proces u kojem osoba dobrovoljno dijeli svoju seksualnu orijentaciju, rodni identitet ili seksualne karakteristike s drugima.

- **Diskriminacija**

Nepravedno postupanje prema osobi ili grupi ljudi zbog njihove pretpostavljene pripadnosti nekoj grupi, s ciljem njihove isključenosti. Može se pojaviti na osnovu spola i roda, godina, nacionalnosti, rase i etničke pripadnosti, religije i uvjerenja, zdravlja, invaliditeta, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.

- **FLINTA**

Akronim koji se odnosi na žene, lezbijke, interpolne, ne-binarnne, trans i osobe bez roda (agender), često korišten u inkluzivnim feminističkim i sportskim kontekstima.

- **Rod**

Društveno konstruisane karakteristike i mogućnosti povezane s tim da je osoba žena, muškarac ili bilo koji rod s kojim se identificira. To uključuje norme, ponašanja i uloge povezane s bilo kojim od ovih rodova, kao i međusobne odnose između njih. Kao društvena konstrukcija, rod se razlikuje od društva do društva i može se mijenjati tokom vremena.

- **Rodno varijantni ili rodno nekonformni identitet**

Rodna varijantnost obuhvata sve subjektivite koji ne spadaju u dominantnu binarnu normu, odnosno muško i žensko. Govorimo o „varijantnosti“ upravo zato što ona obuhvata beskonačan broj nijansi koje se razlikuju od bivanja muškarcem ili ženom.

- **Rodno zasnovano nasilje (GBV)**

Bilo koja vrsta štete počinjene nad osobom ili grupom osoba zbog njihovog stvarnog ili percipiranog spola, roda, seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta. Rodno zasnovano nasilje temelji se na

neravnoteži moći. Može biti fizičko, seksualno, verbalno, psihološko, emocionalno i socio-ekonomsko, između ostalog.

- **Rodna ravnopravnost**

Vrijednost koja podstiče zajedničku brigu za ljudsko dostojanstvo; učešće svih (vidi definiciju različitosti) u ekonomskom, društvenom i kulturnom životu.

- **Rodna pravednost**

Koncept prema kojem žene i muškarci, djevojčice i dječaci, kao i osobe svih rodni identiteta, imaju različite potrebe i različit stepen moći u društvu, te da se te razlike trebaju prepoznati i rješavati kako bi se ispravile nejednakosti među spolovima. Ovo može uključivati jednako postupanje ili postupanje koje je različito, ali se smatra jednakovrijednim u pogledu prava, koristi, obaveza i mogućnosti.

- **Rodni izraz**

Aspekti muževnosti i ženstvenosti koje ljudi iskazuju kroz odjeću i način na koji se uređuju, način govora, postupke i ponašanje, itd. Na primjer, nošenje široke i funkcionalne odjeće može se smatrati više muškim, dok se tijesnija, ukrašena i šarena odjeća može smatrati više ženskom.

Povezani pojmovi:

- Androgino: izgledom ili ponašanjem nije jasno muško ni žensko.

- **Rodni identitet**

Iskustvo svakog pojedinca svog roda, koje se može ili ne mora poklapati sa spolom dodijeljenim pri rođenju, uključujući lični osjećaj tijela (što može, ako se slobodno izabere, uključivati promjenu tjelesnog izgleda ili funkcije medicinskim, hirurškim ili drugim sredstvima) i druge izraze roda, uključujući odijevanje, govor i manire. To je osjećaj osobe da je žena, muškarac, oboje, nijedno ili bilo gdje duž rodnog spektra, dajući prostor bezbrojnim različitim subjektivitetima.

Povezani pojmovi:

- Rodno queer (Genderqueer): termin koji označava osobu koja ne slijedi binarne rodne norme. Takva osoba može biti nebinarna, bez roda (agender), pangerna, rodno fluidna (genderfluid) ili imati neki drugi rodni identitet.
- Cisrodno (Cisgender): osoba čiji rodni identitet odgovara spolu koji joj je dodijeljen pri rođenju ili s kojim je identifikovana.
- Dvostruka duša (Two-Spirit): osoba koja se identificira kao da posjeduje i mušku i žensku duhovnu prirodu; termin koriste neki autohtoni narodi za opisivanje svoje seksualne, rodne i/ili duhovne pripadnosti.

- **Rodne norme**

Standardi i očekivanja s kojima se rodni identitet obično usklađuje – tj. kako muškarci i žene trebaju biti i kako se trebaju ponašati – u određenom društvu, kulturi i zajednici u određenom vremenskom periodu.

- **Rodne uloge**

Društvene i ponašajne norme koje se u određenom društvu, kulturi i zajednici široko smatraju društveno prihvatljivima za pojedince određenog roda. One često određuju tradicionalne odgovornosti i zadatke dodijeljene muškarcima i ženama, odnosno dječacima i djevojčicama.

- **Rodni spektar**

Detaljna definicija roda koja obuhvata iskustva izvan, između i izvan granica binarnog muškarac–žena.

- **Heteronormativnost**

Sve što čini da se heteroseksualnost doima koherentnom, prirodnom i privilegovanom. Uključuje pretpostavku da je svako „prirodno“ heteroseksualan i da je heteroseksualnost ideal, superiorna u odnosu na druge oblike seksualnosti, poput homoseksualnosti ili biseksualnosti.

- **Homolesbobitransfobija**

Termin objedinjuje homofobiju, lezbejofobiju, bifobiju i transfobiju, te označava mržnju, strah, nelagodu i nepovjerenje prema osobama s ovim rodnim identitetima ili seksualnim orijentacijama.

- **Inkluzivna komunikacija**

Jezik i komunikacija koji poštuju različite identitete, izbjegavaju stereotipe i promovišu dostojanstvo i osjećaj pripadnosti.

- **Intersekcionalnost**

Povezana priroda društvenih kategorizacija poput rase, klase i roda, koja stvara preklapajuće i međusobno zavisne sisteme diskriminacije ili nepovoljnosti. Kao reflektivni efekat, također se odnosi na pokrete solidarnosti i otpora koji rade na uklanjanju svih preklapajućih oblika ugnjetavanja.

- **Interspolne (I) osobe**

Širok pojam koji opisuje osobe rođene s osobinama spola (uključujući genitalije, gonade i kromosomske obrasce) koje ne odgovaraju tipičnim binarnim pojmovima muškog ili ženskog spola.

- **LGBTQIA+**

Akronim koji označava lezbejke, gejeve, biseksualne, trans osobe, queer i osobe koje istražuju svoj identitet (questioning), interspolne, aseksualne i aromantične osobe*, plus (+) druge oznake koje definišu queer zajednicu. LGBTQIA+ osobe su osobe: koje su privučene osobama svog roda (lezbejke, gejevi) ili i osobama svog i suprotnog roda (biseksualne osobe); čiji rodni identitet i/ili izraz ne odgovara spolu dodijeljenom pri rođenju (trans i nebinarne osobe); čiji identitet ne spada u binarne klasifikacije seksualnosti i/ili roda (queer osobe); koje još nisu definisale svoju seksualnu orijentaciju, rodni identitet ili izraz roda (questioning); koje su rođene s osobinama spola koje ne odgovaraju tipičnoj definiciji muškog ili ženskog spola (interspolne osobe); koje doživljavaju malo ili nimalo seksualne privlačnosti (aseksualne osobe) ili malo ili nimalo romantične privlačnosti (aromantične osobe).

- **Marginalizacija**

Proces kojim se pojedinci ili grupe guraju na margine društva ili institucija i uskraćuje im se potpuno učešće.

- **Nebinarno**

Osoba koja se ne identifikuje isključivo kao muškarac ili žena, već svoj rodni identitet i iskustvo definiše izvan ovih binarnih pojmova: može kombinovati elemente muškog i ženskog; može se identifikovati kao ni muško ni žensko; možda se ne poistovjećuje ni sa jednim rodom; a njen rodni identitet može se mijenjati tokom vremena.

- **Patrijarhalno**

Društveni i kulturni sistem u kojem muškarci posjeduju više moći od žena i osoba drugih rodova: oni dominiraju donošenjem odluka i kontrolom u porodicama, zajednicama i društvu u cjelini. Takav sistem utiče na zakone, tradicije, porodične uloge i svakodnevna ponašanja.

- **Odabrane zamjenice/imena**

Ime i zamjenice koje odabere trans* osoba kako bi se prema njoj pravilno obraćalo.

- **Queer (Q)**

Širok pojam koji se obično koristi za označavanje ili opisivanje osoba koje nisu heteroseksualne ili cisrodne.

- **Sigurno i inkluzivno okruženje**

Okruženje u kojem svi učesnici mogu učestvovati bez straha od diskriminacije, uznemiravanja ili isključenja, te u kojem se dostojanstvo i poštovanje aktivno promoviraju.

- **Spol dodijeljen pri rođenju**

Stanje (muško, žensko, interpolno) dodijeljeno pri rođenju. Obuhvata genetski spol, gonadalni spol i hormonski spol. Biološke i fiziološke karakteristike koje definišu ljude kao žene ili muškarce. Iako se ovi biološki skupovi karakteristika ne isključuju međusobno – jer postoje osobe koje posjeduju obje – oni obično razlikuju ljude kao muškarce i žene.

Povezani pojmovi:

- Transseksualna osoba: osoba koja je prošla dug proces psiholoških, hormonskih i hirurških procedura kako bi promijenila spol dodijeljen pri rođenju.
- Interspolna osoba: osoba koja je rođena s kombinacijom kromosomskih, fizičkih i bioloških karakteristika koje predstavljaju spoj muškog i ženskog spola.

- **Spolne karakteristike**

Biološke osobine poput kromosoma, hormona, gonada i reproduktivne anatomije.

- **Seksizam**

Sistem uvjerenja, stavova, postupaka i struktura koji diskriminiše osobe na osnovu pretpostavljene superiornosti muškaraca nad ženama.

- **Seksualna orijentacija**

Seksualna orijentacija odnosi se na **seksualnu privlačnost osobe (ili njen nedostatak) prema drugim ljudima**. Ne određuje se seksualnom aktivnošću, koja može biti nezavisna od orijentacije osobe. Također, nije isto što i rod osobe, iako se najčešći termini izražavaju jezikom rodne binarnosti (muško ili žensko).

Povezani pojmovi:

- *Heteroseksualna osoba: osoba koja osjeća seksualnu, emocionalnu i/ili romantičnu privlačnost prema osobi suprotnog spola.
- *Homoseksualna osoba: osoba koja je privučena osobom istog spola.
- *Biseksualna osoba: žena ili muškarac koji su privučeni oba spola, ženskim i muškim.
- *Aseksualna osoba: osoba koja ne doživljava seksualnu privlačnost niti unutrašnju potrebu za seksualnim odnosima (ili pridjev koji opisuje takvu osobu).
- *Panseksualna osoba: termini biseksualna,panseksualna ili omniseksualna koriste se za samoprepoznavanje osoba koje su privučene i mogu formirati seksualne i romantične odnose s osobom bez obzira na njen rodni identitet ili genitalije.

- **SOGIESC**

Akronim za Sexual Orientation, Gender Identity and Expression, and Sex Characteristics (seksualna orijentacija, rodni identitet i izraz, te spolne karakteristike).

Kako se sve više pojavljuju novi oblici identiteta, korištenje skraćenice LGBTQIA+ zapravo može pojačati osjećaj „drugačijeg“ jer stvara mnoštvo malih, odvojenih grupa koje se percipiraju kao odvojene od opće populacije. Alternativni okvir SOGIESC nudi rješenje za mnoge od ovih dilema. Termin SOGIESC je širi jer svaka osoba ima seksualnu orijentaciju, rodni identitet i način izražavanja roda, te spolne karakteristike. Dakle, heteroseksualna osoba ima seksualnu orijentaciju, gej osoba ima

seksualnu orijentaciju, cisrodna osoba ima rodni identitet, transrodna osoba ima rodni identitet, i tako dalje. SOGIESC preusmjerava fokus sa specifičnih populacija na dublje, zajedničke osobine. Skraćenica LGBTQIA+ odražava pohvalnu posvećenost različitosti i inkluziji i i dalje ima svoju ulogu. Međutim, za zagovaranje ljudskih prava, politiku i zakon, SOGIESC nudi vrijednu opciju koja pruža preciznost, uključivost i fokus na univerzalno zajedničke osobine.

- **Strukturna diskriminacija**

Oblik institucionalne diskriminacije prema osobama s određenom zaštićenom karakteristikom, poput rase, roda ili kaste, koja ima efekat ograničavanja njihovih mogućnosti i prilika.

- **Transrodno (Trans)**

Osoba čiji rodni identitet ne odgovara spolu dodijeljenom pri rođenju.

4. Pregled modula

Modul 0 – Uvodni dio: Priprema učesnike za obuku kroz, upoznavanje sa principima sigurnog okruženja, aktivnostima timskog povezivanja, i studije slučaja iz sportskog konteksta.

Modul 1 – Uvod u rod i ključni koncepti: Upoznaje učesnike sa ključnim terminima i konceptima vezanim za rod, identitet, pravednost i stereotipe.

Modul 2 – Nejednakost i intersekcionalnost: Istražuje kako preklapajući identiteti oblikuju iskustva u sportu, promovišući svijest o pristrasnosti, privilegiji i inkluziji.

Modul 3 – Rod i LGBTQIA+ u sportu: Fokusira se na inkluziju LGBTQIA+ osoba i rodnu ravnopravnost u sportu, oslanjajući se na stvarne studije slučaja i evropske političke okvire.

Modul 4 – Refleksija, dobre prakse i planiranje akcija: Podstiče refleksiju, razmjenu dobrih praksi i razvoj ličnih i organizacionih akcijskih planova za promovisanje inkluzije.

5. Moduli

Modul 0 - Sigurna i inkluzivna okruženja za učenje u sportu

0.1 Šta ćete naučiti?

Ovaj modul je osmišljen da pomogne učesnicima **stvoriti sigurno okruženje** za otvoreni dijalog i postupno pristupanje složenijim temama vezanim za **rod, intersekcionalnost, nejednakosti i diskriminaciju**. Kroz **stvarne slučajeve, akademska istraživanja i praktične primjere**, modul objašnjava kako su **sigurnost, inkluzija, zastupljenost, organizacijska inteligencija i diskriminatorne prakse** međusobno povezane u sportskim okruženjima.

Učesnici će steći **razumijevanje o tome šta čini sigurno i inkluzivno okruženje za učenje**, zašto inkluzija zahtijeva **više od simboličkih izjava**, te kako žene i LGBTQIA+ osobe često doživljavaju **dodatne slojeve isključenja**. Analizirat će ulogu emocionalnog rada i emocionalne inteligencije u oblikovanju (a ponekad i iskrivljanju) ponašanja trenera, kao i načine na koje sportisti i treneri djeluju kao tvorci normi u širem društvu, utičući na očekivanja, vrijednosti i inkluzivnost u zajednici.

Ovaj modul je važan za **sportske profesionalce**, jer stvaranje **pravednih, poštovanih i sigurnih sportskih prostora** zahtijeva **namjernu akciju**, a ne pretpostavke. Bilo da ste trener, sportista ili sportski menadžer, razumijevanje ovih dinamika je ključno za smanjenje diskriminacije, unapređenje dobrobiti tima, jačanje prakse zaštite i sigurnosti, i promovisanje pravednog učešća za sve učesnike.

0.2 Uvod

Sportska okruženja odražavaju **šire društvene vrijednosti**, i stoga reprodukuju mnoge oblike **nejednakosti prisutne u društvu**. Iako međunarodni okviri, poput [IOC Olympic Charter](#) definišu sport kao prostor **slobodan od diskriminacije, uznemiravanja i nasilja**, u praksi mnogi sportisti i dalje doživljavaju **isključenje, stigmatu, rodnu kontrolu i organizacione barijere**. LGBTQIA+ sportisti suočavaju se s posebno složenim oblicima diskriminacije, dok žene doživljavaju **uporne nejednakosti u vođenju, priznanju i učešću**. Ove dinamike pokazuju zašto je **intersekcionalni pristup** ključan: iskustvo nijednog sportiste nije oblikovano samo rodom, već i njegovom interakcijom s **identitetom, socio-ekonomskim položajem, kulturom, odnosima moći i normama unutar sportskih sistema**.

Ovaj modul se nadovezuje na razumijevanje da **sigurna i inkluzivna sportska okruženja** nisu samo odsustvo isključenja, već prisustvo dostojanstva, poštovanja, pravednosti i učenja. Također uvodi koncept **organizacijske inteligencije** kao ključne sposobnosti koju sportske organizacije trebaju kako bi stvorile odgovorne i na dokazima utemeljene sisteme: osiguravanje efektivnog sprovođenja politika, protočnost podataka između odjela, praćenje rizika, vjerodostojnu zaštitu i sigurnost, te razvoj kulture koja se prilagođava promjenama, a ne im se opire.

Učesnici će istražiti kako **emocionalni rad i emocionalna inteligencija oblikuju praksu treniranja**, kako **sportisti i treneri utiču na društvene norme**, kako **mediji mogu pojačavati ili razbijati diskriminatorne narative**, te kako **štetan jezik i mikroponašanja doprinose isključenju**. Kroz ovaj proces, modul pomaže učesnicima da otkriju dublje strukture iza nejednakosti – od diskriminatornih pravila podobnosti, preko pogrešnog prikaza u medijima, do organizacijskih propusta u zaštiti i sigurnosti.

0.2.1 Ciljevi učenja

Ovaj modul ima za cilj omogućiti učesnicima da:

- **Razumjeti inkluziju** kao temeljnu vrijednost u sportskim okruženjima;
- **Prepoznati kako diskriminacija funkcioniše** na interpersonalnom, kulturnom, organizacionom i sistemskom nivou;
- **Razviti kritičku svijest** o jeziku, normama i praksama koje reprodukuju isključenje;
- **Njegovati odgovornost** za doprinos stvaranju sigurnih, poštovanih i inkluzivnih prostora.

02.2 Ishodi učenja

Na kraju modula, učesnici će biti u mogućnosti da:

	Sportisti	Sportski menadžeri i treneri
Znanje 	<ul style="list-style-type: none"> ● Razumjeti koncepte inkluzije, emocionalne inteligencije i sigurnih okruženja za učenje u sportu; ● Prepoznati kako diskriminacija i isključenje djeluju na interpersonalnom i kulturnom nivou ● Identifikovati kako štetan jezik, stereotipi i prikazi u medijima utiču na učešće i dobrobit; ● Razumjeti značaj stvarnih slučajeva diskriminacije u sportu za svakodnevnu dinamiku tima. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Razumjeti koncepte inkluzije, emocionalnog rada, emocionalne inteligencije i organizacijske inteligencije u sportskim okruženjima; ● Prepoznati kako diskriminacija funkcioniše na interpersonalnom, organizacionom i sistemskom nivou; ● Razumjeti kako jezik, politike i neformalne norme oblikuju organizacijsku kulturu; ● Analizirati stvarne studije slučajeva diskriminacije u sportu iz perspektive upravljanja i liderstva.
Vještine 	<ul style="list-style-type: none"> ● Primijeniti kritičko razmišljanje na svakodnevne situacije u sportu; ● Prepoznati isključujuća ili diskriminatorna ponašanja među vršnjacima; ● Koristiti poštovan i inkluzivan način komunikacije unutar timova; ● Izazvati štetan jezik i ponašanja ili potražiti podršku kada je potrebno. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Primijeniti kritičko razmišljanje na prakse unutar organizacije i timova; ● Identifikovati diskriminatorne strukture, ponašanja i neformalne norme unutar klubova ili federacija; ● Koristiti inkluzivnu i odgovornu komunikaciju u ulogama liderstva i donošenja odluka; ● Doprinositi zaštiti, razvoju politika i organizacijskim praksama koje jačaju inkluzivne kulture učenja.
Stavovi 	<ul style="list-style-type: none"> ● Razviti veću empatiju prema različitim identitetima i životnim iskustvima u sportu; ● Posvećenost poštovanju, dostojanstvu i pravednosti unutar timova; ● Svijest o vlastitoj odgovornosti za doprinos sigurnom i održavajućem okruženju tima; ● Spremnost na prilagođavanje ponašanja u skladu sa inkluzivnim vrijednostima. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Refleksivan i odgovoran pristup vođenju; ● Posvećenost dostojanstvu, pravednosti i sigurnosti za sve učesnike; ● Svijest o svojoj ulozi tvorca normi i čuvara standarda unutar sportskih organizacija; ● Otvorenost za prilagođavanje praksi i politika na temelju dokaza i principa inkluzije.

0.3 Teorijski okvir

0.3.1 Sigurna i inkluzivna okruženja u sportu

Sigurno i inkluzivno okruženje u sportu predstavlja prostor u kojem **svaki učesnik**, bez obzira na **dob, spolne karakteristike, seksualnu orijentaciju, rodni identitet ili ekspresiju, etničku pripadnost, jezik, invaliditet, vjeru, nacionalno ili društveno porijeklo ili bilo koji drugi status** (IOC, 2021), može **trenirati, takmičiti se, učiti i razvijati se** bez straha od diskriminacije, uznemiravanja, nasilja ili isključenja. U takvom okruženju, sportisti se tretiraju s dostojanstvom; njihovi identiteti se poštuju; i kultura sporta promoviše pravednost, jednakost i dobrobit svih učesnika.

Međutim, samo pozivanje na ove principe ne garantuje automatski da je sport u praksi zaista siguran i inkluzivan. Primjeri stvarno sigurnih sportskih prostora postoje, ali se često pojavljuju izvan glavnih sportskih struktura, u malim zajedničkim grupama, alternativnim sportskim pokretima ili prostorima namjenski stvorenim za žene i LGBTQIA+ zajednice (Storr, Landi i Flory, 2024). Iako vrijedni, ovi primjeri ostaju izolovani. Njihova izolovanost znači da ne uspijevaju uticati na šire sportske sisteme, te stoga ne ispunjavaju temeljni cilj inkluzivnosti, koja zahtijeva strukturne, a ne samo lokalne promjene.

Tu izazov postaje jasan: **sigurnost i inkluzivnost** su duboko povezane, ali ih nije lako istovremeno ostvariti unutar tradicionalnih sportskih sistema. Mnogi sportisti i dalje se suočavaju s kulturnim, institucionalnim i interpersonalnim preprekama koje podrivaju oba principa.

Za **žene i LGBTQIA+ sportiste**, ova napetost je još izraženija. Njihovo učešće često uključuje pregovaranje:

- pravo na izražavanje i življenje svog identiteta,
- pravo na pristup sportu bez diskriminacije, i
- Pravo na pravedno postupanje unutar sistema koji su još uvijek oblikovani rigidnim rodним normama.

Transrodni i rodno raznoliki sportisti/kinje suočavaju se sa **dvostrukom diskriminacijom** – diskriminacijom zasnovanom na identitetu, kao i rodnom diskriminacijom u kontekstu sportskih performansi. Važno je naglasiti da se žene suočavaju s nekim od istih strukturnih rodnih barijera, posebno u oblasti liderstva, prepoznavanja i jednakog pristupa resursima (Pang et al., 2024). Ovo preklapanje pokazuje kako rodno utemeljeni odnosi moći presijecaju različite identitete, naglašavajući važnost **intersekcionalnog pristupa**.

Stoga, **sigurno i inkluzivno sportsko okruženje** podrazumijeva ono u kojem osobe različitih rodnih identiteta, rodnih izraza, seksualnih orijentacija i spolnih karakteristika mogu učestvovati u mainstream sportu bez straha od uznemiravanja, isključenja ili nasilja (Mountjoy et al., 2016), bilo na terenu, u svlačionicama, komunikacijskim kanalima, digitalnim prostorima u kojima sportske zajednice komuniciraju, kao i u široj sportskoj zajednici uopće. Kako bi se sport mogao prakticirati na siguran način, **identiteti** sportista/kinja moraju biti prepoznati i poštovani od strane vršnjaka, trenera/ica, osoblja, sportskih menadžera/ica, administratora/ica i institucija. To uključuje priznavanje raznolikosti afektivno-seksualnih orijentacija i odbacivanje štetnih pretpostavki kao što su:

- „žene koje se bave sportovima koji se tradicionalno smatraju muškim su lezbijke,“
- „muškarci koji se bave sportovima u kojima dominiraju žene su gejevi,“
- „LGBTQIA+ osobe nisu zainteresirane za sport,“
- ili bilo koji narativ koji delegitimizira sportiste/kinje na osnovu identiteta.

Sigurno i inkluzivno okruženje je ono bez etiketiranja, stigme i nadzora nad tijelima i identitetima. To je prostor u kojem pravednost, dostojanstvo, poštovanje i jednakost zamjenjuju stereotipe i diskriminaciju.

Sigurna i inkluzivna okruženja su ona u kojima se etiketiranje, stereotipizacija i stigma aktivno odbacuju i strukturno sprječavaju.

Za sportske organizacije, izgradnja istinski sigurnog i inkluzivnog okruženja predstavlja zahtjevan zadatak, ali je potpuno ostvariva kada se pristupi s posvećenošću, vizijom i odgovornošću (AFES Research Group, 2023). Takvo okruženje zahtijeva više od simboličnih gesti; potrebno je da inkluzija postane sastavni dio organizacijskog upravljanja, svakodnevne kulture i dugoročnog strateškog planiranja.

Kako bi stvorile takva okruženja, organizacije moraju raditi na:

- **Eliminirati diskriminaciju i nasilje** u svim strukturama donošenja odluka i sportskim prostorima;
- **Ojačati mehanizme odgovornosti**, osiguravajući da se pravila provode i da se povrede rješavaju na transparentan način;
- **Dosljedno primjenjivati inkluzivni jezik i komunikaciju**, kako interno tako i javno;
- **Pružiti ciljanu edukaciju i obuku** o rodnoj i spolnoj raznolikosti za trenere/ice, osoblje i sportiste/kinje;
- **Usvojiti čvrste politike** koje eksplicitno štite sve učesnike/ce i redovno se prate;
- **Identifikovati i širiti dobre prakse**, osiguravajući da postanu primjenjivi standardi za širu sportsku zajednicu.

Kako bi se ovi napori održali, sportske organizacije sve više zahtijevaju **organizacijsku inteligenciju** – kolektivnu sposobnost organizacije da uči, prilagođava se i donosi informisane odluke. Organizacijska inteligencija jača napore za inkluziju tako što osigurava da politike, znanje i podaci efikasno teku kroz cijeli sistem.

Razvijanje organizacijske inteligencije omogućava sportskim organizacijama da ojačaju svoju kulturu učenja, u kojoj su podaci dostupni, sistemi responzivni, a strateške odluke zasnovane na dokazima. U složenim okruženjima poput sporta, to doprinosi boljem planiranju, rješavanju problema i dugoročnoj konkurentskoj i etičkoj prednosti.

Međunarodni okviri sve više prepoznaju da diskriminacija u sportu nije samo posljedica individualnog ponašanja, već je često ugrađena u pravila, strukture i procese donošenja odluka. U praksi, međutim, mnogi sportski sistemi i dalje se suočavaju s izazovima u kritičkoj procjeni da li njihove politike zaista štite sportiste/kinje ili postoje samo na papiru.

Politike zaštite i jednakosti često se predstavljaju kao dokaz **posvećenosti inkluziji**, no one se uvijek ne pretvaraju u značajnu zaštitu u svakodnevnim sportskim okruženjima. U nekim slučajevima, ove politike se fokusiraju usko na pojedinačne incidente, dok zanemaruju organizacijske prakse, neravnotežu moći i systemske barijere koje i dalje izlažu sportiste/kinje isključenju, diskriminaciji ili šteti. Ovaj jaz između formalnih obaveza i stvarnih iskustava naglašava potrebu da sportske organizacije pređu preko simboličnih mjera i redovno preispituju, ispituju i prilagođavaju svoje politike. Samo adresiranjem strukturnih i institucionalnih faktora okviri zaštite mogu zaista doprinijeti sigurnijim, pravednijim i inkluzivnijim sportskim okruženjima.

0.3.2 Suočavanje sa diskriminacijom u sportu

Sigurno okruženje za učenje u sportu je ono u kojem se sportisti/kinje, posebno žene i osobe koje pripadaju LGBTQIA+ zajednici, osjećaju istinski **uključeno, podržano i poštovano**. To daleko nadilazi jednostavno izbjegavanje isključenja. To znači stvaranje klime u kojoj sportisti/kinje ne moraju sumnjati u to da li pripadaju, niti da li će njihov identitet predstavljati prepreku za učestvovanje, performanse ili lični razvoj. Čak i sportisti/kinje koji/e formalno nisu isključeni/e mogu doživjeti „inertno“ okruženje – ono u kojem su tolerisani/e, ali im se nije stvarno poželjelo (Herrick et al., 2024). Isto tako, alternativni ili paralelni sportski prostori kreirani isključivo za LGBTQIA+ sportiste/kinje ne mogu u potpunosti zamijeniti potrebu za inkluzijom unutar **mainstream sporta**, gdje jednakost mora biti osigurana za sve.

Međutim, diskriminacija u sportu nije samo rezultat individualnih stavova ili ponašanja. Često je ugrađena u **institucionalna pravila, kriterije podobnosti i političke okvire** koji određuju ko smije učestvovati i pod kojim uvjetima. Ovi strukturni oblici diskriminacije posebno je teško izazvati jer se često opravdavaju u ime pravедnosti, sigurnosti ili takmičarske integriteta.

Sljedeće studije slučaja ilustriraju kako takve institucionalne politike mogu dovesti do isključenja i štete, čak i na najvišim nivoima međunarodnog sporta.

Studija slučaja Strukturalna diskriminacija u sportskim politikama	
Da li ste znali...?	
Da neki sportski propisi zahtijevaju od sportista/ica da medicinski mijenjaju svoje tijelo kako bi stekli pravo nastupa?	Da su pravila o podobnosti za takmičenje u sportu, u određenim slučajevima, rezultirala nepovratnim medicinskim intervencijama nad sportistima/icama?
<p>Jedan od najpoznatijih primjera je slučaj Caster Semenye, vrhunske interspolne sportistkinje čija prirodna fiziologija uključuje više nivoa testosterona.</p> <p>Prema međunarodnim atletskim propisima, od nje je zahtijevano da podvrgne terapiji snižavanja hormona kako bi mogla nastaviti da se takmiči u ženskim disciplinama.</p> <p>Ovaj zahtjev se često opisuje kao oblik „obrnutog dopinga“, jer je sportistkinja bila primorana da potisne prirodne fizičke karakteristike, umjesto da stekne vještačku prednost.</p>	<p>Iskustvo ugandske trkačice na 800 metara, Annet Negese, ilustrira ozbiljne posljedice koje institucionalne politike mogu imati kada daju prioritet regulatornoj usklađenosti u odnosu na dobrobit sportista/ica. Uoči Olimpijskih igara u Londonu 2012. godine, Negesa je od strane ljekara kojeg je imenovala Svjetska atletika obaviještena da je, zbog prirodno povišenog nivoa testosterona, nepodobna za takmičenje u ženskim disciplinama. Savjetovano joj je da se podvrgne medicinskoj intervenciji kako bi zadržala pravo nastupa.</p> <p>Prema kasnijim navodima, zahvat joj je predstavljen kao manji i reverzibilan. U stvarnosti, Negesa je podvrgnuta gonadektomiji – operativnom zahvatu koji trajno mijenja život. Kasnije je izjavila da se probudila u jakim bolovima, uz dugoročne fizičke i psihološke posljedice koje su na kraju okončale njenu sportsku karijeru.</p>

Zajedno, ove studije slučaja pokazuju kako diskriminacija u sportu često nije rezultat individualnih postupaka, već **institucionalnih pravila i okvira upravljanja** koji ne uzimaju u obzir ljudsku raznolikost. Kada sistemi podobnosti nameću rigidne biološke standarde, sportisti/kinje se stavljaju u prisilne situacije u kojima učestvovanje postaje uvjetovano usklađivanjem tijela s tim standardima. Takvi pristupi odražavaju logiku „jedna veličina za sve“, koja je višestruko rezultirala isključenjem, štetom i gubitkom dostojanstva.

Ovi primjeri otkrivaju kako sportske organizacije mogu nenamjerno perpetuirati **sistemsku diskriminaciju i organizacijsku štetu**, posebno kada politike stavljaju regulaciju iznad dobrobiti sportista/kinja. Umjesto da promovišu pravednost, takvi okviri prebacuju teret na sportiste/kinje, prisiljavajući ih da se prilagođavaju uskim normama na štetu svog zdravlja, autonomije i prava. Stoga se adresiranje diskriminacije u sportu zahtijeva više od individualne svijesti; potrebno je kritički preispitati kako se politike dizajniraju, implementiraju i opravdavaju, te da li one zaista služe

0.3.3 Prevažilaženje štetnog jezika i kulturnih normi

Ključni aspekt sigurnog okruženja za učenje je transformacija kulturnih normi, posebno **jezika**. Način na koji sportisti/kinje, treneri/ice i osoblje komuniciraju jedni s drugima direktno oblikuje osjećaj sigurnosti, vrijednosti ili stigmatizacije kod pojedinaca.

Pejorativni izrazi usmjereni prema ženama, poput nazivanja „muškobanjastima“, „previše emotivnima“, „slabima“ ili „nije pravi sportista/kinja“, jačaju **seksistička uvjerenja i umanjuju njihovu legitimnost** u sportu. Slično tome, rodno i spolno raznoliki sportisti/kinje često bivaju ismijavani/e kao „zbunjeni/e“, „neprirodni/e“, „varalice“ ili „stranci/ke“ – jezik koji delegitimizira njihov identitet i perpetuira isključenje.

Promjena ovih jezičkih i kulturnih normi **kritična** je komponenta izgradnje sigurnog okruženja za učenje. To zahtijeva svjesnu promjenu podržanu programima podizanja svijesti, timskim diskusijama i kontinuiranom edukacijom unutar organizacija. Kada se štetan jezik izaziva, ispravlja i zamjenjuje komunikacijom koja poštuje druge, sport postaje prostor u kojem svi mogu učiti i „odučavati“ se.

Mediji igraju moćnu ulogu u održavanju hegemonijske, rodno strukturirane dinamike sporta. Medijsko izvještavanje često daje prednost senzacionalizmu, skandalima ili narativima koji jačaju binarne rodne norme.

Kod muških sportista, mediji ponekad prikazuju one u „feminiziranim“ sportovima (npr. umjetničko klizanje) kao efeminirane, dok se žene u „maskulinim“ sportovima (npr. fudbal) prikazuju kao previše muževne.

0.3.4 Sportisti/kinje i treneri/ice kao tvorci normi

Sportisti/kinje, treneri/ice i sudije nisu samo izvođači/e, već su i **javne ličnosti i tvorci normi**. Njihovo ponašanje tokom takmičenja, u svlačionicama, u medijima i u svakodnevnom životu oblikuje društvene vrijednosti. Njihovi gestovi, izjave i postupci direktno utiču na fanove, mlade sportiste/kinje i širu javnost.

Ovaj uticaj znači da moraju biti svjesni kako se njihov **identitet, kulturne norme i lična uvjerenja** isprepliću s njihovim ulogama.

Posebno za žene i LGBTQIA+ sportiste/kinje, posljedice diskriminatornog ponašanja sa strane saigrača/ica ili trenera/ica mogu biti duboke. Ako lideri unutar sporta javno ili privatno protivrječe inkluziji, njihovi stavovi se prenose kroz timove i institucije, često dovodeći do suptilnog ili otvorenog isključenja.

0.3.5 Uloga, ponašanje i moć u sportu

Razumijevanje sigurnih i inkluzivnih sportskih okruženja zahtijeva prepoznavanje da iskustva sportista/kinja i profesionalaca/ki oblikuje **više ličnih i društvenih faktora**, a ne samo rod. Žene i LGBTQIA+ sportisti/kinje, kao i treneri/ice, sudije i sportski menadžeri/ice, susreću se s različitim očekivanjima i prilikama, ovisno o tome kako se aspekti poput identiteta, pripadnosti zajednici, socio-ekonomskog statusa i kulturnih normi međusobno isprepliću unutar sportskih okruženja.

Ove dinamike su posebno vidljive u svakodnevnoj realnosti trenera/ica, gdje se rod, norme liderstva, organizacijska kultura i lični identitet preklapaju. Istraživanja pokazuju da žene treneri/ice često balansiraju između maskuliniziranih i feminimiziranih očekivanja ponašanja kako bi bile prihvaćene, poštovane i efikasne u svojim ulogama. Ova očekivanja ne proizlaze iz same profesije treniranja, već iz **dugotrajnih rodnih pretpostavki o tome kako lideri/e treba da se ponašaju**.

Jedna ključna komponenta ove dinamike je **emocionalni rad** – namjerno upravljanje vlastitim emocijama i emocijama drugih kako bi se ispunila organizacijska očekivanja (Porter & Spence, 2022). Dok je emocionalni rad usko povezan s **emocionalnom inteligencijom**, koja podrazumijeva prepoznavanje, upravljanje i konstruktivno uticanje na emocije, interseksionalni pritisci često iskrivljuju njegovu svrhu. Umjesto da podržava empatiju i inkluziju, emocionalna inteligencija postaje instrumentalisana: žene treneri/ice konstantno moraju prilagođavati svoje emocionalno izražavanje kako bi se uklopile, umjesto da podržavaju sportiste/kinje.

Ovu dinamiku dobro ilustriraju sami svjedoci – treneri/ice. Kao što je jedan/a trener/ica objasnio/la: „**Osjećam kao da manipulišem performansom roda prema situaciji kako bih postigao/la željeni rezultat**“ – ne misleći pri tome na neiskrenost, već na potrebu da strateški naizmjenično primjenjuje ponašanja koja su kulturno kodirana kao muška (npr. asertivnost, autoritativan ton, pa čak i kontrolisano korištenje psovki) i ona koja su kodirana kao ženska (npr. emocionalna toplina, njegovan gestikul, brižna ponašanja) (Porter & Spence, 2022).

Takvo konstantno emocionalno samonadziranje ne samo da stvara psihološki stres, već pokazuje kako je emocionalna inteligencija, zamišljena kao alat za inkluziju i zdravu timsku kulturu, preoblikovana u mehanizam preživljavanja unutar rodno strukturisanog sistema. Umjesto da osnažuje trenere/ice da stvaraju podržavajuća okruženja, **zahtjev za emocionalnim „prilagođavanjem“ često pojačava nejednakost**.

Ovo je dodatno pojačano onim što istraživači nazivaju „**dvostrukom zamkom**“: žene treneri/ice bivaju kažnjavane bez obzira na način ponašanja. Kada pokazuju asertivnost ili autoritet, etiketiraju se kao kršenje ženskih normi. Kada pokazuju empatiju ili suradničko liderstvo, kritikuju se jer ne ispunjavaju muški kodirane norme liderstva u sportu (Eagly & Karau, 2002; Burton & Newton, 2021). Studije pokazuju da se od žena u trenerskim ulogama često očekuje veći nivo empatije i emocionalne podrške, a istovremeno se procjenjuju kao „previše emotivne“ da bi vodile. Ova kontradikcija pokazuje kako rodna očekivanja oblikuju profesionalne norme i čine liderstvo disproporcionalno složenim za žene. Za žene koje pripadaju i manjinskim grupama – rasno marginalizovane žene, rodno i spolno raznolike osobe ili žene iz nižih socio-ekonomskih sredina – pojačana je kontrola nad njihovim emocionalnim izražavanjem, profesionalizmom i sposobnostima liderstva.

0.3.6 Zaključak

Sigurno i inkluzivno okruženje u sportu može nastati samo **kada se institucije obavežu na prepoznavanje i adresiranje složenih, isprepletenih faktora koji oblikuju iskustva sportista/kinja**. To zahtijeva prelazak preko simboličnih gesta ka praksama koje poštuju dostojanstvo, jednakost i ljudska prava u svim sportskim prostorima. Kao što primjeri iz ovog teksta pokazuju, **isključenje** u sportu rijetko je rezultat jednog faktora; **ono proizlazi iz interakcije rodnih normi, organizacijske kulture, sistemskih pristrasnosti, štetnog jezika i diskriminatornih politika**. Rješavanje ovih pitanja zahtijeva

stalnu organizacijsku inteligenciju, transparentnu odgovornost i spremnost da se izazovu dugogodišnje pretpostavke koje su normalizovale nejednakost. Kada sportske organizacije ugrade učenje, responzivnost i kulturnu osviještenost u svoje strukture, one stvaraju okruženja u kojima svi učesnici, a ne samo oni koji se uklapaju u tradicionalne norme, mogu napredovati.

Stvaranje takvih okruženja predstavlja i etičku odgovornost i stratešku investiciju u budućnost sporta. **Sportisti/kinje, treneri/ice, sudije i sportski menadžeri/ice** služe kao **tvorci normi** čije ponašanje i identiteti utiču na stavove javnosti i na sljedeću generaciju učesnika/ica. Njihova sposobnost da djeluju sigurno, autentično i samouvjerenno zavisi od toga da li sportski sistemi podržavaju raznolikost, umjesto da je regulišu ili potiskuju. U budućnosti, sport mora usvojiti pristup koji prepoznaje različite potrebe i iskustva pojedinaca i podržava kontinuirano preispitivanje i učenje unutar organizacija. Politike, prakse i kulturne norme trebaju biti oblikovane prema stvarnim iskustvima sportista/kinja u njihovim svakodnevnim sportskim okruženjima. Tek tada sport može ostvariti svoj puni potencijal kao prostor pripadnosti, ličnog razvoja i kolektivne dobrobiti, gdje inkluzija nije izuzetak ili posebna staza, već temelj cijelog sistema.

0.4 Aktivnosti Modula 0

Activity 0.1 PRONAĐI NEKOGA KO...

Activity 0.2 POVEJA O SIGURNOM PROSTORU

Activity 0.3 LINIJA VRIJEDNOSTI

Activity 0.1	Pronađi nekog ko...
Pregled 	Brza i dinamična aktivnost umrežavanja u kojoj se učesnici/ce kreću po prostoru kako bi pronašli osobe koje odgovaraju kratkim izjavama vezanim za inkluziju. Aktivnost podstiče razgovor, uvodi ključne pojmove vezane za inkluziju te facilitatorima pruža brz i nenametljiv uvid u to koliko su učesnici/ce upoznati i koliko se osjećaju ugodno u vezi s inkluzivnim praksama. Glavne teme: inkluzija, empatija, iskustvo u mješovitim rodnim grupama, antidisriminacijska praksa, podržavajuće ponašanje prema rodnim i LGBTQIA+ osobama. Metodologija: aktivni „ice-breaker“ + kratka plenarna refleksija.
Vrijeme 	Ukupno trajanje: 20–30 minuta (10–15 minuta kretanja i umrežavanja; 10–15 minuta plenarne diskusije/debriefinga).
Broj učesnika 	Idealan broj učesnika/ca: 8–30 (minimum 6; maksimum 40). Ako je grupa veća, aktivnost se provodi u manjim podgrupama.
Za koga je ova aktivnost? 	I treneri i sportisti.
Potrebni materijali 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Radni list „Pronađi nekoga ko...“ (po jedan za svakog/u učesnika/cu), u formi tabele ili liste izjava. 2. Olovke / hemijske olovke. 3. Bedževi s imenima (opcionalno). 4. Tajmer. 5. Flipchart ili bijela tabla za bilješke facilitatora/ice.

<p>Ciljevi</p> 	<p>Do kraja aktivnosti učesnici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Upoznali/e više kolega/ica i započeli/e razgovore o inkluziji; ● Prepoznali/e svakodnevne primjere inkluzivne prakse i prepreka; ● Promišljali/e o vlastitom iskustvu i/ili primjeni inkluzije; ● Razvili/e empatiju unutar grupe.
<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osigurati pristupačan prostor (prilagođen osobama u invalidskim kolicima, s mogućnošću sjedenja). 2. Omogućiti učesnicima/ama da, ukoliko žele, odgovore označe inicijalima umjesto da ih javno iznose. 3. Obezbijediti miran kutak za svakoga kome je potrebna pauza. 4. Za osobe s oštećenjem sluha koristiti razmjenu poruka putem papira/olovke ili titlovanje uživo; za učesnike/ce kojima jezik nije maternji, obezbijediti kartice s prevodom ili rad u dvojezičnim parovima. 5. Naglasiti da učesnici/ce nikada ne smiju „razotkrivati“ druge niti postavljati pitanja o nečijem privatnom identitetu.
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<p>Objasniti svrhu aktivnosti i pravila sigurnog prostora (5 minuta): naglasiti povjerljivost, zabranu „razotkrivanja“ drugih osoba, korištenje jezika punog poštovanja te dobrovoljnost dijeljenja ličnih iskustava.</p> <p>Podijeliti radne listove „Pronađi nekoga ko...“ i olovke. Pokazati primjer kako se aktivnost provodi (1 minuta).</p> <p>Faza kretanja i umrežavanja (10–15 minuta): učesnici/ce se kreću po prostoru i traže osobe koje mogu potpisati ili staviti inicijale u odgovarajuće polje kada se izjava na njih odnosi. Jedna osoba može potpisati više polja, ali isključivo uz svoj pristanak. Podsticati kratka dodatna pitanja (npr. „Kako se to desilo?“), uz podsjećanje da se nikoga ne smije pritiskati da dijeli lične informacije.</p> <p>Prikupiti radne listove (1 minuta). Facilitator/ica brzo sumira uočene trendove ili izdvaja zanimljive anonimne primjere za dijeljenje s grupom.</p> <p>Plenarna diskusija i refleksija (10–15 minuta): koristiti vođena pitanja kako bi se promislilo o onome što je proizašlo iz aktivnosti. Ključne zaključke zabilježiti na flipchartu.</p> <p>Primjeri izjava za aktivnost „Pronađi nekoga ko...“ (odabrati otprilike 12–16 u skladu s raspoloživim vremenom):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Pronađi nekoga ko može objasniti šta znači „inkluzija“ u sportu. ● Pronađi nekoga ko je trenirao/la mješovite rodne timove. ● Pronađi nekoga ko vjeruje da empatija jača tim. ● Pronađi nekoga ko je učestvovao/la u ili organizovao/la mješoviti rodni događaj. ● Pronađi nekoga ko je vodio/la ili pomogao/la u implementaciji kodeksa ponašanja u klubu. ● Pronađi nekoga ko je primijetio/la (i reagovao/la na) pogrdan govor tokom treninga. ● Pronađi nekoga ko koristi inkluzivan jezik u komunikaciji tima/kluba ili na društvenim mrežama. ● Pronađi nekoga ko je prikupljao/la ili koristio/la rodno razvrstane podatke u svom klubu. ● Pronađi nekoga ko bi volontirao/la kao mentor/ica mladom treneru/ici iz nedovoljno zastupljene grupe.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Pronađi nekoga ko je pohađao/la obuku o zaštiti (safeguarding) ili inkluziji. ● Pronađi nekoga ko je vidio/la da je saigrač/ica isključen/a zbog svog identiteta. ● Pronađi nekoga ko vjeruje da je njegov/njen klub mjesto dobrodošlice za sve. ● Pronađi nekoga ko smatra da medijski prikaz utiče na percepciju njihovog sporta.
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Podstaknite učesnike/ce da postavite kratko dodatno pitanje nakon što im neko potpiše polje (npr. „Šta ti je pomoglo da to uradiš?“). Ovo produbljuje povezanost, a zadržava aktivnost kratkom i dinamičnom. ● Ako neko potpiše veliki broj polja, zamolite ga/je (u plenarnoj diskusiji) da ukratko podijeli jedan primjer – ali samo ako se osjeća ugodno. ● Podsjetite sve da je cilj aktivnosti mapiranje iskustava i stavova, a ne „testiranje“ učesnika/ca; ne postoje tačni ili netačni odgovori.
<p>Kako prilagoditi aktivnost online okruženju</p> 	<p>Nije primjenjivo</p>
<p>Teorija</p> 	<p>Zasnovano na Teoriji intergrupnog kontakta (Allport, 1954): pozitivan i strukturiran kontakt između različitih grupa smanjuje predrasude i razvija empatiju.</p> <p>Ice-breaker i aktivnosti društvenog umrežavanja korisne su za izgradnju povjerenja i smanjenje međugrupne anksioznosti, što su važni preduslovi za dublji rad na inkluziji.</p> <p>Aktivnost ujedno služi kao lagana, participativna procjena potreba: pomaže u identifikaciji postojećih snaga (npr. mentori/ice, postojeće politike) kao i praznina (npr. nedostatak obuka, prisutnost pogrdnog jezika).</p>
<p>Refleksija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Za koje izjave je bilo lako pronaći potpise? Za koje je bilo teško? Šta nam to govori? ● Da li vas je nešto iznenadilo u odgovorima koje ste prikupili? ● Gdje ste uočili snage u našoj grupi/klubu? Gdje prepoznajete praznine ili prostor za unapređenje? ● Koju jednu malu akciju možete poduzeti već ove sedmice kako biste svoj klub učinili inkluzivnijim? ● Koliko se osjećate ugodno da reagujete kada čujete pogrdan ili isključujući govor? Šta bi vam pomoglo da se osjećate sigurnije i spremnije da reagujete?
<p>Izvori</p> 	<p>Prilagođeno prema standardnim inkluzivnim ice-breaker aktivnostima i principima intergrupnog kontakta (Allport, 1954).</p>

Activity 0.2	Povelja sigurnog prostora: Izgradnja principa za komunikaciju zasnovanu na poštovanju i inkluziji
<p>Pregled</p> 	<p>Ova aktivnost vodi učesnike/ce kroz proces zajedničkog kreiranja skupa principa koji osiguravaju komunikaciju zasnovanu na poštovanju, psihološku sigurnost i inkluzivnost unutar okruženja za obuku. Podstiče učesnike/ce da promišljaju o tome šta za njih znače podrška, poštovanje i sigurnost – kako na individualnom, tako i na kolektivnom nivou.</p> <p>Aktivnost obuhvata teme poput inkluzije, prevencije diskriminacije, aktivnog slušanja, empatije, izgradnje povjerenja i dijaloga zasnovanog na međusobnom uvažavanju. Metodologija uključuje brainstorming, facilitiranu grupnu diskusiju i kolektivno donošenje odluka.</p>
<p>Vrijeme</p> 	<p>Ukupno trajanje: 20–30 minuta.</p>
<p>Broj učesnika</p> 	<p>Idealan broj učesnika/ca: 10–20 (Minimum 6, maksimum 30)</p>
<p>Kome je namijenjan ova aktivnost</p> 	<p>Treneri i sportisti</p>
<p>Potrebni materijali</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Flipchart ili veliki listovi papira ● Markeri ● Samoljepljivi papirići (opcionarno) ● Traka ili magneti za izlaganje završne povelje ● Štampana ili digitalna verzija IOC liste o nediskriminaciji (opcionalna referenca)
<p>Ciljevi</p> 	<p>Do kraja aktivnosti učesnici/ce će:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Definirati kako izgleda komunikacija zasnovana na poštovanju i inkluziji. ● Razumjeti koja ponašanja doprinose psihološki sigurnom okruženju. ● Identifikovati zajednička očekivanja koja podržavaju različitost i sprečavaju diskriminaciju. ● Ojačati grupnu koheziju i međusobno povjerenje. ● Kreirati vidljivu povelju koja se može koristiti tokom obuke kao vodič za ponašanje.
<p>Kako učiniti aktivnosti inkluzivnijim</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Osobe s poteškoćama u kretanju: osigurati pristup materijalima iz sjedeće pozicije; facilitator/ica može prikupljati doprinose u njihovo ime. ● Osobe s oštećenjem vida: svaku ideju pročitati naglas; obezbijediti digitalnu ili verziju povelje s uvećanim fontom. ● Osobe s oštećenjem sluha: koristiti pisane bilješke ili dijeljeni ekran; osigurati da svi govore jasno i okrenuti prema grupi. ● Osobe s kognitivnim poteškoćama: koristiti jednostavan jezik; sažimati ključne tačke; redovno provjeravati razumijevanje.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Omogućiti dodatno vrijeme po potrebi i pružiti opciju anonimnog doprinosa putem samoljepljivih papirića.
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Uvod (2 min) Objasniti da je cilj zajednički definisati šta prostor čini sigurnim, uvažavajućim i inkluzivnim. ● Brainstorming (5–7 min) Postaviti pitanja: „Šta čini da se osjećate poštovano?“ „Šta vam pomaže da se osjećate sigurno da otvoreno govorite?“ „Koja ponašanja podržavaju inkluziju i pravičnost?“ Učesnici/ce dijele ideje usmeno ili ih zapisuju na samoljepljive papiriće. ● Prikupljanje i grupisanje ideja (5 min) Slične doprinose grupisati zajedno (npr. empatija, povjerljivost, aktivno slušanje, bez osuđivanja, jezik pun poštovanja). ● Izrada Povelje (7–8 min) Kao grupa, dogovoriti 5–7 vodećih principa, kao što su: Aktivno slušati bez prekidanja Izbjegavati pretpostavke i osuđivanje Poštovati povjerljivost Koristiti inkluzivan jezik Omogućiti svima jednako vrijeme za govor Na diskriminatorno ponašanje reagovati s poštovanjem Biti svjestan/na kako naše riječi i postupci utiču na druge ● Posvećenost (3 min) Pozvati učesnike/ce da potpišu povelju kao simboličnu obavezu poštivanja dogovorenih principa. ● Izlaganje povelje (1 min) Postaviti je na vidljivo mjesto u prostoru kako bi služila kao vodič za buduće diskusije.
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<p>Podsticati tiše glasove nudeći različite načine doprinosa (usmeno, pisano, gestama).</p> <p>Ako dođe do neslaganja, modelirati nenapadačku komunikaciju. Vraćati se na povelju kada se razgovara o osjetljivim temama poput roda, diskriminacije ili inkluzije. Podsjetiti učesnike/ce da se povelja može ažurirati – okruženja za učenje se razvijaju.</p>
<p>Kako prilagoditi aktivnost online okruženju</p> 	<p>Za realizaciju online možete koristiti platforme za izradu word-clouda u realnom vremenu, kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Mentimeter (www.mentimeter.com) ● Slido (www.slido.com) ● AnswerGarden (www.answergarden.ch) ● WordClouds.com (uz dijeljeni link) <p>Koraci za online verziju:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kreirati pitanje za word-cloud Postaviti upit, npr.: „Napišite jednu riječ ili kratku frazu koja opisuje šta vam pomaže da se osjećate sigurno, poštovano ili uključeno u grupi.“ 2. Podijeliti link tokom online sastanka Postaviti link u chat (Zoom, MS Teams, Google Meet). 3. Učesnici/ce unose svoje riječi

	<p>Svaka osoba dodaje 1–3 riječi. Oblak riječi se ažurira uživo i vizuelno ističe najčešće pojmove (npr. „poštovanje“, „slušanje“, „povjerljivost“).</p> <p>4. Diskusija o oblaku riječi Vizuelni rezultat koristiti kao polaznu osnovu za dogovor o grupnim pravilima. Identifikovati 5–7 najizraženijih tema.</p> <p>5. Zajedničko kreiranje digitalne Povelje Trener/ica unosi odabrane principe na zajednički slajd ili kolaborativnu tablu.</p> <p>6. Simbolično potpisivanje Učesnici/ce „potpisuju“ tako što: dodaju svoje ime u dokument, kliknu reakciju (emoji), ili napišu „Slažem se“ u chatu.</p>
<p>Teorija</p> 	<p>„Siguran prostor“ zasniva se na teoriji psihološke sigurnosti (Edmondson, 1999), koja naglašava da se pojedinci moraju osjećati poštovano, saslušano i slobodno od ismijavanja kako bi u potpunosti učestvovali. Okviri inkluzivne komunikacije u sportu ističu važnost zajedničkih normi, empatije i nediskriminacije u prevenciji isključivanja, štete zasnovane na identitetu i neravnoteže moći. Zajedničko kreiranje pravila povećava osjećaj vlasništva, odgovornosti i grupne kohezije.</p>
<p>Refleksija</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koji princip vam je najvažniji i zašto? 2. Da li vas je nešto iznenadilo tokom diskusije? 3. Kako nam ovi principi mogu pomoći u prevenciji diskriminacije? 4. Koja ponašanja će možda biti najteže dosljedno primjenjivati? 5. Kako ćemo se podsjećati da poštujemo ovu povelju?
<p>Izvori</p> 	<p>Prilagođeno prema uobičajenim praksama kreiranja sigurnog prostora i grupnih sporazuma u treninzima o inkluziji, sportskom obrazovanju i facilitaciji zasnovanoj na ljudskim pravima. Pod uticajem koncepta psihološke sigurnosti Edmondson i dobrih praksi inkluzivne komunikacije.</p>

Activity 0.3		Values Line: Istraživanje uvjerenja i perspektiva u sportu
<p>Pregled</p> 	<p>Ova aktivnost pomaže učesnicima/ama da istraže svoje vrijednosti, uvjerenja i emocionalne reakcije vezane za inkluziju, diskriminaciju, liderstvo i sigurnost u sportu. Učesnici/ce se fizički pozicioniraju duž zamišljene linije između „Slažem se“ i „Ne slažem se“ kao odgovor na izjave koje se odnose na rod, identitet, diskriminaciju, emocionalnu inteligenciju i timsku kulturu. Aktivnost podstiče refleksiju, dijalog i osvještavanje različitih perspektiva unutar grupe. Zasniva se na iskustvenom učenju, vizuelnom izražavanju stavova i vođenoj grupnoj diskusiji.</p>	
<p>Trajanje</p> 	<p>Ukupno trajanje: 30 minuta.</p>	
<p>Broj učesnika</p> 	<p>Minimum: 10 učesnika/ca Maksimum: 25 učesnika/ca</p>	

<p>Za koga je ova aktivnost namijenjena</p> 	<p>Treneri i sportisti</p>
<p>Potrebni materijali</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Duga traka zalijepljena na pod (ili konopac) za označavanje linije vrijednosti ● Natpisi s oznakama SLAŽEM SE i NE SLAŽEM SE ● Štampane izjave (5–7) ● Opcionalno: samoljepljivi papirići i markeri
<p>Ciljevi</p> 	<p>Učesnici/ce će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Prepoznati i artikulirati svoja uvjerenja o inkluziji, diskriminaciji, rodnim normama i sigurnosti u sportu. ● Razviti empatiju slušanjem različitih perspektiva unutar grupe. ● Promišljati o tome kako lične vrijednosti utiču na donošenje odluka, timsku kulturu i liderstvo. ● Ojačati vještine emocionalne inteligencije poput samosvijesti i socijalne svjesnosti.
<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Osobama s poteškoćama u kretanju omogućiti da pokažu ili usmeno naznače svoju poziciju („uglavnom se slažem“, „neutralno“, „uglavnom se ne slažem“). ● Za slijepe ili slabovidne osobe jasno pročitati izjave i usmeno opisati skalu SLAŽEM SE – NE SLAŽEM SE. ● Za osobe s oštećenjem sluha obezbijediti štampane izjave i vizuelne oznake. ● Za osobe s kognitivnim ili jezičkim poteškoćama pojednostaviti izjave ili dati kratka pojašnjenja. ● Osigurati da je prostor fizički siguran i pristupačan za kretanje duž linije.
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pripremiti prostor postavljanjem trake na pod kako bi se formirala ravna linija. Jedan kraj označiti kao SLAŽEM SE, a drugi kao NE SLAŽEM SE. 2. Objasniti pravila: Učesnici/ce stoje na mjestu duž linije koje odražava stepen njihovog slaganja ili neslaganja s izjavom. Ne postoje tačni ili netačni odgovori. Promjena pozicije tokom aktivnosti je poželjna nakon što se čuju perspektive drugih. 3. Pročitati prvu izjavu naglas i dati učesnicima/ama 10 sekundi da odaberu svoju poziciju. 4. Pozvati nekoliko volontera/ki s različitih tačaka linije da ukratko objasne zašto su izabrali tu poziciju. 5. Podstaći pomjeranje: pitati da li neko želi promijeniti svoju poziciju nakon što je čuo/la druge i pozvati ih da objasne zašto. 6. Ponoviti postupak s preostalim izjavama. 7. Nakon posljednje izjave facilitirati grupnu refleksiju. <p>Predložene izjave:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „Svi se osjećaju sigurno u sportu.“ 2. „Rod nikada ne bi smio ograničavati liderske prilike.“ 3. „Empatija je jednako važna kao i fizička snaga.“

	<ol style="list-style-type: none"> 4. „Suprotstavljanje diskriminaciji je odgovornost svih u sportu.“ 5. „Jezik koji se koristi u sportu utiče na to da li se sportisti/ce osjećaju uključeno.“ 6. „Medijsko izvještavanje utiče na diskriminaciju u sportu.“ 7. „Sportske organizacije trebaju se prilagoditi sportistima/cama – a ne obrnuto.“ 8. „Štetan jezik u sportu jednako je štetan kao i fizičko nasilje.“ 9. „Mediji trebaju snositi odgovornost za način na koji prikazuju sportiste/ce.“ 10. „Žene i LGBTQIA+ sportisti/ce tretirani su pravedno u mainstream sportu.“ 11. „Treneri/ce bi trebali imati obaveznu obuku o različitosti i inkluziji.“ 12. „Emocionalna inteligencija je jednako važna kao tehničke vještine u treniranju.“ 13. „Sportisti/ce nikada ne bi smjeli biti pod pritiskom da mijenjaju svoje tijelo kako bi se takmičili.“ 14. „Tim ne može biti inkluzivan bez aktivnog suprotstavljanja stereotipima.“ 15. „Raznoliko liderstvo čini sportske organizacije snažnijima.“ 16. „Intersekcionalnost bi trebala biti dio svake politike zaštite (safeguarding).“ 17. „Saigrači/ice više utiču na inkluziju nego organizacijske politike.“ 18. „Jezik koji se koristi u svlačionicama utiče na ukupnu timsku klimu.“ 19. „Stvaranje sigurnog okruženja u sportu je odgovornost svih.“ 20. „Treneri/ce trebaju biti model inkluzivnog ponašanja na terenu i van njega.“ 21. „Identitet sportiste/ce nema uticaj na njegovu/njenu sportsku vrijednost.“ 22. „Sportski mediji učvršćuju rodne stereotipe.“ 23. „Žene u trenerskim ulogama suočavaju se s većim nadzorom nego muškarci.“ 24. „LGBTQIA+ sportisti/ce ne bi trebali trebati odvojene sportske prostore da bi se osjećali sigurno.“ 25. „Različitost jača timske performanse.“ 26. „Komunikacija zasnovana na poštovanju treba biti ključna kompetencija u sportu.“
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Podsticati aktivno slušanje, a ne debatu. ● Ako učesnici/ce postanu defanzivni, usmjeriti razgovor na vrijednosti, a ne na lično opravdavanje („Koja uvjerenja oblikuju ovaj stav?“). ● Normalizirati razlike („Prirodno je da stojimo na različitim mjestima – zato je ova aktivnost važna“). ● Osigurati da nijedna osoba ne dominira; svjesno uključivati tiše glasove. ● Povezati vježbu s organizacijskim normama i intersekcionalnošću. ● Izbjegavati osuđujuće reakcije; cilj je istraživanje, a ne uvjeravanje.
<p>Kako prilagoditi ovu aktivnost online okruženju</p> 	<p>Online verzija – koristiti interaktivne alate kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Mentimeter (Scale ili Slider opcija) ● Slido ● Poll Everywhere (Likert skala) <p>Koraci za online verziju:</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podijeliti link ka Mentimeter/Slido platformi sa skalom od 0 (Ne slažem se) do 10 (Slažem se). 2. Pročitati izjave naglas; učesnici/ce glasaju anonimno. 3. Prikazati rezultate uživo kao vizuelnu distribuciju (stubičasti grafikoni, tačke ili oblak riječi ako se koriste kratka obrazloženja). 4. Pozvati volontere/ke da podijele svoja razmišljanja putem mikrofona ili chata. 5. Ponoviti postupak za sve izjave.
Teorija 	<p>Zasnovano na konstruktivističkom učenju – ljudi uče kroz refleksiju o vlastitim iskustvima.</p> <p>Koristi elemente teorije socijalnog učenja, gdje učesnici/ce uče posmatrajući razmišljanja i argumente drugih.</p> <p>Podržava razvoj emocionalne inteligencije, posebno samosvijesti i empatije.</p> <p>Podstiče razumijevanje načina na koji se rodne norme, identitet i odnosi moći prepliću s ličnim uvjerenjima (okvir interseksionalnosti).</p>
Refleksija 	<ul style="list-style-type: none"> • Koje izjave su vam bile najlakše, a koje najteže za zauzimanje pozicije? Zašto? • Da li ste u nekom trenutku promijenili svoju poziciju? Šta je uticalo na tu promjenu? • Kako ste se osjećali slušajući perspektive koje se razlikuju od vaših? • Šta ova aktivnost otkriva o raznolikosti iskustava u sportu? • Kako nam emocionalna inteligencija može pomoći da kreiramo sigurnija i inkluzivnija sportska okruženja? • Koje praktične korake možemo poduzeti nakon što prepoznamo ove razlike?
Izvori 	<p>Prilagođeno prema uobičajenim aktivnostima razjašnjavanja vrijednosti i socijalnog učenja koje se koriste u edukaciji o jednakosti, zaštiti (safeguarding) i različitosti. Informisano teorijom interseksionalnosti (Crenshaw), modelima emocionalne inteligencije (Goleman) i literaturom o inkluzivnom treniranju.</p>

0.5 Brzi kviz / Samorefleksija

Instrukcije:

Za svaku tvrdnju, ocijenite koliko se slažete ili ne slažete na skali od **1 do 5**, pri čemu je:

- 1 = Snažno nepodržavam
- 2 = Nepodržavam
- 3 = Neutralan
- 4 = Podržavam
- 5 = Snažno podržavam

Dio 1: Lični stavovi i svijest

1. Vjerujem da svaki sportista/kinja treba imati mogućnost učestvovanja u sportu bez obzira na rod, spolne karakteristike, rodni identitet ili seksualnu orijentaciju.
2. Svjestan/na sam kako diskriminatorno ponašanje izgleda u sportskim okruženjima.
3. Razumijem kako stereotipi mogu negativno uticati na učestvovanje i performanse sportista/kinja.

4. Osjećam se sigurno kada treba da se suprotstavim ili izazovem diskriminatorne komentare kada ih čujem.
5. Aktivno razmišljam o tome kako moje riječi i postupci mogu uticati na druge.

Dio 2: Iskustva sa inkluzijom ili isključenjem

6. Osjećam se sigurno kada izražavam svoj identitet (rod, seksualnost, kulturu, vjeru) u sportskom okruženju.
7. Osjećam se ugodno prijavljujući diskriminaciju ili uznemiravanje ako se dogodi.

Dio 3: Timska kultura i način komunikacije

8. Moj tim koristi inkluzivan i respektabilan jezik.
9. Uvredljivi vicevi ili komentari (seksistički, homofobični, transfobični, rasistički) nisu tolerisani u mom timu.
10. Moji saigrači/ce podržavaju jedni druge bez obzira na razlike u identitetu.
11. Lideri tima/treneri/ice postavljaju primjer u promovisanju pravednosti i inkluzije.
12. Konflikti ili incidenti vezani za diskriminaciju se adekvatno rješavaju.

Dio 4: Institucionalna podrška i zaštita

13. Svjestan/na sam politika koje moja organizacija ima kako bi zaštitila sportiste/kinje od diskriminacije.
14. Mehanizmi za prijavljivanje su jasni, dostupni i povjerljivi.
15. Vjerujem da moja organizacija efikasno reaguje kada se ukaže na probleme diskriminacije.
16. Dobio/la sam obuku ili informacije o inkluziji, raznolikosti i zaštiti.
17. Smatram da organizacija aktivno radi na stvaranju sigurnog i inkluzivnog okruženja za sve sportiste/kinje.

Dio 5: Razumijevanje interseksionalnosti i poštovanje različitosti

18. Razumijem da se sportisti/kinje mogu istovremeno suočavati s više oblika diskriminacije (npr. rod + rasa + seksualna orijentacija).
19. Trudim se biti svjestan/na kako različite pozadine mojih saigrača/ica mogu uticati na njihovo iskustvo u sportu.
20. Razumijem kako jezik i ponašanje mogu imati različite uticaje u zavisnosti od nečijeg identiteta.
21. Smatram da treneri/ice i osoblje trebaju dobiti obuku o interseksionalnosti i inkluzivnom ponašanju.
22. Smatram da moja sportska organizacija prepoznaje i poštuje različite identitete i iskustva.

Bodovanje

100–110: Izrazito inkluzivno okruženje

80–99: Umjereno inkluzivno, potrebno je strukturirano unapređenje

50–79: Prisutan je rizik od isključenja; potrebna je ciljana intervencija

≤49: Visok rizik od diskriminacije; potrebna je hitna intervencija

Modul 1 Uvod u rod i ključni pojmovi

1.1 Šta ćete naučiti?

Da biste razumjeli obim ovog modula, prvo je **potrebno prepoznati seksualnost kao dio našeg identiteta u psihološkom, kulturnom, društvenom i političkom smislu**. U okviru ovog pristupa, rod se pojavljuje kao kulturna konstrukcija koja uspostavlja zajedničke uloge i stereotipe. Razumijevanje seksualnosti u njenom punom značenju također uključuje prepoznavanje da pripadnost **nekome rodu** (muškarac, žena ili neki drugi) **nije kategorija određena biologijom, već društveno naučenim ponašanjima, uvjerenjima i ulogama**.

Rodne uloge utiču na način na koji percipiramo sebe, kako živimo u društvu i koje prakse su olakšane ili otežane. Iako ovi višestruki faktori mogu odražavati iskustva nekih ljudi, često ne odražavaju iskustva mnogih drugih. **Oni postaju stereotipi** kada se uspostave fiksna uvjerenja koja nastoje definisati pretpostavljenu „normalnost“. **Ovaj proces naturalizacije** ima specifične karakteristike koje isključuju različite identitete i načine postojanja koji se u njega ne uklapaju.

U ovom modulu, **korisnici/ce će pronaći osnovne pojmove koji će im omogućiti da široko i kritički razumiju teme vezane za rod, počevši od teorijskog okvira koji izaziva ovu naturalizaciju**, odnosno okvira koji razbija binarno, cis-heteronormativno i patrijarhalno razumijevanje subjektiviteta. Cilj je otvoriti nove mogućnosti koje promovišu pristupačnost, inkluziju i raznolikost, kako u društvu u cjelini, tako i posebno u sektoru sporta.

1.2 Uvod

Iskoristite aktivnost „Koji je tvoj/tvoja/rodna opredjeljenost?“ kao uvodnu igru za upoznavanje!

Sportska arena je historijski bila usko povezana s rodnom socijalizacijom: sportske aktivnosti su dugo bile klasifikovane prema društveno uspostavljenim rodnim ulogama, koje su naturalizovane unutar **cis-binarnih sistema roda i spola** (uvjerenje da postoje samo dva roda – muški i ženski – pri čemu svaki odgovara biološkom spolu) i **heteronormativnog okvira** (pretpostavka da su svi ljudi heteroseksualni ili da bi trebali biti).

Takva uvjerenja oblikuju svakodnevnu stvarnost i generišu nejednakost i diskriminaciju. Ova stereotipna podjela **sprječava jednak pristup sportu za sve ljude**.

Razmotrite neke primjere: dok su prve moderne Olimpijske igre održane u Atini 1896. godine, tek 2012. u Londonu svaka delegacija uključivala je barem jednu ženu (IOC, 2025), a tek 2020. u Tokiju prvi put je učestvovao trans sportista/kinja (IOC, 2021). Ovi primjeri također **ističu dominaciju muškaraca u učešću** uz prevladavajući model cis-heteronormativne muževnosti.

Stoga, promocija inkluzije u sportu zahtijeva početak s **denaturalizacijom stereotipnih rodnih uloga i isticanjem seksualne i rodne raznolikosti**, s ciljem uklanjanja prepreka i privilegija koje otežavaju ravnopravan pristup sportu sport.

„Žene su nježnije, a muškarci su snažniji.“
„Gej muškarac nije dovoljno muževan.“
„Trans žena nije žena.“
„Fudbal nije sport za žene.“

SAVJETI ZA TRENERE/ICE

S obzirom na to da su ove teme duboko internalizovane i učene tokom čitavog života, važno je da rad trenera/ice ne bude vođen vertikalno ili hijerarhijski, gdje se koncepti prenose isključivo teorijski.

Umjesto toga, rad bi trebao uključivati rad s vlastitim uvjerenjima i predstavama učesnika/ica, aktivno ih uključujući u proces. Podsticanjem dijaloga i otkrivanjem implicitnih pretpostavki iza svake teme, učesnici/ice mogu kritički sagledati stereotipe i ponašanja koja otežavaju široku i osjetljivu perspektivu – perspektivu koja podržava prevenciju i prepoznavanje diskriminatornih ponašanja (sopstvenih i tuđih) te inkluziju različitosti.

U ovom modulu, trener/ica djeluje prvenstveno kao facilitator/ica, a ne kao predavač/ica ili autoritet koji određuje „ispravne“ ili „pogrešne“ identitete.

Uloge trenera/ice:

- Stvoriti sigurno i respektabilno okruženje za učenje u kojem svi učesnici/ice mogu govoriti ili ostati nijemi/e bez pritiska.
- Podsticati refleksiju, dijalog i kritičko razmišljanje, umjesto da se daju konačni odgovori.
- Normalizovati nesigurnost, greške i učenje kao prirodan i vrijedan dio procesa.
- Podržavati učesnike/ice u preispitivanju pretpostavki i stereotipa bez osuđivanja ili sramoćenja.

Cilj Modula 1 nije postizanje konsenzusa ili uniformnih mišljenja, već razvijanje svijesti, empatije i zajedničkog razumijevanja ključnih pojmova vezanih za rod, na kojima će se graditi u narednim modulima

1.2.1 Ciljevi učenja

Cilj ovog modula je omogućiti učesnicima/icama da:

- **Razviju široko i inkluzivno razumijevanje roda i seksualnosti**, izvan binarnih i heteronormativnih okvira.
- **Cijene raznolikost rodnih identiteta, izražavanja i orijentacija** unutar sporta i izvan njega.
- **Razumiju kako društvene strukture i kulturne norme oblikuju prilike, učešće i iskustva** u sportu.
- **Prepoznaju značaj perspektive zasnovane na ljudskim pravima i rodno inkluzivnog pristupa u sportskim okruženjima.**
- **Njeguju refleksivan pristup** prema vlastitim uvjerenjima, pretpostavkama i ponašanjima vezanim za rod i inkluziju.

1.2.2 Rezultati učenja

Do kraja modula, učesnici/ice će biti u stanju da

	Sportisti	Sportski menadžeri I treneri
Znanje 	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznaju i objasne ključne pojmove kao što su rodni identitet, rodno izražavanje, seksualna orijentacija, spol dodijeljen pri rođenju, raznolikost LGBTQIA+ zajednice i SOGIESC. Razumiju kako rodni stereotipi i hetero-cisnormativne strukture oblikuju učešće, vidljivost i prilike u sportu. 	
Vještine 	<ul style="list-style-type: none"> Koriste respektabilan i inkluzivan jezik sa saigračima/icama (npr. pravilni rodni zamjenici, bez rodno uvjetovanih pretpostavki). Prepoznaju situacije isključenja ili diskriminacije i znaju kako reagovati ili potražiti podršku. Reflektiraju o vlastitim pristrasnostima i kako one mogu uticati na interakcije sa saigračima/icama na terenu ili u svlačionici. 	<ul style="list-style-type: none"> Primjenjuju strategije inkluzivne komunikacije (npr. postavljanje pitanja o rodnim zamjenicima, izbjegavanje pretpostavki). Prepoznaju diskriminatorska ponašanja ili prepreke u svojim timovima, klubovima ili savezima, i znaju kako adekvatno intervenirati. Primjenjuju participativne metode koje podstiču sportiste/kinje da izraze svoje zabrinutosti i potrebe. Omogućavaju sigurne prostore u kojima sportisti/kinje mogu iznijeti svoje zabrinutosti i potrebe.
Stavovi 	<ul style="list-style-type: none"> Razvijaju empatiju prema saigračima/icama s različitim identitetima i iskustvima. Jačaju osjećaj pripadnosti i solidarnosti unutar tima kroz cijenjenje individualnosti svakog člana/ice. Usvajaju ponašanja koja promovišu pravednost, poštovanje i inkluziju, kako na terenu, tako i izvan njega. 	<ul style="list-style-type: none"> Pokazuju otvoren i refleksivan stav prema „odučavanju“ rodnih pristrasnosti i preispitivanju tradicionalnih trenerskih praksi. Posvećuju se stvaranju jednakih uslova za sve sportiste/kinje, uključujući žene, trans, nebinarne i LGBTQIA+ učesnike/ice. Cijene autonomiju i raznolikost sportista/kinja, osiguravajući da se svaka osoba tretira s dostojanstvom i poštovanjem.

1.3 Teorijski okvir

1.3.1 Istraživanje vlastitog identiteta

Počnimo uzimajući za primjer jedan vrlo popularan sport: fudbal.

Zašto mnogo više muškaraca igra fudbal nego žena? Zašto je on ekonomski profitabilan uglavnom u muškoj kategoriji? Zar svi ljudi nisu podjednako sposobni da šutiraju i kreću se s loptom? Gdje leži razlika?

Da bismo odgovorili na ova pitanja, prvo moramo **razumjeti rod kao društvenu konstrukciju**. Historijski su svakom biološkom spolu pripisivane specifične uloge i norme: muškarci kao ekonomski hranitelji, prisutni u javnim prostorima za razonodu (sport, igre) i rad; žene kao starateljice

domaćinstva, ograničene na privatnu i domaću sferu (djeca, čišćenje, kuhanje), i dugo im je uskraćivana ekonomska i društvena nezavisnost. Ova podjela društvenih uloga nije bila zasnovana na naučnim dokazima ili biološkom instinktu, već na proizvoljnim kriterijima oblikovanim tokom vremena od strane patrijarhalnog društva.

Iskoristite aktivnost „**Gender Bread Person**“ za početak istraživanja sljedećih pojmova!

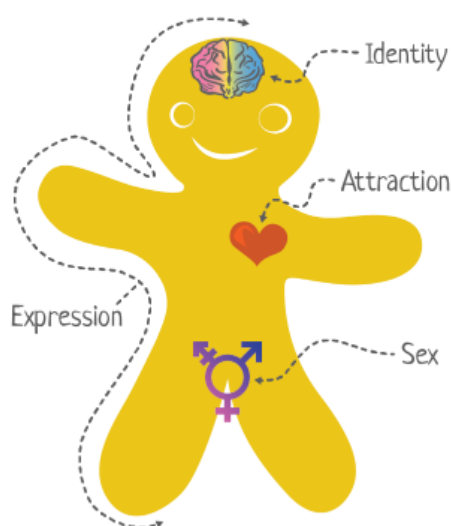
Razumijevanje **roda** na ovaj način zamagljuje razliku između dva različita aspekta: spola dodijeljenog pri rođenju (biološke i fiziološke karakteristike kao što su hromosomi, hormoni, gonade i genitalije) i rodnog identiteta (unutrašnji osjećaj pripadnosti određenom rodu). Ova konfuzija stvara nekoliko poteškoća: s jedne strane, pojavljuju se rodni stereotipi kao fiksna i preuveličana očekivanja o tome kako bi se svaki rod trebao ponašati; s druge strane, ojačava se rigidna rodna binarnost, prihvatajući samo kategorije „muškarac“ i „žena“.

Ako je rod društvena konstrukcija, a ne direktna posljedica bioloških karakteristika, onda je fleksibilan i može se mijenjati kako bi predstavljao sve ljude i njihove razlike. Zbog toga više ne govorimo o rodnoj binarnosti, već o **rodnom spektru**, kontinuitetu koji omogućava svakoj osobi da identifikuje svoj jedinstveni način doživljavanja roda, **dajući prostor za mnoštvo različitih subjektiviteta**.

Da zaključimo:

- **Rod** se odnosi na društveno konstruisane osobine i mogućnosti povezane s time da se bude žena, muškarac ili bilo koji drugi rodni identitet. To uključuje norme, ponašanja i očekivane uloge, kao i odnose između rodova. Kao društvena konstrukcija, rod se razlikuje među društvima i mijenja se tokom vremena.
- **Rodni identitet**, s druge strane, predstavlja jedinstveno iskustvo roda svake osobe — koje se može poklapati ili ne poklapati sa spolom dodijeljenim pri rođenju. To je osjećaj osobe da je žena, muškarac, oboje, nijedno ili bilo gdje duž rodnog spektra. Ovdje otvaramo vrata svim mogućnostima ličnog identiteta, koje se prikazuju kroz aktivnost „Gender Bread Person“.

The Genderbread Person v4 by its pronounced METROsexual.com

[Image 1: GENDERBREAD PERSON Slika

preuzeta sa <https://www.itspronouncedmetrosexual.com/2018/10/the-genderbread-person-v4/>]

Unutar ovog **rodnog spektra** postoje 2 široke kategorije za opisivanje rodnog identiteta:

- **Cisrodna osoba (Cisgender):** osoba čiji se rodni identitet poklapa sa spolom dodijeljenim pri rođenju.
- **Transrodna osoba (Transgender):** osoba čiji se rodni identitet ne poklapa sa spolom dodijeljenim pri rođenju.

Zbog rodnih stereotipa, rodni identitet se često miješa sa seksualnom orijentacijom. Na primjer, kada neko kaže „muškarac je vrlo ženstven jer voli muškarce“, pretpostavlja se da samo cisrodni heteroseksualni muškarac može biti smatran „pravim muškarcem“, čime se brišu drugi načini postojanja i miješa rodni identitet sa seksualnom ili romantičnom orijentacijom.

Seksualna/romantična orijentacija odnosi se na osobe prema kojima je neko privučen (ili nije privučen). Romantična orijentacija, koja potiče iz aseksualnih zajednica, odnosi se na romantičnu privlačnost, dok se seksualna orijentacija odnosi na seksualnu privlačnost.

Dakle, ljudi mogu biti:

- homoseksualni ili homoromantični (privlačnost prema istom rodu),
- heteroseksualni ili heteroromantični (privlačnost prema drugom rodu unutar binarnog okvira),
- biseksualni ili biromantični (privlačnost prema oba roda, u binarnom smislu),
- panseksualni ili panromantični (privlačnost prema osobama bez obzira na rodni identitet), i drugi.

Iz istog razloga zbog kojeg je **rod spektrum**, a ne fiksna binarnost, moramo razlikovati i **rodno izražavanje**, način na koji osoba pokazuje ženstvenost, muškost ili neutralnost kroz izgled, ponašanje, odjeću itd. Na primjer, nošenje široke i funkcionalne odjeće često se označava kao „muško“, dok se nošenje uske, cvjetne ili šarene odjeće označava kao „žensko“.

Svi ovi pojmovi – **rodni identitet, seksualna orijentacija, rodno izražavanje i rodne uloge** – odnose se na nezavisne aspekte naše **seksualnosti** i zajedno čine naš seksualni identitet. Mogli bismo reći da postoji onoliko seksualnih identiteta u svijetu koliko i ljudi.

Iskoristite aktivnost „**Poznate osobe: koja je nedostajuća riječ?**“ kako biste osigurali da su učesnici/ice u potpunosti integrirali teorijske koncepte!

1.3.2 Mi smo različiti

Stereotipna konstrukcija roda dovela je do naturalizacije **cisheteronormativnosti** (ideje da su cisrodni i heteroseksualni ljudi „normalni“ ili „ispravni“, a svi ostali nisu). Time je zanemareno postojanje drugih subjektiviteta koji su bili, i još uvijek jesu, sistematski diskriminirani.

Početkom 1990-ih, kao dio borbe za jednaka prava i društveno prihvatanje, usvojen je akronim kako bi se imenovala i učinila vidljivom raznolikost rodnih identiteta i seksualnih orijentacija: **LGBTQIA+** (Lezbijke, Gej, Biseksualni, Trans, Queer/Pitanje, Interseks, Aseksualni/Aromantični, plus drugi identiteti). Akronim se razvijao tokom vremena i nastaviće se razvijati.

Definicije:

- **L – Lezbijka:** Žena čija je trajna fizička, romantična i/ili emocionalna privlačnost prema ženama.
- **G – gej:** Muškarac koji je privučen drugim muškarcima.
- **B – Biseksualci:** Žene ili muškarci koje privlače oba roda.
- **T – Trans:** Krovni pojam za osobe čiji se rodni identitet razlikuje od očekivanja cisnormativnosti.

- **I – Intersex***: Osobe rođene sa spolnim karakteristikama (hromosomi, hormoni, genitalije ili reproduktivni organi) koje ne odgovaraju tipičnim definicijama muškarca ili žene.
- **Q – Queer**: Osobe koje izlaze izvan rodni i seksualnih „normi“. To je krovni pojam za identitete koji prevazilaze tradicionalne binarne kategorije.
- **A – Aseksualni**: Osobe koje ne osjećaju seksualnu privlačnost niti želju za seksualnim odnosima.
- + Predstavlja sve identitete koji se razvijaju tokom vremena kako bi se poštovali svi rodni identiteti.

Važno je naglasiti da su **interseks varijacije biološke** i da se manifestuju različito kod svake osobe. One nisu povezane ni sa jednim unaprijed određenim rodni identitetom ili orijentacijom. Rodni stereotipi su toliko duboko ukorijenjeni da mnogi interseks bebe prolaze kroz nepotrebne medicinske ili hirurške intervencije bez pristanka, mnogo prije nego što se njihov seksualni identitet može razviti.

Noviji akronim (2014) je **SOGIESC**, koji se odnosi na: **Seksualnu orijentaciju, Rodni identitet, Rodno izražavanje i Spolne karakteristike**. Ovaj pojam naglašava da svaka osoba ima rodni identitet, izražavanje, orijentaciju i spolne karakteristike, ne samo osobe iz LGBTQIA+ zajednice. Dok SOGIESC pomjera **fokus prema univerzalnim ljudskim osobinama**, LGBTQIA+ posebno čini vidljivim identitete koji izlaze izvan hetero-cisnormativnosti.

Vratimo se na jedno pitanje: **Zašto je tako važno prepoznati raznolikost u društvu i u sportu?**

Zato što svaka osoba ima pravo slobodno i autonomno ostvarivati svoju seksualnost i životni projekat, uključujući život u vlastitom tijelu bez stereotipa, te pristup sportu bez prepreka ili privilegija.

Ali, postoje li i drugi faktori koji utiču na pristupačnost? Da li je rod jedini razlog zbog kojeg osoba može iskusiti diskriminaciju ili privilegiju? Da li je društvena moć određena samo hetero-cisnormativnošću?

Da bismo odgovorili na ova pitanja, afroamerička pravna naučnica **Kimberlé Crenshaw** je 1989. godine skovala pojam „**intersekcionalnost**“ kako bi opisala način na koji se različite društvene kategorije (etnička pripadnost, klasa, boja kože, invaliditet itd.) prepliću i međusobno pojačavaju, stvarajući jedinstvena iskustva ugnjetavanja za osobe koje pripadaju više marginalizovanih grupa (Crenshaw, 1989). Na primjer: evropska heteroseksualna žena nema isti društveni pristup kao žena afro-porijekla koja je lezbijka. Dakle, ako želimo promovirati inkluzivne prakse, moramo razumjeti kako se **rod prepliće s drugim kategorijama**. Ovi koncepti će biti dalje obrađeni u Modulu 2.

Iskoristite aktivnosti „**Trči kao djevojka**“ i „**Tačno ili Netočno**“ kako biste kroz participativan i angažovan pristup reflektovali o rodni stereotipima.

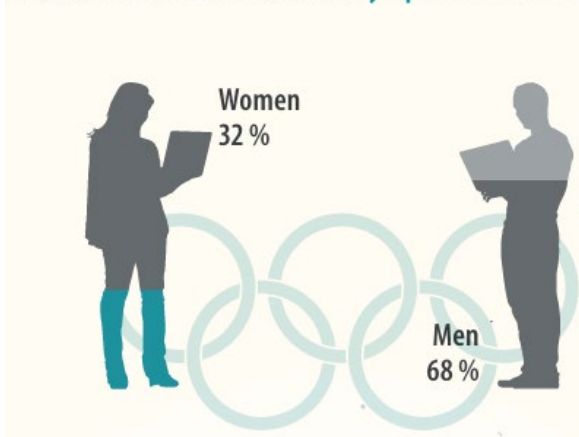
1.3.3 I mi smo također jednaki

Perspektiva zasnovana na pravima i inkluziji prepoznaje da svaka osoba, bez obzira na seksualni identitet, mora imati **jednake uslove, tretman i prilike** da ostvari svoj puni potencijal, koristi svoja ljudska prava i dostojanstvo, te doprinosi – i ima koristi od – ekonomskog, društvenog, kulturnog i političkog života.

U praktičnom smislu, to znači da žene, muškarci, te queer ili trans osobe trebaju imati mogućnost učestvovanja u sportu pod jednakim uslovima (prostor, kvote, plata itd.). Ovaj princip se naziva **Rodna jednakost**, prepoznajući ono što nas čini jednakima: naše zajedničko ljudstvo.

Ipak, postoji mnogo primjera nejednakog pristupa. U evropskom sportu 2019. godine, samo oko **31% svih sportskih trenera** bile su žene – uprkos sveukupnom rastu učešća žena tokom decenija (Evropski parlament, 2024). Slično tome, do 2023. godine, samo **22% svih najviših pozicija u donošenju odluka** u nacionalnim federacijama 10 najpopularnijih sportova u EU bilo je u rukama žena (Evropski parlament, 2024). Zašto je, uprkos tome što žene čine značajan dio sportista i učesnica, njihovo prisustvo u vođenju, treniranju i upravljanju i dalje dramatično nedovoljno?

Women on the International Olympic Committee

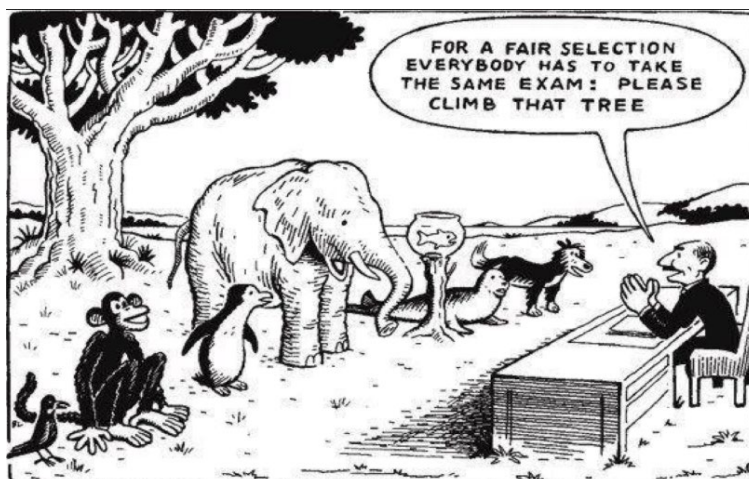
[Image 2: Slika Žene u MOK-u, preuzeta sa

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/759597/EPRS_ATAG%282024%29759597_EN.pdf]

Ranije smo spomenuli da živimo u **patrijarhalnom društvu**, ali šta to zapravo znači? **Patrijarhat** je društveni i kulturni sistem u kojem muškarci imaju više moći nego žene i osobe drugih rodova, te utiču na zakone, tradicije, porodične uloge i svakodnevna ponašanja. To znači da društvo i dalje dodjeljuje određene privilegije – **nezasluzene prednosti** – nekim grupama samo zato što pripadaju tim grupama

Ako određene grupe već počinju s prednostima, da li bi jednako tretiranje dovelo do jednakih prilika? Ili bi samo reprodukovalo postojeće nejednakosti?

Da bi se riješio ovaj problem, razvijen je koncept **Rodne jednakosti (Gender Equity)**: to znači prepoznati da ljudi različitih rodova imaju različite potrebe i nivoe moći, te da se te razlike moraju uzeti u obzir kako bi se ispravile rodne nejednakosti.

[Image 3: Ravnopravnost-jednakost Slika

preuzeta sa <https://whatthehill.home.blog/2019/07/07/equity-vs-equality-in-education-whats-the-difference/>]

U borbi za ova prava, **feministički pokreti** odigrali su ključnu ulogu. Baš kao što je patrijarhat društveni, politički, ekonomski i kulturni sistem dominacije muškaraca – koji nadilazi pojedinačne muškarce – tako ni feministički pokret nije borba protiv muškaraca, već protiv ovog sistema dominacije, koji ih također na različite načine pogađa. Feminizam nastoji identificirati i razbiti uzroke nasilja nad različitim rodovima ugrađene u patrijarhalne i heteronormativne strukture, podržavajući prava svih rodnih identiteta, uključujući nebinarne i transrodne osobe.

Za kraj: Promovisanje inkluzije u društvu i sportu zahtijeva politike i intervencije koje prepoznaju postojeće nejednakosti i odgovaraju na potrebe svake grupe. To je moguće samo uz aktivno sudjelovanje upravo onih ljudi kojima su ove politike namijenjene.

1.4 Aktivnosti Modul 1

Aktivnost 1.1 KOJA SU TVOJA PRIHVATLJIVA RODNA OPREDJELJENJA?

Aktivnost 1.2 GENDERBREAD OSOBA

Aktivnost 1.3 POZNATE LIČNOSTI: KOJA RIJEČ NEDOSTAJE?

Aktivnost 1.4 TAČNO ILI NETAČNO?

Aktivnost 1.5 TRČI KAO DJEVOJKA

Aktivnost 1.1	KOJA SU TVOJA PRIHVATLJIVA RODNA OPREDJELJENJA?
Pregled 	Svaki učesnik se predstavlja tako što izgovori svoje ime i rodnu opredjeljenost koje koristi. Trener kratko objasni šta su rodne opredjeljenosti, daće primjere (ona/on/oni), i izričito spomene nebinarne zamjenice. Cilj je normalizovati dijeljenje rodne opredjeljenosti i izbjeći pretpostavke.
Vrijeme 	15 minuta
Broj učesnika 	Preporučeno: maksimalno 20
Za koga je ova aktivnost namijenjena 	Obje grupe (treneri i sportisti)
Potreban materijal 	Nije primjenjivo
Ciljevi 	<ul style="list-style-type: none"> • Da se dovede u pitanje automatske rodne pretpostavke. • Da se uvede ideja da rodni identitet nije uvijek vidljiv i da jezik može uključivati ili isključivati ljude.

<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnom</p> 	<p>Dajte uputstva u pisanoj formi (prezentacija, flipchart, radni list). Dozvolite učesnicima da napišu svoje zamjenice ako se ne osjećaju ugodno da ih izgovore naglas. Jasno naznačite da učesnici također mogu reći „Radije ne želim da podijelim“</p>
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<ol style="list-style-type: none"> Objasnite da su zamjenice riječi koje koristimo umjesto nečijeg imena (ona/on/oni, itd.) i da ne možemo uvijek znati nečije zamjenice samo gledajući ih. Recite da su, na engleskom, uobičajene opcije: she/her, he/him, they/them (za nebinarne osobe ili kada ne znamo). Pozovite učesnike, jednog po jednog, da odgovore: „Moje ime je _____ i moje zamjenice su /.“ Naglasite da je dijeljenje dobrovoljno i da su druge opcije (npr. „Još nisam siguran/a“ ili „Radije ne bih rekao/la“) validne. Nakon što svi progovore (ili odluče preskočiti), ukratko istaknite zašto je nepretpostavljanje roda inkluzivna praksa, posebno za trans i nebinarne osobe.
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<p>Prije Vašeg objašnjenja, možete postaviti pitanje učesnicima: „Zašto mislite da smo uvod uradili na ovaj način? Kako ste se osjećali kada ste izgovorili (ili niste izgovorili) svoje zamjenice?“ Povežite ovo sa sportskim kontekstima: predstavljanje timova, obrasci za registraciju, mediji itd.</p>
<p>Kako prilagoditi aktivnosti za online okruženje</p> 	<p>Uradite isto u virtuelnom krugu ili putem chata, omogućavajući učesnicima da napišu svoje rodno oprijedjeljenje.</p>
<p>Teorija</p> 	<p>Razumijevanje roda kao spektra, a ne kao binarne kategorije. Razumijevanje transrodnih identiteta i načina na koji se razlikuju od cisrodnih identiteta.</p>
<p>Refleksija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Kako ste se osjećali kada ste se na ovaj način predstavljali? • Zašto mislite da su svi bili zamoljeni da podijele svoje zamjenice? • Da li je ovo nešto što inače radite u svakodnevnom životu? Zašto da ili zašto ne?
<p>Izvori</p> 	<p>Nije primjenjivo</p>

Aktivnost 1.2	GENDERBREAD OSOBA
Pregled 	Koristeći sliku Genderbread osoba (Rodna zvijezda ili slično), s prekrivenim oznakama, učesnici istražuju četiri ključna koncepta: rodni identitet, seksualnu orijentaciju, rodni izraz i spol dodijeljen pri rođenju. Nakon toga trener uvodi akronim LGBTQIA+.
Vrijeme 	20-30 minuta
Broj učesnika 	Maksimalno 30
Za koga je ova aktivnost namijenjena 	Treneri i sportisti
Potrebni materijali 	Slika Gender bread osobe (projektor ili printani materijal)
Ciljevi 	<ul style="list-style-type: none"> ● Prepoznati različite dimenzije koje čine seksualni i rodni identitet. ● Učiniti seksualnu i rodnu raznolikost vidljivom i razumljivom kroz jednostavne, vizualne prikaze.
Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom 	Usmeno opišite sliku za učesnike s oštećenjem vida. Obezbijedite štampane slike s dobrim kontrastom i velikim fontom/oznakama za osobe sa smanjenim vidom.
Instrukcije-korak po korak 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ukratko predstavite seksualnost u širem smislu (identitet, želje, odnosi, izražavanje). 2. Pitajte učesnike zašto misle da se spol dodijeljen pri rođenju često podrazumijeva kao isti kao rodni identitet. Dozvolite da se pojavi nekoliko odgovora. 3. Prikažite sliku Genderbread Person s praznim oznakama i pozovite učesnike da pogode šta svako područje predstavlja (glava, srce, tijelo itd.). 4. Otkrivajte i objašnjavajte, jedno po jedno: <ol style="list-style-type: none"> a. Rodni identitet b. Seksualna/romantična orijentacija c. Rodni izraz d. Spol dodijeljen pri rođenju

	<p>5. Predstavite akronim LGBTQIA+ i povežite ga s prethodno navedenim četiri dimenzije.</p> <p>6. Razjasnite nesporazume i sumirajte glavne razlike.</p>
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<p>Najprije postaviti pitanje: „Šta već mislite da ovi pojmovi znače?“ prije nego što date definicije.</p> <p>Podsticati učesnike/ce da navode primjere iz sporta (npr. „rodno izražavanje na terenu“, „pretpostavke u svlačionicama“).</p>
<p>Kako prilagoditi aktivnosti za online okruženje</p> 	<p>Podijelite sliku na ekranu i/ili u chatu; pozovite učesnike da označe ili napišu svoje pretpostavke u chatu.</p>
<p>Teorija</p> 	<p>Rodni identitet, seksualna orijentacija, rodni izraz, spol dodijeljen pri rođenju.</p> <p>Od rodne binarnosti do rodnog spektra.</p> <p>Raznolikost LGBTQIA+.</p>
<p>Refleksija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Zašto rodni identitet nije isto što i spol dodijeljen pri rođenju? Zašto ljudi često to miješaju? ● Zašto je važno, za sportske menadžere/atlete, razumjeti ove razlike? ● Da li je ova aktivnost promijenila način na koji nešto vidite?
<p>Izvori</p> 	<p>Genderbread osoba</p> <p>https://www.itspronouncedmetrosexual.com/genderbread-person/?utm_source</p>

Aktivnost 1.3	POZNATE LIČNOSTI: KOJA RIJEČ NEDOSTAJE?
<p>Pregled</p> 	<p>Učesnici rade sa kratkim profilima poznatih LGBTQIA+ osoba. Svaki profil sadrži rečenicu sa praznim mjestom (npr. „Elliot Page je ____ muškarac“). Oni moraju pogoditi ispravan termin (npr. „transrodni“) i zatim diskutovati o svojim pretpostavkama. Ovo pomaže u razjašnjavanju pojmova (spol dodijeljen pri rođenju, rodni identitet, seksualna orijentacija, rodna ekspresija) i otkriva kako heteronormativnost oblikuje naše inicijalne pretpostavke.</p>
<p>Vrijeme</p> 	<p>30 minuta</p>
<p>Broj učesnika</p> 	<p>Maksimalno 40</p>

<p>Who is this activity applicable for?</p> 	<p>Sportisti i treneri</p>
<p>Potreban materijal</p> 	<p>Projektor ili printane slike Internet veza i zvuk (za opcioni video)</p>
<p>Ciljevi</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Da razjasnimo pojmove koji još uvijek mogu biti zbunjujući i objasnimo suptilnije razlike. • Da postanemo svjesniji vlastitih pretpostavki, predrasuda ili stereotipa. Ovo nam pomaže da shvatimo zašto je važno ne praviti pretpostavke o seksualnosti ili identitetu druge osobe, a također i da prepoznamo vrijednost reći: „Ne znam.“ Na primjer: „Mislio/la sam da je Elliot Page lezbijka jer...“ • Da objasnimo šta znači heteronormativnost i zašto je važna.
<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<p>Koristite velike, kontrastne slike i pročitajte sve rečenice naglas. Ako koristite video-klipove, obezbijedite titlove i jasan zvuk. Napravite jasno da je odgovor „Ne znam“ validan i dobrodošao.</p>
<p>Instructions – Step by step</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podijelite učesnike u male grupe (ili parove). 2. Svaka grupa dobija 1–2 kartice sa poznatim ličnostima (neke će se ponavljati). Primjeri poznatih osoba i ključni pojmovi: Elliot Page – transrodni muškarac Caster Semenya – interseks sportistkinja Hanne Gaby Odiele – interseks model Jonathan Van Ness – osoba koja je nebinarna / rodno fluidna Elton John – gej muškarac Ellen DeGeneres – lezbijka 3. Na svakoj kartici napišite rečenicu sa praznim mjestom, npr.: „Elliot Page je _____ muškarac.“ „Caster Semenya je sportistkinja sa _____ osobinama.“ „Jonathan Van Ness se identificira kao _____.“ Zatražite od svake grupe da pogodi riječ koja nedostaje i napiše je. 4. Za svaku poznatu osobu, tražite od grupa da razmisle (nije potrebno da znaju sve odgovore): Spol dodijeljen pri rođenju Rodni identitet Seksualna i romantična orijentacija Rodna ekspresija Seksualni identitet (kako se sve gore navedeno kombinuje) 5. Vratite sve učesnike u plenarno vijeće. Za svaku poznatu osobu: Otkrijte tačne informacije Razjasnite termine Pozovite grupe da podijele: <ul style="list-style-type: none"> • Šta su pogodili

	<ul style="list-style-type: none"> • Zašto su pogodili tako • Da li ih je nešto iznenadilo <p><i>Optionalno:</i> Pokažite kratak video-klip Davida Bowieja ili nekog drugog umjetnika sa fluidnom rodnom ekspresijom kako biste ilustrirali kako ekspresija može igrati sa normama, a da ne mijenja identitet ili seksualnu orijentaciju.</p>
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<p>Normalizujte odgovore „Ne znam“ i „Bio/bila sam u krivu“ kao dio procesa učenja.</p> <p>Ako neko pobrka pojmove (npr. „interseks = trans“ ili „nebinarno = vrsta seksualne orijentacije“), blago ispravite i ponovo povežite sa modelom Gender Bread osoba.</p> <p>Pitajte: „Šta vas je navelo da tako pretpostavite o ovoj osobi? Njihova odjeća? Frizura? Uloge koje igraju? Medijska priča?“</p>
<p>Kako prilagoditi aktivnosti za online okruženje</p> 	<p>Podijelite slike poznatih osoba putem slajdova ili zajedničkog dokumenta. Koristite odvojene sobe (breakout rooms) za diskusiju u malim grupama, a zatim se vratite u plenarno vijeće da uporedite odgovore.</p>
<p>Teorija</p> 	<p>Spol dodijeljen pri rođenju naspram rodnog identiteta, seksualne orijentacije i rodne ekspresije.</p> <p>Heteronormativnost i ciznormativnost.</p> <p>Medijsko predstavljanje LGBTQIA+ osoba u sportu i popularnoj kulturi.</p>
<p>Refleksija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Koje su pretpostavke bile najteže za vas? Zašto? • Da li ste primijetili neke obrasce u svojim pretpostavkama (npr. povezivanje određenog izgleda sa određenim identitetom)? • Kako slične pretpostavke mogu uticati na način na koji tretiramo sportiste, saigrače ili kolege u sportu? • Kako odgovor „Ne znam, pitat ću pristojno“ može biti inkluzivniji od pravljenja pretpostavki??
<p>Izvori</p> 	<p>David Bowie video https://youtube.com/shorts/wpRg2FXiwaU?si=CM3qufQx3yV4IWWZ</p> <p>Kartice poznatih ličnosti</p>

ELLEN DEGENERES

Ellen DeGeneres is an American comedian, actress, and talk show host. She came out as a _____ in the 1990s and has played a major role in increasing LGBTQ+ visibility in mainstream media.

ELTON JOHN

Elton John is a British singer, songwriter, and pianist, famous for hits like Rocket Man and Tiny Dancer. He is openly _____ and has been a long-time advocate for LGBTQ+ rights and HIV/AIDS awareness.

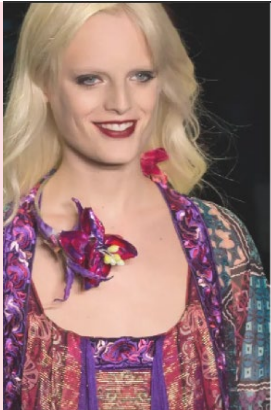

ELLIOT PAGE

Elliot Page is a Canadian actor known for roles in Juno and The Umbrella Academy. He publicly came out as _____ in 2020 and has become a leading voice for the visibility and rights of _____ people worldwide.

CASTER SEMENYA

Caster Semenya is a South African middle-distance runner and Olympic champion. She was born with _____ traits, which led to debates about fairness in women's sports. Semenya is an advocate for athletes' rights and the dignity of _____ individuals.

		<p>HANNE GABY ODIELE</p> <p>Hanne Gaby Odiele is a Belgian model who publicly revealed in 2017 that she is _____. She uses her platform to raise awareness about _____ rights and to fight against non-consensual medical interventions on _____ children.</p>	
		<p>JONATHAN VAN NESS</p> <p>Jonathan Van Ness is an American television personality and grooming expert, best known from <i>Queer Eye</i>. They identify as _____ and gender fluid, using pronouns he/she/they, and are a prominent advocate for LGBTQ+ rights.</p>	

Aktivnost 1.4	TAČNO ILI NETAČNO
<p>Pregled</p> 	<p>Učesnici rade sa izjavama „tačno ili netačno“ o rodnim stereotipima. Cilj je izazvati i ispraviti štetne ideje koje utiču na žene i LGBTQIA+ zajednicu u sportu i društvu.</p>
<p>Vrijeme</p> 	<p>30-45 minuta</p>
<p>Broj učesnika</p> 	<p>Maksimalno 30</p>
<p>Za koga je ova aktivnost namijenjena</p> 	<p>Treneri i sportisti</p>
<p>Potrebni materijali</p> 	<p>Printane izjave (kartice) – Pogledajte odjeljak sa resursima</p>
<p>Ciljevi</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Uočite i preispitajte uobičajene rodne stereotipe. ● Povežite stereotipe sa nejednakostima u učešću u sportu, rukovodstvu, medijskom praćenju i slično.

<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnom</p> 	<p>Pročitajte izjave naglas za učesnike sa oštećenim vidom. Obezbijedite tekstove sa odgovarajućom veličinom fonta i čitljivošću za osobe sa smanjenim vidom</p>
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Nakon osnovnog uvoda u rod (npr. Aktivnost 1.1 ili 1.2), podijelite ili prikažite nekoliko izjava. ● Zatražite od učesnika (pojedinačno ili u malim grupama) da odluče da li je svaka izjava tačna ili netačna i da obrazlože svoj izbor. ● Prođite kroz izjave jednu po jednu u plenarnoj sesiji. Za svaku: Pitajte: „Ko je rekao da je tačno? Ko je rekao da je netačno? Zašto?“ ● Razjasnite zašto je izjava zapravo tačna ili netačna, povezujući sa stvarnim primjerima iz sporta i svakodnevnog života.
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<p>Ne potcjenjujte niti ismijavajte nijedan odgovor. Potičite učesnike da razgovaraju međusobno, a ne samo sa trenerom. Kada se pojavi stereotip, odgovorite otvorenim pitanjima („Odakle mislite da ova ideja potiče?“) umjesto da odmah držite predavanje. Priznajte kada neko preispita svoj stav – to pokazuje proces učenja.</p>
<p>Kako prilagoditi ovu aktivnost online okruženju</p> 	<p>Koristite alat poput Mentimetera, anketa ili chat-a („T/N + razlog“) i zatim diskutujte o rezultatima.</p>
<p>Teorija</p> 	<p>Rod kao društveni konstrukt Rodne uloge i stereotipi Pravednost naspram nepravde, jednakost naspram nejednakosti Mehanizmi diskriminacije</p>
<p>Refleksija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Koje obrasce ste primijetili u stereotipima? ● Da li ste svjedočili sličnim idejama u svom timu, klubu, medijima ili porodici? ● Kako bi ovi stereotipi mogli uticati na žene i LGBTQIA+ osobe u sportu (pristup, učinak, rukovodstvo, sigurnost)? ● Za svaku netačnu izjavu: koja bi bila tačnija formulacija?
<p>Izvori</p> 	<p>Gender health test: https://www.emro.who.int/gender/infocus/gender-health-test.html?utm_source</p> <p>Netačno:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „Djevojke su prirodno bolje prilagođene za brigu o drugima.“ ● „Muškarci su bolje prilagođeni za pozicije moći.“ ● „Emocije su znak slabosti, posebno kod dječaka.“ ● „Na poslu, žene bi trebale zarađivati manje ako uzimaju više pauza vezanih za porodicu.“ ● „Ako je dječak preosjetljiv, manje je muškarac.“ ● „Normalno je da djevojke nisu dobre u sportu.“ ● „Samo žene bi trebale brinuti o djeci u ranom djetinjstvu.“ <p>Tačno:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „Muškarci također mogu biti pogođeni rodnim stereotipima.“

	<ul style="list-style-type: none"> ● „Rodna pravednost ne znači da svi moraju raditi iste stvari, već da svi trebaju imati iste mogućnosti.“ ● „Mnogi poslovi koji se smatraju ‘ženskim’ (poput podučavanja ili brige o drugima) spadaju među najniže plaćene.“ ● „Reklame i društveni mediji doprinose širenju rodnih stereotipa.“
--	--

Aktivnost 1.5 TRČI KAO DJEVOJKA	
Pregled 	Učesnici gledaju dio reklame „Run Like a Girl“ i diskutuju o tome kako jezik i mediji prikazuju djevojke i žene u sportu, te kako to utiče na samopouzdanje i učešće.
Vrijeme 	20-40 minuta
Broj učesnika 	Maksimalno 40
Kome je ova aktivnost namjenjena 	Obje grupe (sportisti i treneri)
Potrebni materijali 	Projektor – internet veza – zvučnici
Ciljevi 	<ul style="list-style-type: none"> ● Istaknite kako se rodni stereotipi reproduciraju kroz jezik i medije. ● Razmislite o njihovom uticaju na djevojke, žene i LGBTQIA+ osobe u sportskom okruženju.
Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnom 	Koristite titlove i zvuk dobre kvalitete. Pružite kratak verbalni opis ako neko ne može jasno vidjeti ekran.
Instrukcije – korak po korak 	<ul style="list-style-type: none"> ● Predstavite video: objasnite da pokazuje kako ljudi tumače izraz „kao djevojka.“ ● Pustite video, ali zaustavite ga oko 1:03 (maksimalno 1:24), prije pune reklamne poruke i eksplicitnog zaključka. ● Zatražite od učesnika prve utiske: „Šta ste primijetili? Šta vas je iznenadilo?“ ● Usmjerite diskusiju pitanjima o jeziku, tjelesnoj slici, učinku i samopouzdanju.
Savjeti i diskusija	Održavajte prostor respektabilnim; podsjetite sve da ne postoje „glupa pitanja“.

	<p>Kada se pojavi stereotipna ili omalovažavajuća izjava, koristite pitanja („Kako bi se 12-godišnja djevojčica mogla osjećati kad to čuje?“) da potaknete refleksiju.</p> <p>Povežite diskusiju sa stvarnim kontekstima treninga i takmičenja (jezik trenera, šale u svlačionici, medijsko praćenje ženskog sporta).</p>
<p>Kako prilagoditi ovu aktivnost za online okruženje</p> 	<p>Podijelite svoj ekran i zvuk da prikazete video; zatim koristite chat ili otvoreni mikrofoni za diskusiju.</p>
<p>Teorija</p> 	<p>Rod kao društveni konstrukt.</p> <p>Rodne uloge i stereotipi u sportu.</p> <p>Jednakost/pravednost i diskriminacija.</p> <p>Rodno zasnovano nasilje i simboličko nasilje nad ženama.</p>
<p>Refleksija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● Šta znači raditi nešto „kao djevojka“ ili „kao žena“? ● A šta znači „kao dječak“ ili „kao muškarac“? ● Koje slične izraze čujete u svom sportu (npr. „ne plači kao djevojčica“)? ● Kakav uticaj ove pristrasnosti i nejednakosti imaju na žene i LGBTQIA+ zajednicu u sportu? ● Kako treneri, menadžeri i sportisti mogu aktivno izbjeći jačanje ovih poruka?
<p>Izvori</p> 	<p>Run Like a Girl - Commercial</p>

1.5 Savjeti za prilagođavanje

Smjernice koje slijede nisu „pravila“, već razmišljanja koja treba imati na umu tokom trening sesija. Mogu se koristiti kao podsjetnici tokom cijele radionice.

Prepoznajte da smo i mi dio ove culture

Bez obzira na to koliko znanja imamo ili koliko smo posvećeni procesima „odučavanja“, važno je priznati da živimo u kulturi oblikovanoj stereotipima i oblicima nasilja. Zbog toga možemo nesvjesno ponavljati određene ideje ili ponašanja.

Nije potrebno sve znati

Nije potrebno da svaki pojam bude potpuno jasan (uvijek se mogu provjeriti, a mnogi se vremenom mijenjaju). Ono što je važno jeste zadržati otvorenost i spremnost da stalno preispitujemo vlastita uvjerenja. Ovo nas vodi do sljedeće tačke...

Važnije je slušati i postavljati pitanja nego praviti pretpostavke

Prostori za slušanje su od ključne važnosti. Mogu djelovati jednostavno, ali često su najzahtjevniji za razvijanje: izbjegavanje pretpostavki, postavljanje pitanja, slušanje. Za svaku intervenciju – bilo institucionalnu ili individualnu – moramo početi s razumijevanjem situacije i potreba ljudi ili grupa s kojima radimo. Tek tada možemo definirati ciljeve koji zaista odgovaraju tim potrebama.

Često je dovoljno samo proširiti etikete koje koristimo za žene, muškarce i slično.

Etikete i kategorije pomažu da postane vidljivo ono što je historijski bilo ignorisano ili izbrisano; one daju jezik iskustvima. Ali također je važno prepoznati da ponekad cilj nije stvoriti novu kategoriju, nego proširiti značenje već postojećih. Primjer: žena se u određenom trenutku može osjećati odvojeno od kategorije „žena“ – ne zato što se identificira s nekim drugim rodnom, već zato što društveno naučena očekivanja o tome šta znači „biti žena“ ne odražavaju njeno iskustvo. Proširenje kategorija omogućava prostor za više načina postojanja. Isto se primjenjuje na svaku rodnu kategoriju.

Prepoznajte da je rod jedna od kategorija među ostalim – a ne iznad njih

Ova perspektiva pomaže da se razjasne situacije u kojima ljudi teško razumiju određene rodne identitete. Na primjer, debate o uključivanju trans sportista često se oslanjaju na stereotipna pojednostavljena poput „muškarci su jači od žena“.

1.6 Brzi kviz / Samorefleksija

Nakon što pročitate ovaj modul, pozivamo vas da ispunite dvije samoprocjene:

1.6.1 Da biste samostalno procijenili svoja lična iskustva:

- Kako se osjećam u vezi tema vezanih za rod?
- Da li se moj pogled na ova pitanja mijenjao tokom vremena?
- Da li sam otvoren/a za promjenu svojih strategija ili ponašanja na osnovu novih informacija ili povratnih informacija?
- Da li sam, u svojoj ulozi, svjestan/na mehanizama za sprječavanje diskriminacije LGBTQIA+ osoba u svom radu ili sportskom okruženju?

1.6.2 Da biste samostalno procijenili dio svog znanja:

Šta je to?...

1 – Rodni identitet

- A – Unutrašnji osjećaj pripadnosti određenom rodu.
- B – Spol s kojim se osoba rađa.
- C – Način na koji osoba izražava svoj rod.

2 – Seksualna i romantična orijentacija

- A – Odnosi se na skup seksualnih praksi koje osoba voli.
- B – Način na koji se osoba seksualno odnosi prema drugoj osobi.
- C – Odnosi se na to prema kome se osoba osjeća fizički i romantično privučena.

3 – Spol dodijeljen pri rođenju

- A – Lični izbor u vezi sa svojim rodom.
- B – Rezultat genetskog testa obavljenog prije rođenja.
- C – Spolna kategorija (muški, ženski, interseks) dodijeljena pri rođenju.

4 – Transrodnost

- A – Osoba čiji rodni identitet ne odgovara spolu dodijeljenom pri rođenju.
- B – Osoba koja se odijeva drugačije od očekivanog za svoj rod.
- C – Osoba s fluidnom seksualnošću..

5 – LGBTQIA+

- A – Šifra koja se koristi u medicini za klasifikaciju različitih bolesti.
- B – Opšti termin koji se koristi za prepoznavanje osoba čiji rodni identitet odstupa od ciznormativnosti.

C – Skraćenica: Lesbian, Gay, Bisexual, Trans*, Queer, Intersex, Asexual i Aromantic, plus (+) druge oznake.

6 – Rodni stereotipi

A – Pravila koja država postavlja da bi odredila kako muškarci i žene moraju da se ponašaju.

B – Pojednostavljene i fiksne ideje o tome šta osoba treba biti na osnovu rodnog identiteta.

C – Nepromenljive biološke karakteristike koje objašnjavaju zašto se svaka osoba ponaša na određeni način.

1.6.3 Da biste samostalno procijenili svoja lična iskustva:

- Kako se osjećam u vezi tema vezanih za rod?
- Da li se moj pogled na ova pitanja mijenjao tokom vremena?
- Da li sam otvoren/a za promjenu svojih strategija ili ponašanja na osnovu novih informacija ili povratnih informacija?
- Da li sam, u svojoj ulozi, svjestan/na mehanizama za sprječavanje diskriminacije LGBTQIA+ osoba u svom radu ili sportskom okruženju?

1.7 Gledaj/Čitaj/Istraži

Dodatni resursi za produblivanje znanja.

- Love Act digital guide <https://thegendertalk.eu/love-act-digital-guide/>
- Check the *Phall-O-Meter* diagram <https://en.wikipedia.org/wiki/Phall-O-Meter>
- Fausto-Sterling (*Five Sexes*) <http://www.portalenazionalelgbt.it/banca-deidati/schede/the-five-sexes-why-male-and-female-are-not-enough/file/Articolo%20ENG>

Modul 2 Nejednakost i intersekcionalnost

2.1 Šta ćete naučiti

Ovaj modul će se fokusirati na **intersekcionalnost u sportu** i predstaviti kako različiti identiteti osobe, poput roda, rase i seksualnosti, mogu međusobno uticati i preklapati se. Ova preklapanja posebno utiču na profesionalna iskustva sportista, naročito u karijeri žena i LGBTQIA+ sportista. Modul ispituje strukture i obrasce koji dovode do nejednakosti u sportu i ističe načine na koje žene i LGBTQIA+ grupe nailaze na sistemske prepreke u pristupu, učešću i sticanju leaderskih pozicija u svijetu sporta. Predstavljenost ovih grupa je značajno niža u poređenju sa cisrodniim muškarcima koji dominiraju sportom, kako u administrativnim pozicijama, tako i u javnoj vidljivosti.

Učesnici će kroz aktivnosti Modula imati priliku da **prepoznaju i analiziraju intersekcionalne oblike diskriminacije**, poput rodno zasnovanog nasilja (GBV) i diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u, s kojima se suočavaju ne-cisrodni muškarci, te da bolje razumiju kako ih adresirati. Modul 2 će opremiti sportsko osoblje i mlade sportiste **alatima za stvaranje sigurnijih i inkluzivnijih okruženja** u kojima se može primijeniti rodna pravednost. Pored toga, uključit će pristupe za **promovisanje pravednog odlučivanja** i inkluzivne, nediskriminatorne komunikacije.

Sve u svemu, modul o **intersekcionalnosti i nejednakosti u sportu** će ojačati perspektivu i razumijevanje učesnika o tome zašto je intersekcionalnost važna. Takođe, omogućit će im da pružaju podršku različitim sportistima, smanje prepreke s kojima se suočavaju žene i LGBTQIA+ osobe i promovišu jednakost na svim nivoima sporta, kako na terenu, tako i van njega.

2.2 Uvod

Modul 2 se fokusira na **razumijevanje pojmova intersekcionalnost i nejednakost u sportu** i na način na koji oni utiču na sportiste, trenere i ostalo osoblje. Intersekcionalnost se odnosi na **istovremene oblike diskriminacije s kojima se suočavaju osobe čiji se identiteti preklapaju kroz različite kategorije**, poput roda, rase, klase, seksualnosti ili sposobnosti (K. Crenshaw, 1989). Ovaj okvir pokazuje kako različiti aspekti identiteta međusobno djeluju i stvaraju jedinstvena iskustva privilegije ili diskriminacije, naglašavajući da sistemi ugnjetavanja (poput seksizma, rasizma ili klasizma) ne djeluju nezavisno, već se preklapaju i oblikuju složene obrasce nejednakosti i marginalizacije. Ovo preklapanje različitih identiteta u mnogim slučajevima stvara **barijere za žene i LGBTQIA+ osobe**, koje otežavaju njihovo jednako učešće u sportu.

Osim toga, ove barijere dovode do nejednakosti s kojom se žene i LGBTQIA+ osobe suočavaju u sportu. Nejednakost se može pojaviti u različitim oblicima: diskriminacija zasnovana na SOGIESC-u, rodno zasnovano nasilje (GBV), otežan pristup sportu ili sportskim objektima, manje mogućnosti za napredovanje ili vidljivost, pristrasne trenerske prakse i nedovoljna zastupljenost na ključnim pozicijama. Ove nejednakosti treba adresirati kako bi žene i LGBTQIA+ osobe uživale u **jednakom učešću u sportu**.

Razumijevanje kako se višestruki identiteti međusobno prepliću i kako nastaju barijere **ključni je element za moderne sportske organizacije** koje žele osigurati sigurno i inkluzivno okruženje.

2.2.1 Ciljevi učenja

Ovaj modul ima za cilj da:

- povećati znanje i vještine učesnika u razumijevanju kako intersekcionalnost utiče na njihovo učešće u sportu.

- promijeniti stavove učesnika prema ženama i LGBTQIA+ osobama.
- sticanje vještina koje će im pomoći da prepoznaju diskriminaciju zasnovanu na SOGIESC-u i rodno zasnovano nasilje (GBV).
- postati svjestan/na vrijednosti različitosti, jednakosti i pokazivati poštovanje prema drugima.

2.2.2 Ishodi učenja

Do kraja modula, učesnici će biti u stanju da:

	Sportisti	Sportski menadžeri i treneri
Znanje 	<ul style="list-style-type: none"> ● Razumiju ključne pojmove poput diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u i rodno zasnovanog nasilja (GBV) u sportu. ● Prepoznaju kako interseksionalnost utiče na pristup, učešće i iskustva sportista. ● Razumiju kako rodni identitet, rodna ekspresija i seksualna orijentacija mogu uticati na iskustva u sportu. 	
Vještine 	<ul style="list-style-type: none"> ● Primjenjuju inkluzivnu i respektabilnu komunikaciju. ● Prepoznaju i ukazuju na nepošteno ili štetno ponašanje među vršnjacima. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Primjenjuju inkluzivnu i respektabilnu komunikaciju. ● Prepoznaju i ukazuju na nepošteno ili štetno ponašanje među vršnjacima.
Stavovi 	<ul style="list-style-type: none"> ● Postati respektabilni, empatični i inkluzivni članovi tima koji cijene jednakost i različitost kao sastavni dio fer igre 	<ul style="list-style-type: none"> ● Postati respektabilni, empatični i inkluzivni članovi tima koji cijene jednakost i različitost kao sastavni dio fer igre

2.3 Teorijski okvir

Modul 2 se fokusira na razumijevanje nejednakosti s kojima se žene i LGBTQIA+ osobe suočavaju u svom nastojanju da se uključe u sport, te na način na koji je njihova interseksionalnost povezana s tim nejednakostima i stvorenim barijerama. Konkretno, Modul 2 će se fokusirati na četiri tematska područja:

- *Uvod u interseksionalnost, moć i privilegiju.*
- *Rodno zasnovano nasilje i strukturna diskriminacija.*
- *Barijere za žene, LGBTQIA+ i manjinske sportiste.*
- *Inkluzivna i nediskriminatorska komunikacija*

2.3.1 Uvod u interseksionalnost, moć i privilegiju.

Interseksionalnost, kao što je pomenuto, predstavlja **preklapanje različitih identiteta** koje kreira jedinstvena iskustva prednosti i nedostataka za osobu (K. Crenshaw, 1989). Pojedinci imaju različite identitete, ne samo na osnovu roda, već i drugih dimenzija poput etničke pripadnosti, seksualne orijentacije, starosti, kulture i religije. Izvorno korišćena kao **pravni princip**, interseksionalnost je pronašla primjenu i u drugim aspektima našeg života, uključujući sportsku zajednicu, jer njen okvir omogućava razumijevanje ugnjetavanja i diskriminacije.

Strukture moći u sportskom okruženju, poput institucija, politika, pa čak i kulturnih normi, povezane su s intersekcionalnošću pojedinca jer one definišu **pristup i mogućnosti učešća**. Ove mogućnosti su često ograničenije za osobe koje imaju intersekcionalni identitet, jer su institucije i politike oblikovane tako da favorizuju one koji već odgovaraju očekivanim profilima (npr. cisrodni muškarci), čime se smanjuje prostor za učešće, prilike i vidljivost osoba koje ne odgovaraju tim profilima, poput LGBTQIA+ crne žene ili transrodnog migranta (Canadian Women and Sport, 2025).

Pored toga, kulturne norme zasnovane na idealima muževnosti i stereotipima otežavaju učešće žena i LGBTQIA+ osoba s intersekcionalnim identitetima, jer prevalencija ovih percepcija proizlazi iz historijskog učešća u sportu.

Zbog toga pristup sportu sve više postaje **privilegija za određene grupe** koje se poklapaju s percipiranim identitetom „idealnog sportiste“. Trenutna situacija često ostaje neprimijećena od strane tih „idealnih sportista“, što otežava prepoznavanje nejednakosti.

Zato je **razumijevanje intersekcionalnosti važno za trenere i sportiste**, jer im pomaže da prepoznaju različite obrasce isključenja i kako višestruki, preklapajući identiteti mogu povećati te barijere. Štaviše, razumijevanje intersekcionalnosti je ključno za **poboljšanje pravičnosti unutar tima i osoblja**, dok istovremeno doprinosi **dobrobiti pojedinca/grupe** i stvaranju sigurnog okruženja u kojem ranjivosti nisu prepreke.

2.3.2 Rodno zasnovano nasilje i strukturna diskriminacija

Žene i LGBTQIA+ osobe suočavaju se u mnogim fazama svog života s **rodno zasnovanim nasiljem (GBV) i strukturnom diskriminacijom**, a nažalost, sport nije izuzetak jer se slična kršenja prava javljaju i u ovom sektoru. GBV uključuje **fizičko, emocionalno i seksualno zlostavljanje**, kao i druge oblike uznemiravanja kojem osoba može biti izložena (E. Trichina, 2024). U sportu, uznemiravanje može dolaziti od **trenera, osoblja tima i saigrača**, tokom treninga, u svlačionicama, na terenu ili unutar institucionalnih sistema. Takvo uznemiravanje je **direktno povezano s rodnim normama** koje u sportu povezuju sportiste s čvrstinom i muževnošću, i često nastoji normalizirati zlostavljačko ponašanje.

S druge strane, **strukturna diskriminacija** stvara barijere na sistemski način kroz pravila, norme i/ili prakse koje dovode do nejednakih situacija za određene rodne (i druge) identitete (CoE, 2023). U sportu se to može ogledati u **nejednakom pristupu sportskim objektima ili finansiranju**, nedostatku **liderskih pozicija za žene i LGBTQIA+ osobe**, ili čak u **institucionalnoj šutnji** kada se ne preduzimaju mjere za sprječavanje diskriminacije. Strukturna diskriminacija često nije odmah vidljiva, već se skriva u svakodnevnim strukturama života. Prema istraživanju **European Parliamentary Research Service (EPRS, 2024)**, žene u sportu dobijaju manje medijske vidljivosti, a njihovo praćenje često se fokusira na karakteristike koje nisu vezane za sport. Takođe, rodno zasnovano nasilje u obliku seksualnog uznemiravanja vrlo je visoko, pri čemu istraživanja **European Institute for Gender Equality** pokazuju da seksualno uznemiravanje u sportu varira između 14% i 73% (EPRS, 2024).

GBV i strukturna diskriminacija imaju **veći uticaj na sportiste s intersekcionalnim identitetima**. Primjeri uključuju LGBTQIA+ sportiste koji se suočavaju s homofobičnim ili transfobičnim uznemiravanjem, ili migrante/izbjeglice koji nemaju adekvatnu podršku za prijavu zlostavljanja – situacije u kojima se uznemiravanje preklapa s intersekcionalnim identitetom. Razumijevanje intersekcionalnosti pomaže sportistima i trenerima da **shvate zašto sve žrtve GBV-a ne doživljavaju nasilje na isti način**. Posljedice mogu biti fizičke i psihološke, a također mogu dovesti do nesigurnih okruženja i normalizacije zlostavljačkog ponašanja.

Treneri, klubovi i sportske organizacije **moraju imati obavezu** da kroz obuke, mehanizme za prijavu i komunikaciju zasnovanu na poštovanju **stvore sigurno i inkluzivno okruženje** koje sprječava rodno zasnovano nasilje i strukturnu diskriminaciju.

2.3.3 Barijere za žene, LGBTQIA+ i manjinske sportiste

Žene, LGBTQIA+ i manjinski sportisti zbog svog identiteta suočavaju se s različitim **barijerama pri uključivanju u sport**. Te barijere mogu se odnositi na **pristup finansiranju i sportskim objektima**, kao i na **reprezentaciju i pristup sigurnim prostorima**. Raspodjela trening prostora i termina često je nejednaka jer se prioritet daje muškim sportistima. Takođe, finansiranje programa je niže kada se ne odnosi na cisrodne muške sportiste. **Reprezentacija u medijima i u liderskim ulogama** također je ograničena za žene i marginalizovane grupe, a rad u sektoru u kojem su manjina može ženama stvarati osjećaj da ne pripadaju svijetu sporta. Prema EPRS-u, „samo 22 % svih najviših pozicija odlučivanja u nacionalnim EU federacijama 10 najpopularnijih sportova zauzimaju žene“ (EPRS, 2024).

Ova stvarnost je oblikovana **kulturnim i društvenim stereotipima** koji utiču na svijet sporta i određuju „ko je važan“. Rodni stereotipi koji muškarce predstavljaju kao prirodne sportiste, ili stereotipi o rasi i LGBTQIA+ koji prikazuju sportiste iz ovih zajednica kao manje kompetitivne ili sposobne, samo su neki od slučajeva koji otežavaju uključivanje žena i LGBTQIA+ osoba u sport (Women’s Sport and Fitness Foundation, 2008). Pored toga, **homofobija i transfobija**, koja može dolaziti od saigrača, trenera ili klubova, stvara fizički i psihološki strah, što može negativno uticati na performanse i učešće.

Ove barijere se dodatno intenziviraju za osobe s **interseksionalnim identitetom**. Na primjer, žene boje kože mogu se suočiti i sa seksizmom i sa rasizmom, što stvara dvostruku isključenost. Na isti način, LGBTQIA+ žene suočavaju se s rodno zasnovanom diskriminacijom u kombinaciji s homofobijom ili transfobijom. Kombinacija dvostruke ili višestruke isključenosti u nekim slučajevima „...stvara negativnu sinergiju, tako da diskriminacija ne može biti potpuno shvaćena samo kao zbir pojedinačnih kriterija“ (CoE, 2019: 205). Naglašavanje interseksionalnosti može pomoći sportistima i trenerima da **zaštite druge sportiste od ovih jedinstvenih oblika ranjivosti i marginalizacije**.

Inkluzivna i nediskriminatorna komunikacija.

Barijere i nejednakosti se lako mogu stvoriti, ali ih nije lako prevazići. **Primarni korak** u tom procesu je usvajanje **inkluzivne i nediskriminatorne komunikacije**. Komunikacija, posebno od strane trenera i osoblja, mora poštovati različitost i izbjegavati stereotipe. Inkluzivna komunikacija je oslobođena riječi, fraza ili tona koji odražavaju **predrasude, stereotipe ili diskriminatorne stavove** prema određenim osobama ili grupama (EFDI, 2020).

Diskriminatorna komunikacija, poput **seksističkih komentara, homofobičnih uvreda i nejednakih povratnih informacija zasnovanih na identitetu**, nije dopuštena u sigurnom i inkluzivnom okruženju. S druge strane, elementi kao što su **rodno neutralan jezik, poštovanje zamjenica i identiteta**, a najviše od svega **aktivno slušanje**, mogu potaknuti inkluzivno okruženje u kojem žene i LGBTQIA+ osobe mogu napredovati.

U postizanju takve inkluzije **treneri i menadžeri igraju ključnu ulogu**, jer oni vode timove. Suočavanje s štetnim jezikom od strane trenera i menadžera može postaviti **primjer za sportiste** da ga slijede. Osim toga, oni trebaju težiti izgradnji **sigurnog prostora zasnovanog na inkluzivnoj kulturi**.

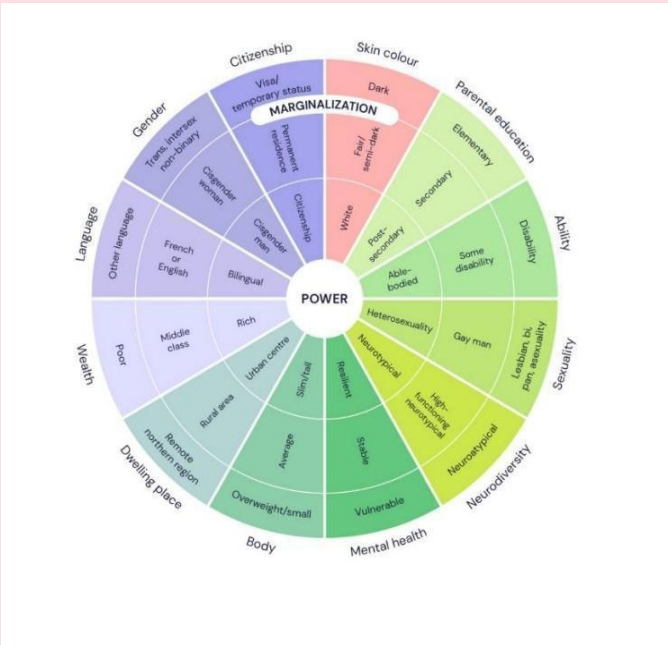
Sve u svemu, sportski klubovi mogu bolje funkcionisati uz **jasan kodeks komunikacije** kojeg svi poštuju. Rješavanje neprimjerenih ponašanja i jezika povećava razumijevanje i pomaže u **razbijanju postojećih stereotipa**.

2.4 Aktivnosti Modul 2

Activity 2.1 Wheel of Power and Privilege

Activity 2.2 Case study: Intersectionality

Activity 2.3 Inclusive Language Workshop

Aktivnost 2.1	Točak moći i privilegija
<p>Pregled</p> 	<p>Točak moći i privilegija je refleksivna aktivnost koja služi za mapiranje i istraživanje pitanja moći i privilegija na intersekcionalan način. Može se provoditi individualno kao alat za razvoj samosvijesti ili u grupi, kako bi se naglasilo na koji način različite osobe mogu imati koristi od društvenih sistema ili biti marginalizirane unutar njih. Učesnici/ce imaju priliku preispitati vlastitu poziciju, ali i razmotriti gdje se nalaze druge osobe u društvu s različitim pozadinama i identitetima. To je snažna praksa za jačanje svijesti, suosjećanja i tolerancije. Aktivnost zahtijeva pažljivu i odgovornu facilitaciju i ne bi se smjela provoditi površno ili bez adekvatne pripreme.</p>
<p>Trajanje</p> 	<p>Trajanje: 45 minuta (u zavisnosti od grupe).</p>
<p>Broj učesnika</p> 	<p>Idealan broj učesnika/ca: Minimum: 3 osobe Maksimum: 30–40 osoba</p>
<p>Kome je ova aktivnost namijenjena</p> 	<p>Trenerima i sportistima</p>
<p>Potreban materijal</p> 	<p>Oprema: Projektor, laptop, po mogućnosti pametni telefoni Materijali: 3–4 kartice za diskusiju, papir i olovke/markeri Slika Točka moći i privilegija:</p>

<p>Ciljevi</p> 	<p>Ishodi učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vizualizirati šta znači intersekcionalnost. • Razumjeti kako različiti identiteti oblikuju moć i privilegiju. • Prepoznati sistemske faktore koji stvaraju nejednakost. • Promišljati o vlastitim identitetima. • Ojačati empatiju, poštovanje različitosti i posvećenost inkluziji.
<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<p>Kako bi aktivnost bila inkluzivnija, trener/ica može pripremiti primjer osobe s intersekcionalnim identitetom koja se nalazi u marginaliziranoj poziciji, kako bi učesnici/ce mogli vidjeti gdje se ta osoba nalazi unutar točka/društva. U slučaju rada s osobama s invaliditetom, facilitator/ica može prilagoditi aktivnost tako što će naglas pročitati kategorije Točka moći i privilegija i/ili pružiti podršku učesnicima/ama pri popunjavanju njihovog točka.</p>
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<p>Prije aktivnosti:</p> <p>Facilitator/ica treba osigurati da je oprema spremna i da je prostor organizovan tako da svi učesnici/ce mogu jasno vidjeti Točak moći i privilegija. Također je potrebno unaprijed pripremiti pitanja za diskusiju te osigurati dovoljan broj papira i olovaka/markera.</p> <p>Tokom aktivnosti:</p> <p>Korak 1:</p> <p>Facilitator/ica treba uspostaviti siguran prostor i objasniti šta je intersekcionalnost, naglašavajući da je riječ o refleksivnoj vježbi koja će pomoći učesnicima/ama da bolje razumiju ovaj koncept. Također je važno pojasniti svrhu aktivnosti: razumijevanje društvenih dinamika, a ne posramljivanje ili rangiranje ljudi. (maksimalno 5 minuta)</p> <p>Korak 2:</p> <p>Pozvati učesnike/ce da prođu kroz točak i procijene svoju blizinu moći (bliže centru kruga) ili marginalizaciji (bliže vanjskoj ivici kruga) za svaku kategoriju. Mogu postaviti simbol ili zaokružiti svoju poziciju kroz različite dimenzije. Podsjetiti ih da budu blagi prema sebi tokom ove samoprocjene te da mogu odustati od aktivnosti ukoliko im postane previše zahtjevna. (maksimalno 10 minuta)</p> <p>Korak 3:</p> <p>Nakon što završe svoj Točak, podijeliti učesnike/ce u manje grupe (3–5 osoba, u zavisnosti od veličine grupe) i pozvati ih da podijele svoje iskustvo i gdje se nalaze na točku. Naglasiti da cilj nije procjenjivati ili upoređivati nečiju moć ili marginalizaciju. Ponuditi pitanja koja mogu pomoći u pokretanju diskusije, kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Da li ste bili svjesni u kojim oblastima imate privilegiju, a u kojima ste marginalizirani? – Postoje li oblasti u kojima se osjećate nelagodno? <p>(maksimalno 15 minuta)</p> <p>Korak 4:</p> <p>Nakon rada u malim grupama, pozvati učesnike/ce da se vrate u veliki</p>

	krug i posvetiti najmanje 15 minuta zajedničkoj refleksiji o iskustvu. (maksimalno 15 minuta)
 <p>Savjeti i diskusija</p>	<p>Facilitator/ica može ponuditi primjer „kreirane osobe“ ili koristiti vlastiti primjer kako bi pokazao/la učesnicima/ama na koji način da popune svoj Točak.</p> <p>Ako se učesnici/ce osjećaju nelagodno u manjim grupama, moguće je spojiti korake 3 i 4 i realizovati diskusiju u plenarnom formatu.</p>
 <p>Kako prilagoditi ovu aktivnost online okruženju</p>	<p>Ukoliko se aktivnost provodi online, potrebno je osigurati da svi učesnici/ce jasno čuju facilitator/icu i da mogu vidjeti Točak moći i privilegija. Facilitator/ica može podijeliti sliku Točka i putem chata.</p> <p>Također je važno koristiti online platformu koja omogućava upravljanje vremenom i rad u breakout sobama (manjim grupama).</p>
 <p>Teorija</p>	<p>Aktivnost:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prikazuje kako moć i privilegija djeluju u društvu • Ističe društvene identitete koji imaju više ili manje prednosti • Pomaže učesnicima/ama da razumiju sistemsku nejednakost i intersekcionalnost <p>Podržava facilitatore/ice u vođenju diskusije uz jasne koncepte</p>
 <p>Refleksija</p>	<p>Pitanja za refleksiju (neka su već uključena u koracima):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koje dijelove točka vam je bilo najlakše, a koje najteže pozicionirati? • Kako ste se osjećali kada ste vidjeli svoje identitete predstavljene u kontekstu privilegije ili marginalizacije? • Na koji način se višestruki identiteti prepliću i oblikuju vaša iskustva? • Šta možemo naučiti slušajući iskustva drugih? • Koje obrasce ste primijetili posmatrajući pozicije grupe na točku?
 <p>Izvori</p>	<p>The Wheel of Power and Privilege je osmislila Sylvia Duckworth.</p>

Aktivnost 2.2 Studija slučaja: Intersekcionalnost	
 <p>Pregled</p>	<p>Aktivnost će predstaviti studiju slučaja o intersekcionalnosti zasnovanu na procesu selekcije za priključenje nacionalnom omladinskom timu visokih performansi u popularnom sportu. Učesnici/ce će imati priliku vidjeti kako različiti identiteti utiču na život jedne osobe i kako se preklapaju, povećavajući nejednakost u sportu.</p>

	<p>Aktivnost će se baviti pitanjima prepreka u procesu pristupa i prilikama koje postoje za marginalizirane grupe u sportu visokih performansi. Tokom aktivnosti učesnici/ce će razumjeti kako se dinamike moći oblikuju u procesima selekcije i kako preklapajući identiteti mogu predstavljati nepovoljnost.</p> <p>Metodologija koja se koristi zasniva se na istraživanju putem studije slučaja o procesu selekcije i primjeni Točka moći i privilegija (prethodna aktivnost) u stvarnim životnim scenarijima</p>
<p>Trajanje</p> 	50 minuta (u zavisnosti od grupe)
<p>Broj učesnika</p> 	<p>Ovo označava idealan broj učesnika/ca (minimum i maksimum) potreban za realizaciju aktivnosti.</p> <p>Minimum: 5 osoba Maksimum: 30–40</p>
<p>Kome je ova aktivnost namijenjena</p> 	Sportistima i trenerima
<p>Neophodni materijali</p> 	<p>Oprema: Projektor, laptop, po mogućnosti pametni telefoni Materijali: Štampani ili online profili učesnika kako slijedi -></p> <p>Sofia Dimitrova Godine: 17 Spol: Ženski Seksualna orijentacija: heteroseksualna Etnička pripadnost: istočnoevropska Socioekonomski kontekst: niža srednja klasa Napomena: Živi u ruralnom području s ograničenim pristupom sportskim objektima; brine se o mlađem bratu/sestri zbog dugog radnog vremena roditelja.</p> <p>Jamal Peterson Dob: 16 Rod: Muškarac Seksualna orijentacija: gej Etnička pripadnost: crnačka Socioekonomski kontekst: nizak prihod Napomena: Nedavno se preselio iz naselja pogođenog visokom stopom kriminala; ima visok sportski potencijal, ali ograničen pristup formalnom treniranju.</p> <p>Chiara De Luca Dob: 15 Rod: Žena Seksualni identitet: biseksualna Etnička pripadnost: evropska Socioekonomski kontekst: viša srednja klasa</p>

	<p>Napomena: Dolazi iz porodice snažno povezane sa sportskim institucijama; koristi privatne treninge i visokokvalitetne sportske objekte.</p> <p>Omar Rahimi Dob: 18 Rod: Muškarac Seksualna orijentacija: heteroseksualna Etnička pripadnost: bliskoistočna Socioekonomski kontekst: izbjegličko porijeklo</p> <p>Napomena: Imao je prekide u školovanju i treninzima zbog raseljenja; trener navodi da pokazuje snažnu disciplinu i motivaciju.</p> <p>Valentina Cruz Dob: 16 Rod: nebinarna osoba Seksualna orijentacija: queer Etnička pripadnost: latinoamerička Socioekonomski kontekst: srednja klasa</p> <p>Napomena: Ima hronično zdravstveno stanje koje zahtijeva povremene periode odmora; suočava se s nedostatkom priznanja svog rodnog identiteta u lokalnim klubovima.</p>
<p>Ciljevi</p> 	<p>Ishodi učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razumjeti kako preklapajući identiteti oblikuju individualna iskustva u sportu. • Razumjeti kako privilegija i marginalizacija utiču na pristup prilikama. • Razviti svijest o ličnim predrasudama i pretpostavkama. • Predložiti strategije za promovisanje jednakosti i inkluzije u sportskom okruženju.
<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<p>Kako bi aktivnost bila inkluzivnija, facilitator/ica treba izbjegavati pretpostavke o identitetima i/ili iskustvima učesnika/ca. Potrebno je imati na umu da se mogu otvoriti osjetljive teme te omogućiti pauze i predah ukoliko je potrebno. Facilitator/ica mora osigurati prostor da se svi izraze ukoliko to žele, bez prisiljavanja bilo koga da govori.</p> <p>U slučaju učesnika/ca s invaliditetom, facilitator/ica može ih pitati na koji način im se može dodatno olakšati učešće, pojednostaviti upute i obezbijediti dodatno vrijeme kada je potrebno.</p>
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<p>Prije aktivnosti: Facilitator/ica treba osigurati da je oprema spremna i da je prostor organizovan tako da svi učesnici/ce mogu vidjeti ekran i sljedeću studiju slučaja:</p> <p>Otvoren je proces selekcije za priključenje nacionalnom omladinskom timu visokih performansi u popularnom sportu.</p> <p>Opšti uslovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potpuna dostupnost (za putovanja i takmičenja) • Ljekarsko uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti • Saglasnost roditelja/staratelja

	<p>Koraci prijave:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Popuniti online formular 2. Prisustvovati intervjuu uživo u standardizovanoj uniformi i završiti test fizičke spremnosti. <p>Također, potrebno je pripremiti i odštampati profile koji će biti podijeljeni učesnicima/ama za aktivnost.</p> <p>Tokom aktivnosti:</p> <p>Korak 1: Facilitator/ica treba uspostaviti siguran prostor i objasniti da će se raditi studija slučaja zasnovana na fiktivnim likovima te da je ovo vježba koja će pomoći u razumijevanju kako prepreke utiču na pojedince u sportu. Također je potrebno pojasniti svrhu aktivnosti: razumjeti društvene dinamike, a ne suditi. (maksimalno 5 minuta)</p> <p>Korak 2: Objasniti učesnicima/ama studiju slučaja: naglas pročitati kontekst i profile učesnika/ca koji će se koristiti. Razjasniti eventualna pitanja, a zatim podijeliti učesnike/ce u manje grupe od 5 ili 10 osoba. Nakon podjele, distribuirati profile pojedinačno ili u parovima, u skladu s načinom podjele, te ih zamoliti da pročitaju i razumiju profil koji su dobili. (maksimalno 10 minuta)</p> <p>Korak 3: Zatim im dati Opšte uslove i korake prijave koje profili moraju ispuniti kako bi učestvovali u procesu selekcije. Zamoliti učesnike/ce da u grupi razmotre i podijele da li osoba iz profila može nastaviti proces selekcije ili ne, i zašto. Podsjetiti ih da je svaka informacija iz profila važna te da trebaju donositi odluke iz perspektive identiteta osobe iz profila, a ne iz vlastite perspektive. (maksimalno 20 minuta)</p> <p>Korak 4: Nakon toga, pozvati male grupe da se vrate u veliki krug i posvetiti najmanje 15 minuta zajedničkoj refleksiji o iskustvu. (maksimalno 15 minuta)</p>
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<p>Facilitator/ica može obilaziti grupe i provjeriti da li je potrebna dodatna pojašnjenja. Također može objasniti učesnicima/ama da svi profili ne predstavljaju pripadnike većinskog (autohtonog) stanovništva.</p> <p>Ako se učesnici/ce osjećaju nelagodno u manjim grupama, moguće je spojiti korake 3 i 4 i realizovati diskusiju u plenarnom formatu.</p>
<p>Kako ovu aktivnost prilagoditi online okruženju</p> 	<p>Ukoliko se aktivnost provodi online, potrebno je osigurati da svi učesnici/ce jasno čuju facilitator/icu i da mogu vidjeti studiju slučaja na svojim ekranima. Facilitator/ica može poslati studiju slučaja i dodatne informacije i putem chata.</p> <p>Važno je koristiti online platformu koja omogućava upravljanje vremenom i rad u breakout sobama (manjim grupama).</p>
<p>Teorija</p>	<p>Aktivnost:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje kako se višestruki društveni identiteti preklapaju i stvaraju privilegiju ili marginalizaciju.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ističe kako društvene strukture nekim grupama daju prednost, a druge stavljaju u nepovoljan položaj. • Pomaže učesnicima/ama da razumiju perspektive koje se razlikuju od njihovih vlastitih. • Podstiče preispitivanje normi, pretpostavki i institucionalnih pristrasnosti.
<p>Refleksija</p> 	<p>Pitanja za korak 3 i 4:</p> <p>Korak 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koje prednosti i nedostatke bi svaka osoba imala u procesu selekcije? • S kojim strukturnim ili društvenim preprekama bi se mogli suočiti? • Koji aspekti njihovog identiteta se prepliću i utiču na njihove mogućnosti učešća? <p>Korak 4:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kako vam je izgledao proces procjene tuđeg profila na osnovu dostupnih informacija? Da li je bilo izazova? • Koje obrasce privilegije ili nepovoljnog položaja ste primijetili kroz profile? • Kako su različiti identiteti međusobno djelovali i uticali na mogućnosti? • Na koji način bi ova vježba mogla promijeniti vaše razmišljanje?
<p>Izvori</p> 	<p>Studiju slučaja kreirao je CESIE, a prilagodio Symplexis.</p>

Aktivnost 2.3	Radionica o inkluzivnom jeziku
<p>Pregled</p> 	<p>Praktična radionica osmišljena za vođenje diskusije o upotrebi rodno inkluzivnog jezika u sportu. Ova aktivnost pomoći će pružaocima edukacije za trenere i trenerskom osoblju da, kroz konkretne primjere, razviju veću svijest i razumijevanje o tome kako naš izbor jezika ne mora uvijek imati namjeravani efekat i šta možemo učiniti da to promijenimo. Radionica se može realizovati uživo ili online, idealna je za profesionalce u oblasti edukacije trenera, ali i za druge sportske stručnjake koji žele koristiti rodno inkluzivan jezik kako bi osigurali da se svi članovi tima, bez obzira na njihov identitet, osjećaju dobrodošlo, uključeno, sigurno i osnaženo.</p>
<p>Trajanje</p> 	<p>60 minuta (u zavisnosti od grupe)</p>
<p>Broj učesnika</p>	<p>Ovo označava idealan broj učesnika/ca (minimum i maksimum) potreban za realizaciju aktivnosti.</p>

	<p>Minimum: 10 osoba Maksimum: 30–40 osoba</p>
<p>Kome je namijenjena ova aktivnost</p> 	<p>Treneri (sportiste je moguće uključiti)</p>
<p>Potreban materijal</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Tabla ili flipchart i markeri za facilitator(e) • Papir i olovke za učesnike/ce • Štampani ili elektronski primjerak „Radnog lista za inkluzivni jezik“
<p>Ciljevi</p> 	<p>Ishodi učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U praksi razumjeti šta je diskriminatorni jezik i zašto je inkluzivni jezik važan. • Povećati svijest o uticaju koji jezik može imati na sportiste/ce i trenere/ice, posebno na žene. • Obeshrabrili diskriminatorne ili rodno obilježene komentare te promovisati rodno inkluzivan jezik kako bi se svim članovima/icama tima pomoglo da se osjećaju dobrodošlo, viđeno i poštovano.
<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<p>U slučaju provođenja aktivnosti s učesnicima/cama s invaliditetom, facilitator/ica može prilagoditi aktivnost tako što će naglas pročitati „Radni list za inkluzivni jezik“ i/ili pružiti podršku učesnicima/cama pri njegovom popunjavanju kako bi aktivnost bila inkluzivnija.</p>
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<p><u>Prije aktivnosti:</u></p> <p>Facilitator/ica treba osigurati da je oprema spremna. Također je potrebno pripremiti predviđene materijale za diskusiju i provjeriti da ima dovoljno papira i olovaka/markera.</p> <p><u>Tokom aktivnosti:</u></p> <p>Korak 1: Otvoriti radionicu objašnjenjem da jezik koji koristimo, ne samo u sportskom okruženju nego i u svakodnevnom životu, često može diskriminirati određene osobe i učiniti da se osjećaju neugodno, čak i kada toga nismo svjesni. Cilj radionice je pomoći nam da postanemo svjesni svih „zamki“ neinkluzivnog i seksističkog jezika te da doprinesemo stvaranju okruženja zasnovanog na poštovanju za sve, prepoznajući primjere diskriminatornog i rodno obilježenog jezika i mijenjajući ih u inkluzivnije oblike. (5 min)</p> <p>Korak 2: Objasniti učesnicima/ama da će prvo raditi individualno, a zatim u malim grupama od 4–5 osoba. Svakoj osobi podijeliti „Radni list za inkluzivni jezik“, koji sadrži primjere diskriminatornog jezika, te ih zamoliti da razmisle i napišu kratko objašnjenje zašto primjer nije inkluzivan i predlože alternativu koja je inkluzivna. Dati 2–3 minute po učesniku/ci. (10–15 min)</p>

Korak 3: Nakon što svi učesnici/ce popune radni list, podijeliti ih u male grupe od 4–5 osoba i omogućiti 15–20 minuta za diskusiju njihovih odgovora i dogovor o zajedničkim rješenjima za svaki primjer. Objasniti da svaka grupa treba izabrati glasnogovornika/cu koji/a će predstaviti rezultate grupe. (15–20 min)

Korak 4: Svakoj grupi dati 2–3 minute da predstavi svoje odgovore ostatku grupe. Kao facilitator/ica, možete voditi bilješke ili zapisivati odgovore na tabli. (10 min)

Korak 5: Refleksija i evaluacija. (5 min)

Materijal za Aktivnost 3

(ne davati učesnicima/ama odgovore na objašnjenja i alternative)

Primjeri seksističkog/rodn o obilježenog jezika	Objašnjenje	Alternative
1. Svi sportisti su dobrodošli da na večeru dovedu svoje djevojke.	<i>Rečenica pretpostavlja da su svi sportisti muškarci i heteroseksualni, čime isključuje sportistkinje i neheteroseksualne veze.</i>	<i>Svi sportisti su dobrodošli da na večeru dovedu svoje partnere/partnerice.</i>
2. Svaki trener mora imati zviždaljku i on je uvijek treba donijeti na trening.	<i>Rečenica pretpostavlja da su svi treneri muškarci.</i>	<i>Treneri trebaju donijeti svoju zviždaljku.</i>
3. Čak bi i djevojka znala koju odluku donijeti.	<i>Seksistička implikacija da je prosudba djevojke na neki način inferiorna.</i>	<i>Svako bi znao koju odluku donijeti.</i>
4. Trener treba tražiti time-out kada on želi prekinuti zamah protivničkog tima.	<i>Rečenica pretpostavlja da je trener muškarac korištenjem zamjenice „on“. Time se učvršćuje rodni stereotip da su muškarci „podrazumijevani</i>	<i>Trener treba tražiti time-out kada želi prekinuti zamah protivničkog tima.</i>

		<i>izbor“ za liderske uloge poput trenera.</i>	
5. Išao/la sam gledati žensku košarkašku utakmicu!	<i>Ova rečenica podrazumijeva da su sportovi rodno podijeljeni i da je muška verzija „prava“ ili „originalna“.</i>	<i>Išao/la sam gledati košarkašku utakmicu!</i>	
6. Sofia je ženska košarkašica.	<i>Riječ „ženska“ implicira da su košarkaši obično muškarci i da sada treba naglasiti razliku.</i>	<i>Sofia je košarkašica.</i>	
7. Trener je pozvao jednu od djevojaka da pokupi lopte.	<i>Nema potrebe eksplicitno navoditi rod igrača/ica kada to nije relevantno. Ova rečenica može učiniti da djevojke/žene djeluju inferiorno.</i>	<i>Trener je pozvao jednog/u od igrača/ica da pokupi lopte.</i>	
8. Trenerice, za ženu zaista dobro treniraš!	<i>Osoba se procjenjuje na osnovu rodnog identiteta, a ne na osnovu svojih sposobnosti ili drugih vještina. „Kompliment“ je zapravo uvreda jer implicira da žene obično nisu dobre trenerice.</i>	<i>Zaista dobro treniraš!</i>	
9. Dječaci će nositi lopte, djevojčice će čekati ovdje.	<i>Fizički zadaci se dodjeljuju na osnovu roda, uz pretpostavku da su muškarci snažniji od žena.</i>	<i>Ko želi pomoći u nošenju lopti?</i>	
10. Zdravo momci! Spremni za početak?	<i>Muški množinski oblik koristi se kao norma, zanemarujući prisustvo žena.</i>	<i>Zdravo tim! ili Zdravo svima! Krenimo!</i>	

	<p>11. Trebala bi se više smijati! Ti si žena!</p>	<p>Rečenica učvršćuje rodne stereotipe i nameće ženama očekivanja vezana za izgled i ponašanje koja se ne primjenjuju jednako na muškarce. Od žena se očekuje da uvijek djeluju prijatno i pristupačno, umjesto da fokus bude na njihovim vještinama, performansu ili ličnoj udobnosti.</p>	<p>Ponekad je dobro imati pozitivan stav. Ali možeš se ponašati onako kako se ti osjećaš.</p>
	<p>12. Dječaci i djevojčice, požurite, utakmica uskoro počinje!</p>	<p>Rečenica može učvrstiti rodne hijerarhije ili pristrasnosti stavljanjem dječaka na prvo mjesto. Također ograničava jezik na binarne rodne kategorije i ne uključuje nebinarne ili rodno raznolike osobe.</p>	<p>Tim, požurite, utakmica uskoro počinje!</p>
	<p>13. Novinar i snimatelj će doći nakon utakmice da intervjuišu trenera.</p>	<p>Rečenica podrazumijeva rodnu ulogu za snimatelja, implicirajući da tu poziciju mogu zauzimati samo muškarci. U stvarnosti, novinari/ke, snimatelji/ke i treneri/ice mogu biti bilo kojeg roda.</p>	<p>Novinar/ka i snimatelj/ka će doći nakon utakmice da intervjuišu trenera/icu. Ili „TV ekipa“.</p>
	<p>14. Idealni kandidati trebaju imati sposobnost da ne postanu emotivni ili nametljivi pod pritiskom.</p>	<p>Često koristimo određene pridjeve za opisivanje žena (npr. emotivne, histerične, nametljive), a druge za muškarce (npr. ljuti, agresivni, snažni), što</p>	<p>Idealni kandidati trebaju imati sposobnost da ostanu smireni i profesionalni pod pritiskom.</p>

	<p>15. Idealni kandidati trebaju imati sposobnost da ne budu ljuti i agresivni pod pritiskom.</p>	<p><i>dovodi do pridjevske diskriminacije.</i> <i>Izbjegavajte to tako što ćete se zapitati: „Da li bih ovaj pridjev koristio/la za sve rodove?“</i></p>	
 <p>Savjeti i diskusija</p>	<p>Razmotrite mogućnost da radionicu započnete osnovnim smjernicama koje promovišu uvažavajuće i inkluzivno okruženje za učenje. Na primjer, zamolite učesnike/ce da se slože oko principa kao što su: poštovanje svih, čak i kada se mišljenja razlikuju – aktivno učešće i konstruktivna povratna informacija – povjerljivost i međusobno povjerenje radi stvaranja sigurnog prostora – bez osuđivanja i bez prekidanja – svijest o vremenu, itd. – i, naravno, pozitivan stav koji podržava proces učenja!</p> <p>Slobodno prilagodite radni list tako što ćete odabrati samo određene primjere, u zavisnosti od veličine grupe i raspoloživog vremena. Budući da su primjeri prvobitno napisani na engleskom jeziku, budite pažljivi prilikom njihovog prilagođavanja svom jeziku kako biste osigurali jasnoću i tačnost. Također, uvijek možete kreirati vlastite primjere koji bolje odgovaraju cilju aktivnosti.</p>		
 <p>Kako uvrstiti ovu aktivnost u online okruženje</p>	<p>Ukoliko se aktivnost provodi online, osigurajte da svaki učesnik/ca jasno čuje facilitator/icu i da može vidjeti dijeljeni ekran.</p> <p>Također, koristite online platformu koja omogućava upravljanje vremenom i rad u breakout sobama (manjim grupama).</p>		
 <p>Teorija</p>	<p>Aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje kako neinkluzivan jezik može stvarati prepreke • Ističe društvene identitete • Pomaže učesnicima/ama da razumiju da je pravilna komunikacija neophodna za suočavanje s nejednakostima • Podržava vođenje diskusija korištenjem inkluzivnog jezika 		
 <p>Refleksija</p>	<p>Predložena pitanja za podsticanje diskusije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kako ste se osjećali tokom ove aktivnosti? • Zašto je važno da edukatori/ice i/ili treneri/ice budu svjesni snage jezika u promovisanje rodne ravnopravnosti? • Da li planirate promijeniti nešto u svojoj verbalnoj komunikaciji kako bi ona bila rodno inkluzivnija? <p>Završna napomena može glasiti ovako:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edukator/ica ili trener/ica treba biti svjestan/na snage riječi i koristiti jezik kako bi se ljudi osjećali dobrodošlo i cijenjeno. • Rodno inkluzivan i rodno osjetljiv jezik zasniva se na principima kao što su: a) prepoznavanje i preispitivanje rodnih stereotipa, 		

	<p>b) izbjegavanje pogrešnih pretpostavki o ljudima, sprječavanje nelagode te izbjegavanje patroniziranja, umanjivanja ili stvaranja osjećaja inferiornosti kod bilo koga, c) uključivanje svih, promovisanje odnosa zasnovanih na poštovanju i podsticanje učenja i učešća.</p>
 <p>Izvori</p>	<p>Aktivnost je prilagođena prema University of Minnesota (n.d.). <i>Youth Inclusion Workshop Guide: Language and Inclusion</i>. https://reachfamilies.umn.edu/sites/default/files/ext/inclusion/pdf/Workshop_Language.pdf</p> <p>Primjeri su preuzeti ili prilagođeni iz Adidas Breaking Barriers Academy kursa „Shifting Towards Gender-Sensitive Communications“, https://www.breakingbarriersacademy.com/course/shifting-towards-gender-sensitive-communications</p>

2.5 Savjeti za adaptaciju

Za trenere/menadžere:

- Prepoznajte različite identitete: sportisti mogu iskusiti različite barijere u zavisnosti od svog identiteta.
- Prilagodite trening i komunikaciju: koristite inkluzivan jezik i organizujte raspored treninga prema potrebama sportista.
- Podstičite inkluzivnu kulturu: promovišite poštovanje i stvorite okruženje bez diskriminacije.
- Omogućite mentorstvo: sportistima iz nedovoljno zastupljenih grupa može biti potrebna vaša podrška.

Za sportiste:

- Reflektirajte o privilegijama i barijerama: razumite kako vi ili vaši saigrači možete biti pogođeni.
- Podrška među vršnjacima: budite svjesni iskustava svojih saigrača i postupajte prema njima pravedno.
- Inkluzivna komunikacija: poštujujte izgovor svojih saigrača i ne koristite diskriminatorni jezik.
- Vježbajte empatiju i svijest: budite svjesni da se drugi mogu suočavati s izazovima koje vi ne doživljavate.

2.6 Brzi kviz/samorefleksija

Molimo vas da odvojite trenutak za razmišljanje o svom učenju. Odaberite odgovor koji najbolje opisuje vaše iskustvo.

- Koliko dobro razumijete koncept intersekcionalnosti nakon završetka ovog modula?
 - *Veoma dobro* *Dobro* *Donekle* *Nedovoljno* *Nikako*
- Možete prepoznati primjere diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u i rodno zasnovanog nasilja u sportskom okruženju.
 - *U potpunosti se slažem* *Slažem se* *Neutralno* *Ne slažem se* *U potpunosti se ne slažem*
- Koliko se osjećate sigurno u prepoznavanju kako preklapajući identiteti mogu stvarati prepreke za sportiste/ce?
 - *Veoma samouvjereno* *Samouvjereno* *Donekle samouvjereno* *Nisam samouvjereno*

- U svojoj trenutnoj ulozi (sportista/ica, trener/ica, član/ica osoblja), koliko je vjerovatno da ćete primjenjivati inkluzivne i nediskriminatorne komunikacijske prakse?
 - *Vrlo vjerovatno* *Vjerovatno* *Nisam siguran/na* *Malo vjerovatno*
- Modul mi je pomogao da promišljam o vlastitim privilegijama, predrasudama i pretpostavkama.
 - *U potpunosti se slažem* *Slažem se* *Neutralno* *Ne slažem se* *U potpunosti se ne slažem*
- Koju jednu akciju planirate poduzeti kako biste doprinijeli inkluzivnijem sportskom okruženju?
- Koju temu iz ovog modula biste željeli dodatno istražiti?

2.7 Pogledaj / Pročitaj / Istraži

Projekat SHECoach promovira rodnu ravnopravnost u sportskom treniranju kroz edukaciju i zagovaranje. Dostupno je nekoliko kurseva koje mogu istražiti i sportisti/ce i treneri/ice. Dostupno na: <https://shecoach.eu/>

Kimberlé Crenshaw govori o hitnosti intersekcionalnosti i strukturalnog rasizma. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=akOe5-UsQ2o>

Kurs Breaking Barriers Academy fokusira se na inkluzivne i rodno osjetljive komunikacijske strategije u sportskom okruženju. Dostupno na: <https://www.breakingbarriersacademy.com/course/shifting-towards-gender-sensitive-communications>

Modul 3 Rodna i LGBTQIA+ inkluzija u sportu

3.1 Šta ćete naučiti?

Ovaj modul pruža sveobuhvatno istraživanje inkluzije u sportu, s posebnim fokusom na rodnu i LGBTQIA+ ravnopravnost. Učesnici će proučavati ključne evropske i međunarodne političke okvire, poput EU strategije za LGBTQIA+ ravnopravnost 2026–2030, IOC okvira o rodnom identitetu i varijacijama spola te UEFA Strategije za održivost fudbala 2030, koji imaju za cilj suzbijanje diskriminacije i promoviranje ravnopravnog učešća.

Kroz empirijska istraživanja i studije slučaja, modul ističe stalne izazove u sportu, uključujući homofobiju, transfobiju, rodno zasnovane predrasude i strukturne barijere, dok istovremeno prikazuje pozitivne promjene i uspješne intervencije.

Primjeri iz stvarnog života, uključujući inicijative EuroGames i DonaSport, pokazuju kako se inkluzivne prakse mogu primijeniti u različitim sportskim kontekstima, stvarajući sigurne, podržavajuće i osnažujuće prostore za nedovoljno zastupljene grupe. Učesnici će također istražiti praktične strategije za promociju inkluzije, uključujući komunikaciju, primjenu politika, mjere protiv diskriminacije, izazivanje stereotipa i proslavu različitosti.

Interaktivne aktivnosti unutar modula podstiču iskustveno učenje, refleksiju i razvoj vještina, omogućavajući učesnicima da primijene teorijsko znanje u praktičnim scenarijima. Na kraju modula, sportski menadžeri/treneri i sportisti/igrači bit će u stanju kritički procijeniti barijere inkluzije, primijeniti inkluzivne prakse unutar svojih timova ili organizacija i aktivno doprinijeti stvaranju pravednih, otvorenih i sigurnih sportskih okruženja za sve učesnike.

3.2 Uvod

Sport ima moć da ujedini, inspiriše i osnaži pojedince, ali i dalje predstavlja kontekst u kojem diskriminacija, isključenost i nejednakost opstaju. Rodne predrasude, homofobija, transfobija i rigidni društveni normativi mogu ograničiti mogućnosti, negativno utjecati na dobrobit i smanjiti učešće žena, LGBTQIA+ osoba i drugih nedovoljno zastupljenih grupa. Razumijevanje ovih izazova i primjena inkluzivnih praksi ključno je za stvaranje sportskih okruženja koja su sigurna, pravedna i otvorena za sve.

Ovaj modul je osmišljen kako bi učesnike opremio znanjem, stavovima i praktičnim vještinama potrebnim za promociju inkluzije u sportu. Modul istražuje ključne evropske i međunarodne politike i okvire koji promovišu rodnu i LGBTQIA+ inkluziju, analizira trenutne izazove i pozitivne pomake, te prikazuje primjere inkluzivnih praksi u stvarnom sportskom okruženju, poput EuroGames i DonaSport.

Modul se završava praktičnim pregledom strategija i pristupa koje sportske organizacije i učesnici mogu usvojiti kako bi stvorili sigurna, otvorena i pravedna sportska okruženja.

3.2.1 Ciljevi učenja

Ovaj modul ima za cilj:

- Omogućiti sveobuhvatno razumijevanje inkluzije u sportu, s fokusom na rodnu i LGBTQIA+ ravnopravnost.
- Upoznati učesnike s ključnim evropskim i međunarodnim političkim okvirima koji se bave diskriminacijom i promovišu ravnopravno učešće u sportu.
- Kritički ispitati stalne barijere kao što su homofobija, transfobija, rodne predrasude i strukturne nejednakosti, uz osvrt na pozitivne pomake.

- Prikazati studije slučaja i dobre prakse iz stvarnog svijeta koje pokazuju kako se inkluzivna sportska okruženja mogu uspješno implementirati.

Opremiti sportiste, trenere i sportske menadžere praktičnim strategijama i vještinama za stvaranje sigurnih, otvorenih i pravednih sportskih okruženja za sve.

3.2.2 Ciljevi učenja

Na kraju modula, učesnici će biti u stanju da:

	Sportisti	Sportski menadžeri i treneri
Znanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Nauče o ključnim evropskim i međunarodnim politikama, okvirima i inicijativama koje promovišu rodnu ravnopravnost i LGBTQIA+ inkluziju u sportu. • Nauče o češćim oblicima diskriminacije, isključenosti i nejednakosti u sportskim kontekstima, uključujući rodne predrasude, homofobiju, transfobiju i rigidne rodne norme. • Razumiju uticaj isključujućih praksi na učešće, performanse, dobrobit i koheziju tima. • Nauče inkluzivnu terminologiju, pravilnu upotrebu zamjenica i prakse respektabilne komunikacije. <ul style="list-style-type: none"> • Steknu praktične strategije, politike i organizacijske pristupe koji podržavaju sigurna, pravedna i otvorena sportska okruženja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nauče o ključnim evropskim i međunarodnim politikama, okvirima i inicijativama koje promovišu rodnu ravnopravnost i LGBTQIA+ inkluziju u sportu. • Nauče o češćim oblicima diskriminacije, isključenosti i nejednakosti u sportskim kontekstima, uključujući rodne predrasude, homofobiju, transfobiju i rigidne rodne norme. • Razumiju uticaj isključujućih praksi na učešće, performanse, dobrobit i koheziju tima. • Nauče inkluzivnu terminologiju, pravilnu upotrebu zamjenica i prakse respektabilne komunikacije. <ul style="list-style-type: none"> • Steknu praktične strategije, politike i organizacijske pristupe koji podržavaju sigurna, pravedna i otvorena sportska okruženja.
Vještine 	<ul style="list-style-type: none"> • Komuniciraju respektabilno i inkluzivno s članovima tima, uključujući upotrebu prikladnog jezika i zamjenica. • Pokazuju timsku saradnju i kooperaciju u raznolikim i inkluzivnim timskim okruženjima. • Prepoznaju i izazivaju isključujuće ponašanje, diskriminatorni jezik ili vršnjačko nasilje u sportskim okruženjima. • Podržavaju članove tima iz nedovoljno zastupljenih grupa kroz empatiju, savezništvo i inkluzivne akcije. • Aktivno doprinose stvaranju sigurnih, otvorenih i respektabilnih sportskih prostora. • Prilagođavaju svoje ponašanje kako bi osigurali pravedno učešće i međusobno poštovanje svih učesnika. 	<ul style="list-style-type: none"> • Komuniciraju respektabilno i inkluzivno s članovima tima, uključujući upotrebu prikladnog jezika i zamjenica. • Pokazuju timsku saradnju i kooperaciju u raznolikim i inkluzivnim timskim okruženjima. • Prepoznaju i izazivaju isključujuće ponašanje, diskriminatorni jezik ili vršnjačko nasilje u sportskim okruženjima. • Podržavaju članove tima iz nedovoljno zastupljenih grupa kroz empatiju, savezništvo i inkluzivne akcije. • Aktivno doprinose stvaranju sigurnih, otvorenih i respektabilnih sportskih prostora. • Prilagođavaju svoje ponašanje kako bi osigurali pravedno učešće i međusobno poštovanje svih učesnika.
Stavovi 	<ul style="list-style-type: none"> • Empatija i razumijevanje prema iskustvima žena, LGBTQIA+ i nedovoljno zastupljenih sportista • Poštovanje raznolikosti u rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji i izražavanju 	<ul style="list-style-type: none"> • Jaka predanost ravnopravnosti, raznolikosti i inkluziji kao ključnim vrijednostima sporta • Svijest o svojoj ulozi vođa, uzora i nositelja promjena u sportu

	<ul style="list-style-type: none"> • Otvorenost za učenje iz različitih perspektiva unutar tima • Spremnost na izazivanje stereotipa i nepravednih normi u sportu • Svijest o zajedničkoj odgovornosti za održavanje inkluzivnih i sigurnih sportskih okruženja <ul style="list-style-type: none"> • Samopouzdanje da progovore protiv diskriminacije i isključenosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgovornost za zaštitu dobrobiti i dostojanstva sportista • Otvorenost za organizacijske promjene i reflektivnu praksu • Spremnost da izazovu diskriminatorne tradicije, politike ili strukture moći • Dugoročna predanost razvijanju inkluzivne, respektabilne i osnažujuće sportske kulture
--	--	--

3.3 Teoretski okvir

3.3.1 Politike koje podržavaju rodnu i LGBTQIA+ inkluziju u sportu

Niz evropskih i međunarodnih politika i okvira promoviše sigurnije i pravednije učešće žena i LGBTQIA+ osoba u sportu. Politike navedene u nastavku nisu isključive, ali ilustriraju ključne aktuelne pristupe koji oblikuju inkluzivnu sportsku praksu.

Okviri politika Evropske unije (EU)

Godine 2025. Evropska komisija (EK) usvojila je Strategiju za ravnopravnost LGBTQIA+ 2026–2030, koja nadograđuje raniju strategiju za period 2020–2025. Cilj strategije je stvoriti EU u kojoj svi mogu živjeti otvoreno, bez diskriminacije, isključenosti ili nasilja, kroz jačanje zaštite od štetnih praksi i zločina iz mržnje, osnaživanje LGBTQIA+ zajednica, podršku tijelima za ravnopravnost i finansiranje organizacija civilnog društva (European Commission, 2025). Sport je eksplicitno uključen: „...Komisija se obavezuje smanjiti prepreke povezane s diskriminacijom u obrazovanju, obuci, mladima i sportu, te koristiti programe poput Erasmus+ kako bi pružila inkluzivne prilike za mlade LGBTQIA+ osobe” (European Union, 2025: 10).

Što se tiče rodne ravnopravnosti, Visoka grupa za rodnu ravnopravnost u sportu pruža smjernice institucijama i organizacijama na lokalnom nivou o postizanju pravednijeg rodnog balansa u sportu. Njen pristup naglašava rodnu integraciju, interseksionalnost, budžetiranje osjetljivo na rodne razlike i snažno praćenje (European Commission, 2022). Također, ističe postojane nejednakosti u učešću, treniranju, vođenju, medijskoj vidljivosti, ekonomskim uslovima i rodno zasnovanom nasilju (European Commission, 2022).

Okvir Međunarodnog olimpijskog komiteta (MOK) o rodnom identitetu i varijacijama spola

Okvir Međunarodnog olimpijskog komiteta (MOK) „Za pravednost, inkluziju i nediskriminaciju na osnovu rodnog identiteta i varijacija spola“ pruža neobavezujuće smjernice kojima sportska tijela mogu podržati inkluziju transrodnih sportista i sportista s varijacijama spola, uz osiguranje poštene konkurencije (IOC, 2025). Razvijen nakon opsežnih konsultacija, okvir promoviše pristup zasnovan na ljudskim pravima, temeljen na deset principa – uključujući inkluziju, nediskriminaciju, nepretpostavljanje prednosti, tjelesnu autonomiju i odlučivanje na osnovu dokaza (IOC, 2025).

Okvir naglašava da kriteriji podobnosti moraju biti specifični za sport, proporcionalni i redovno revidirani, prepoznajući raznolikost sportista i potrebu za balansom između dobrobiti sportista i smislenog natjecateljskog poštenja (IOC, 2025).

UEFA-ina Strategija održivosti fudbala 2030

UEFA-ina „Strategija održivosti fudbala 2030“ stavlja **ravnopravnost i inkluziju u središte ljudskih prava u fudbalu**. Strategija kroz svoju **Politiku ravnopravnosti i inkluzije** promoviše okruženje u kojem svako može učestvovati kao svoj „autentični ja“ i imati jednak pristup prilikama na svim nivoima igre (UEFA, 2021). UEFA postavlja standarde upravljanja, pruža obuke za trenere, igrače, sudije i administratore, te podstiče raznolikost unutar fudbalske zajednice (UEFA, 2021). Dodatne inicijative uključuju: „...zastupanje jednakih prilika za žene u fudbalu i mjere protiv diskriminacije zasnovane na spolu, dobi, seksualnoj orijentaciji, vjeri ili sposobnostima“ (UEFA, 2021: 34)).

3.3.2 Izazovi i pozitivni razvoj

Iako politike navedene u odjeljku 3.1 postavljaju važne okvire za uključivanje LGBTQIA+ osoba i rodnu ravnopravnost u sportu, većina je još uvijek u ranoj fazi implementacije, zbog čega je prerano procijeniti njihov praktični utjecaj. Ipak, veliki broj istraživanja ističe da, unatoč širem društvenom napretku, sport ostaje kontekst u kojem homofobija, transfobija i rodne pristrasnosti i dalje postoje. Ovaj odjeljak se oslanja na empirijske dokaze kako bi prikazao trenutne izazove s kojima se suočavaju LGBTQIA+ sportisti, a zatim ističe pozitivne promjene i znakove napretka.

Istraživanja pokazuju da, unatoč širim društvenim promjenama prema prihvatanju LGBTQIA+ osoba, sport ostaje prostor u kojem diskriminacija i isključenost i dalje prisutni. Pregled studija iz više zemalja pokazuje da muški sportisti – posebno u „tradicionalno“ muškim timskim sportovima – češće nego opća populacija izražavaju homofobne stavove, pri čemu mnogi prijavljuju nelagodu zbog saigrača koji se identificiraju kao dio LGBTQIA+ zajednice, a u nekim slučajevima dolazi i do uznemiravanja (Denison i dr., 2021; Xiang i dr., 2023). Homofobni jezik, uključujući uvrede i derogatorne šale, široko je rasprostranjen u sportu, pri čemu više od polovine muških sportista navodi nedavnu uporabu takvih izraza (Denison i dr., 2021; Storr i dr., 2024). Takvo ponašanje stvara okruženja u kojima se LGBTQIA+ sportisti mogu osjećati nesigurno, skrivati svoje identitete ili potpuno izbjegavati sudjelovanje.

Dokazi iz Erasmus+ projekta Outsport potvrđuju ove nalaze na europskom nivou. U istraživanju provedenom među 5.524 LGBTQIA+ sudionika iz 28 zemalja, 90% je percipiralo homofobiju i/ili transfobiju kao dominantan problem u sportu (Hartmann-Tews, 2022). Otprilike polovica ispitanika prijavila je da je svjedočila „homofobnom ili transfobičnom jeziku“ u svom glavnom sportu, a 11,7% je u posljednjih godinu dana doživjelo direktnu diskriminaciju ili uznemiravanje (Hartmann-Tews, 2022). Ne-cis sportisti bili su posebno ranjivi, pri čemu je gotovo 46% iskusilo negativne incidente, često povezane s natjecateljskim i visokoperformansnim okruženjima, timskim sportovima ili društvenim normama vezanim uz izražavanje roda (Hartmann-Tews, 2022). Mnogi ispitanici također su prijavili samoisključenje iz sporta ili određenih aktivnosti zbog očekivane neprijateljskosti ili strukturalnih prepreka, poput stroge binarne segregacije po spolu (Hartmann-Tews, 2022).

Sveukupno, ove studije ilustriraju da, čak i u zemljama sa snažnom pravnom zaštitom, sport može ostati društveno konzervativan prostor u kojem homofobija, transfobija i rodne pristrasnosti i dalje postoje. To naglašava važnost kombiniranja političkih mjera s konkretnim aktivnostima unutar sportskih organizacija, trenerskih praksi i inkluzivne timske kulture.

Unatoč izazovima o kojima je riječ, postoje ohrabrujući znakovi napretka u uključivanju LGBTQIA+ osoba u sport. Najnovije istraživanje Evropske agencije za temeljna prava (FRA) o jednakosti LGBTQIA+ osoba pokazalo je da „...većina ispitanika (59%) nikada nije imala problema s korištenjem WC-a ili svlačionica, dok je 19% takve probleme iskusilo vrlo rijetko. Gotovo polovina (49%) izjavila je da im nikada nije uskraćeno pridruživanje sportskom timu koji odgovara njihovom rodu“ (FRA, 2024: 42).

Slično tome, gospođa Alexandra Xanthaki – iz ureda Specijalnog izvjestitelja za kulturna prava – istaknula je ove napretke, posebno u vezi s transrodnim sportistima, napominjući da iako

diskriminacija po osnovu roda i dalje postoji, prava transrodnih sportista se sve više prepoznaju (ILGA, 2024). Dodala je da „...sportska tijela moraju djelovati i usvojiti politike koje se temelje na principima ljudskih prava, znanstvenim dokazima i iskustvima transrodnih sportista; mjere gdje je pojedinac stavljen na prvo mjesto, a proporcionalnost i inkluzivnost dobijaju svoj zasluženi značaj. IOC-ov Okvir za poštenje, uključivanje i nediskriminaciju na osnovu rodnog identiteta i spolnih varijacija predstavlja pohvalan korak u tom smjeru, ali potrebni su daljnji napor da se smjernice učinkovito implementiraju u svim sportovima i na svim razinama natjecanja“ (ILGA, 2024).

Iako izazovi i dalje postoje, ovi razvojni koraci pokazuju da je moguć značajan napredak. Primjeri uspješnih inkluzivnih praksi i LGBTQIA+ sportista koji navigiraju sportskim okruženjima bit će dalje istraženi u narednom pododjeljku kroz studije slučaja.

3.3.3 Studije slučaja o inkluzivnom sportu

Ovaj odjeljak ističe stvarne primjere inkluzivnih sportskih inicijativa koje su uspješno stvorile sigurna, dobrodošla i osnažujuća okruženja za marginalizirane grupe. Analizom programa fokusiranih na LGBTQIA+ sportiste, kao i na žene, možemo vidjeti kako se inkluzivne prakse provode u praksi, izvan samih političkih okvira. Ove studije slučaja pokazuju kako sport može biti moćan alat za društvenu integraciju, lično osnaživanje i izgradnju zajednice, ilustrirajući konkretan napredak ka jednakosti i inkluziji.

EuroGames - LGBTQIA+ inkluzija

Evropska sportska federacija gej i lezbijki (EGLSF) licencira i nadgleda EuroGames, četverodnevni multisportski događaj koji se svake godine održava u drugom evropskom gradu, a organizuje ga jedan od njenih članova. Od prve edicije u Hagu 1992. godine, kada je 300 sportista učestvovalo u četiri sporta, EuroGames je prerasao u jedan od najvećih i najinkluzivnijih multisportskih turnira u Evropi (EGLSF, 2023).

EuroGames ima za cilj da:

- Boriti se protiv diskriminacije u sportu na osnovu seksualne orijentacije ili identiteta.
- Promovisati integraciju i osnaživanje LGBTQIA+ sportista.
- Omogućiti i podržati „coming out“ LGBTQIA+ sportista.
- Podržati stvaranje i razvoj lokalnih LGBTQIA+ sportskih zajednica.

Događaj je otvoren za sve učesnike, bez obzira na seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodnu ekspresiju ili spolne karakteristike (EGLSF, 2018). Pored takmičenja, EuroGames podstiče volontiranje, promovišući aktivno učešće i angažman u zajednici (EGLSF, 2018). Učesnici često prenose stečena iskustva i inkluzivne prakse u svoje matične gradove, doprinoseći dugoročnim kulturnim promjenama u lokalnim sportskim zajednicama (EGLSF, 2018)

Image 4: EUROGAMES 2025/July 23-26, Lyon, France.

Retrieved from: EuroGames Lyon, 2025

DonaSport - Women and FLINTA* Inclusion

U Barceloni, Španija, Sportski klub Panteres Grogues organizuje DonaSport, amaterski sportski turnir osmišljen da podstakne inkluziju, vidljivost i učešće žena i LGBTQIA+ osoba (Panteres Grogues, 2025). 14. izdanje DonaSport-a, održano između marta i maja 2025. godine, uključivalo je 23 aktivnosti – 19 sportskih i 4 sociokulturna događaja – privuklo je preko 1.000 učesnika, nadmašivši prethodne godine i učvrstivši reputaciju turnira kao referentnog događaja za inkluzivni sport u gradu (Panteres Grogues, 2025).

Ciljevi DonaSporta su:

- Promovisati rodnu jednakost i osnažiti žene i FLINTA* učesnike (čitaj: Female, Lesbian, Intersex, Non-Binary, Trans i Agender) kao aktivne sportiste i lidere.
- Omogućiti sigurne i inkluzivne objekte i opremu za sport na svim nivoima.
- Olakšati pristup svima koji žele učestvovati, bez obzira na iskustvo ili identitet.
- Povećati prilike za LGBTQIA+ učesnike, posebno za one koji se identificiraju kao lezbejke, nebinarne, transrodne ili interseks osobe.
- Kreirati platformu za prijavu i rješavanje nejednakosti u sportu.

Image 5: Group Photo of DonaSport.
Retrieved from DonaSport.

3.3.4 Strategije za inkluzivne prakse u sportu

Stvaranje inkluzivnog sportskog okruženja ključno je kako bi svi učesnici – bez obzira na seksualnu orijentaciju, rodni identitet ili izražavanje roda – mogli učestvovati sigurno, samouvjereno i potpuno. LGBTQIA+ osobe same po sebi nisu inherentno ugrožene; izazovi s kojima se suočavaju često proizlaze iz stavova, ponašanja ili pogrešnih shvatanja drugih. Sportske organizacije i pružaoci aktivnosti stoga imaju ključnu odgovornost da razviju dobrodošla, podržavajuća i sigurna okruženja u kojima svi mogu napredovati.

Svijest, razumijevanje i komunikacija su temelj inkluzije. Sportske organizacije trebaju voditi otvorene razgovore s učesnicima o njihovim potrebama, preferencijama i brigama vezanim za sportske objekte, treninge ili takmičenja. Poštivanje privatnosti, korištenje inkluzivne terminologije i osiguravanje da dokumentacija i komunikacija odražavaju raznolikost pomaže svim učesnicima da se osjećaju cijenjeno i saslušano. Promovisanje znanja o LGBTQIA+ terminologiji, zamjenicama i resursima pomaže i učesnicima i osoblju da razviju kulturu poštovanja (AFES Research Group, 2023).

Inkluzivne politike trebaju biti ugrađene u procedure zaštite, kodekse ponašanja, politike protiv nasilja i okvire za jednakost. Osoblje i volonteri trebaju proći obuku o inkluziji, diskriminaciji i uznemiravanju, kako bi organizacija mogla efikasno reagovati na homofobno, transfobno, seksističko, rasističko ili drugo štetno ponašanje (AFES Research Group, 2023). Šale ili „banter“ nikada ne smiju služiti kao

izgovor za diskriminatorni ili uvredljivi jezik; sva komunikacija i ponašanje trebaju odražavati poštovanje raznolikosti.

Sportske organizacije također trebaju izazivati rodne stereotipe, poput pretpostavki koje sportove „pripadaju muškarcima“ ili „ženama“, i omogućiti svim učesnicima da slobodno učestvuju. Praktična inkluzija uključuje fleksibilne opcije za opremu i sportske uniforme koje osiguravaju udobnost i sigurnost za sve učesnike, bez obzira na rodni identitet (AFES Research Group, 2023).

Slaviti razlike kroz vidljive uzore, inkluzivne kampanje i inicijative za učestvovanje može osnažiti pojedince, promovirati samopouzdanje i ojačati zajednicu (NSPCC, 2022). Kombinovanjem politika, svijesti i svakodnevnih praksi, sportske organizacije mogu stvoriti okruženje u kojem se svaki učesnik osjeća poštovano, uključeno i podržano da razvija svoje vještine i uživa u sportu koji voli.

3.4 Aktivnosti Modul 3

Aktivnost 3.1 Hodajući u njihovim cipelama“: Razumijevanje inkluzije kroz igranje uloga

Aktivnost 3.2 Osmisli svoje inkluzivno sportsko okruženje“ – od prepreka do rješenja

Aktivnost 3.1	Hodajući u njihovim cipelama“: Razumijevanje inkluzije kroz igranje uloga
<p>Pregled</p> 	<p>Aktivnost igranja uloga u kojoj učesnici/ce istražuju stvarne situacije vezane za rodnu i LGBTQIA+ inkluziju u sportu. Učesnici/ce glume situacije zasnovane na uobičajenim izazovima s kojima se sportisti/ce suočavaju (npr. diskriminatorni jezik, problemi u selekciji tima, pitanja vezana za svlačionice) i vježbaju kako reagovati na uvažavajući i inkluzivan način.</p>
<p>Trajanje</p> 	<p>45–60 minuta</p>
<p>Broj učesnika</p> 	<p>3–5 učesnika/ca</p>
<p>Kome je ova aktivnost namijenjena</p> 	<p>Za obje ciljne grupe</p>
<p>Potreban materijal</p> 	<p>Štampane kartice sa scenarijima Olovke ili markeri</p>
<p>Ciljevi</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Razviti empatiju kroz razumijevanje iskustava žena i LGBTQIA+ sportista/ica. • Vježbati inkluzivnu komunikaciju i ponašajne reakcije. • Ojačati sposobnost učesnika/ca da prepoznaju i ospore diskriminatorno ponašanje. • Prevesti principe politika u konkretne, praktične akcije.

<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Osigurati da scenariji izbjegavaju stereotipe i odražavaju različite identitete. Omogućiti učesnicima/ama da sami izaberu uloge – nikada ne dodjeljivati nekome rodni identitet koji mu/joj je neugodno prikazivati. Pružiti mogućnost posmatranja umjesto aktivnog učestvovanja u igri uloga. Dati upozorenja o sadržaju i omogućiti učesnicima/ama da se povuku iz aktivnosti ukoliko je potrebno.
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Uvod (5 min): Ukratko objasniti da je svrha aktivnosti vježbanje inkluzivnih ponašanja iz stvarnog života, a ne prosuđivanje ili dovođenje bilo koga u neugodan položaj. Izbor scenarija (5 min): Podijeliti učesnike/ce u male grupe. Svakoj grupi dati jednu karticu sa scenarijem – na primjer: <ul style="list-style-type: none"> o Transrodni/a sportista/ica kojem/joj se dovodi u pitanje pravo nastupa. o Lezbejka koja doživljava isključujuće ponašanje na treningu. o Sportistkinja kojoj se govori da je „previše emotivna“ da bi bila lider/ica. o Homofobično „zadirkivanje“ u svlačionici. o Nebinarna osoba koja nije sigurna kojem timu ili takmičarskoj kategoriji pripada. Podjela uloga (2 min): Svaka grupa treba sadržavati: <ul style="list-style-type: none"> o Sportista/ica o Trener/ica ili menadžer/ica o Posmatrač/ica (svjedok/inja) o Opcionalno: „posmatrač/ica politike“ koji/a bilježi dobre i loše prakse Role-Play (10 min): Grupe izvode scenarij, fokusirajući se na: <ul style="list-style-type: none"> o Realistično ponašanje o Emocionalne reakcije o Moguće štete ili rizike o Inkluzivne akcije koje osoblje/trener/ica/posmatrač/ica mogu poduzeti Grupna diskusija (10 min): Svaka grupa razgovara o sljedećem: <ul style="list-style-type: none"> o Šta je prošlo dobro? o Šta je bilo neugodno? o Šta se moglo uraditi drugačije? <p>Dijeljenje u velikoj grupi (10–15 min): Grupe sumiraju svoja učenja. Trener/ica povezuje ove refleksije s organizacijskim politikama, očekivanjima u vezi sa zaštitom (safeguarding) i praksama inkluzivne komunikacije.</p>
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Podsticati učesnike/ce da preispituju pretpostavke (npr. „U kojem timu trebaš biti?“ naspram „Kako te možemo podržati da učestvuješ na siguran način?“). Naglasiti pristupe usmjerene na osobu, u skladu s IOC okvirom i strategijama EU. Istaknuti da je intervencija posmatrača/ice snažan alat. Podsjetiti učesnike/ce da je inkluzija zajednička odgovornost, a ne samo obaveza manjinskih grupa.
<p>Kako prilagoditi ovu aktivnost online okruženju</p>	<ul style="list-style-type: none"> Koristiti breakout sobe za rad u malim grupama. Podijeliti kartice sa scenarijima putem dijeljenja ekrana ili u chatu. Koristiti kolaborativne alate (Mural, Google Docs) za refleksiju.

	<ul style="list-style-type: none"> • Učesnici/ce mogu igrati uloge s uključenom kamerom ili putem pisanog chata, ukoliko im to više odgovara.
<p>Teorija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • European Commission – EU LGBTQIA+ Equality Strategy 2026–2030 (prepreke u sportu). • International Olympic Committee – IOC Framework on Fairness, Inclusion and Non-Discrimination. • UEFA – UEFA Equality and Inclusion Policy • Istraživanja koja ukazuju na rasprostranjenost diskriminatornog jezika (Denison et al., Hartmann-Tews, Storr et al.). • Pozitivni pomaci zabilježeni od strane European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) i Specijalne izjaviteljice Alexandra Xanthaki.
<p>Refleksija</p> 	<p>Pitajte učesnike</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kako ste se osjećali igrajući različite uloge? • Koje ste pretpostavke primijetili da se pojavljuju? • Koje organizacijske promjene bi mogle spriječiti slične incidente? • Kako možemo podržati sportiste/ce prije nego što se situacije eskaliraju? • Koje konkretne korake možete odmah poduzeti u svojoj ulozi?
<p>Izvori</p> 	<p>Földi, L. (2019) <i>OUTSPORT Toolkit: Supporting Sport Educators in Creating and Maintaining an Inclusive Sport Community Based on Diversity of Gender Identities and Sexual Orientations</i>.</p> <p>Dostupan: https://www.out-sport.eu/wpcontent/uploads/2019/11/OUTSPORT-TOOLKIT-EDUCATION-THROUGH-SPORT.pdf</p>

Aktivnost 3.2	Osmisli svoje inkluzivno sportsko okruženje“ – od prepreka do rješenja
<p>Pregled</p> 	<p>Učesnici/ce rade u grupama kako bi identifikovali prepreke s kojima se suočavaju žene i LGBTQIA+ sportisti/ce te osmislili konkretne, praktične i ostvarive mjere koje sportska organizacija može implementirati. Aktivnost podstiče rješavanje problema i primjenu politika i studija slučaja obrađenih u modulu.</p>
<p>Trajanje</p> 	<p>60 minuta</p>
<p>Broj učesnika</p> 	<p>8-30 učesnika/ca</p>
<p>Kome je ova aktivnost namijenjena</p> 	<p>Obje ciljne grupe</p>
<p>Potrebni materijali</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Štampane kartice s preprekama • Predložak za planiranje akcija • Flipchart papir ili bijela table

	<ul style="list-style-type: none"> • Markeri, olovke • Samoljepljivi papirići
<p>Ciljevi</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikovati strukturne, kulturne i ponašajne prepreke u učešću u sportu. • Primijeniti međunarodne i EU principe politika na stvarne situacije. • Razviti konkretne i mjerljive mjere za unapređenje inkluzije. • Ojačati kapacitet učesnika/ca za kreiranje sigurnog i inkluzivnog sportskog okruženja.
<p>Kako učiniti ivu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Obezbijediti kartice s preprekama napisane jasnim i pristupačnim jezikom. • Omogućiti učesnicima/ama da izaberu fokus (žene, LGBTQIA+ osobe ili interseksionalne perspektive). • Osigurati da primjeri ne sadrže rodne ili kulturne stereotipe.
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Uvodno zagrijavanje (5 min): Postaviti pitanje: „Kako za vas izgleda inkluzivno sportsko okruženje?“ Zabilježiti 5–6 brzih ideja na flipchart. • Identifikacija prepreka (10 min): Grupe dobijaju set „kartica s preprekama“, npr.: <ul style="list-style-type: none"> o Rodni stereotipi u određenim sportovima o Stroge binarne kategorije o Ograničeni kapaciteti (svlačionice, oprema) o Upotreba diskriminatornog jezika o Nedovoljna vidljivost žena/LGBTQIA+ sportista/ica o Neadekvatne politike zaštite (safeguarding) o Isključujući kriteriji selekcije timova <p>Alternativno, grupe mogu same identifikovati prepreke.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odabir prepreke (5 min): Svaka grupa bira jednu prepreku na kojoj će raditi – po mogućnosti onu koja je relevantna za njihovo stvarno okruženje. • Osmisljavanje rješenja (20 min): Koristeći predložak, grupe razmatraju: <ul style="list-style-type: none"> o Koji okvir politike podržava inkluzivnu akciju? o Ko je pogođen? o Koja akcija će ukloniti ili smanjiti prepreku? o Ko je odgovoran? o Koji resursi su potrebni? o Kako će izgledati uspjeh? <p>Podsticati upućivanje na studije slučaja (EuroGames, DonaSport) radi inspiracije.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prezentacije grupa (10–15 min): Svaka grupa predstavlja svoj akcioni plan. Ostali daju konstruktivnu povratnu informaciju. • Zaključak (5 min): Trener/ica ističe zajedničke teme, izvodljivost prijedloga i neposredne naredne korake za organizacije učesnika/ca.
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Podsticati realistične, male i ostvarive korake umjesto apstraktnih ideala. • Povezati ideje s postojećim EU/IOC/UEFA okvirima radi jačanja kredibiliteta.

	<ul style="list-style-type: none"> • Naglasiti da je inkluzija kontinuiran proces – planovi moraju biti prilagodljivi i redovno revidirani. • Koristiti primjere iz EuroGames ili DonaSport kako bi se potaknula kreativnost.
<p>Kako prilagoditi ovu aktivnost online okruženju</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Koristiti breakout sobe. • Podijeliti kartice s preprekama putem digitalnih slajdova. • Koristiti zajedničke predloške u Google Docs ili Muralu. • Predstaviti akcione planove putem dijeljenja ekrana.
<p>Teorija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • EU LGBTQIA+ Equality Strategy 2026–2030 (uklanjanje prepreka za učešće). • High-Level Group on Gender Equality in Sport (uvođenje rodne perspektive u sport). • IOC principi: inkluzija, proporcionalnost, nediskriminacija, pristup usmjeren na sportistu/icu. • Nalazi Outsport-a, FRA i akademskih studija o diskriminaciji. • Studije slučaja koje demonstriraju uspješnu inkluzivnu praksu (EuroGames, DonaSport).
<p>Refleksija</p> 	<p>Pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koju prepreku je vaša grupa odabrala i zašto? • Koliko je predložena akcija realistična u okviru vaše organizacije? • S kakvim otporom se možete suočiti i kako ga prevazići? • Koje „brze pobjede“ se mogu odmah implementirati? • Koji okvir politike ili pravilo zaštite (safeguarding) podržava vašu akciju?
<p>Izvori</p> 	<p>Földi, L. (2019) <i>OUTSPORT Toolkit: Supporting Sport Educators in Creating and Maintaining an Inclusive Sport Community Based on Diversity of Gender Identities and Sexual Orientations</i>.</p> <p>Dostupno na: https://www.out-sport.eu/wp-content/uploads/2019/11/OUTSPORT-TOOLKIT-EDUCATION-THROUGH-SPORT.pdf</p>

3.5 Kratki kviz / Samorefleksija

1. Znanje i razumjevanje (Skala ocjenjivanja: 1 = Nipošto, 5 = Veoma mnogo)

- Mogu identificirati kako EU i IOC politike podržavaju inkluziju žena i LGBTQIA+ osoba u sportu.
- Razumijem stalne izazove s kojima se suočavaju LGBTQIA+ osobe i sportistkinje, uključujući homofobiju, transfobiju i rodne pristrasnosti.
- Mogu opisati stvarne primjere inkluzivnih sportskih inicijativa (npr. EuroGames, DonaSport) i njihove ključne strategije.

2. Vještine i samopouzdanje (Skala ocjenjivanja: 1 = Potpuno nepouzdan, 5 = Izuzetno pouzdan)

- Osjećam se sigurno u primjeni inkluzivnih praksi u sportskim okruženjima, kao što su poštovana komunikacija, pravilna upotreba zamjenica i prilagođavanje različitim potrebama.
- Osjećam se spremno da izazovem isključujuća ponašanja, stereotipe ili diskriminaciju u svom timu ili organizaciji.

3. Ponašanje i primjena (višestruki izbor)

Kada naiđem na neinkluzivno ponašanje (npr. homofobni jezik, rodne pretpostavke, isključenje), najvjerojatnije ću:

- Odmah intervenirati kako bih ispravio/la situaciju
- Razgovarati privatno s osobom/osobama uključenim u situaciju
- Tražiti smjernice iz politika ili od službenika za jednakost
- Ne poduzimati ništa jer se osjećam nesigurno
- Drugo (molimo navedite)

4. Refleksija (otvoreno pitanje)

Koji element ovog modula je imao najveći utjecaj na vaše razumijevanje inkluzije u sportu? (npr. politike, rezultati istraživanja, studije slučaja, strategije za inkluzivnu praksu)

5. Budući koraci (otvoreno pitanje)

Na osnovu onoga što ste naučili, koje konkretne korake ćete poduzeti kako biste promovisali inkluzivno okruženje u svom sportskom kontekstu? (npr. pregled politika, promocija događaja, inkluzivna timska kultura, primjer vlastitim ponašanjem, obuka osoblja ili sportista)

3.6 Pogledaj / pročitaj / Istraži

- European Non-Governmental Sports Organisation (ENGSO) (2022) [Index of Top LGBTQI+ Policies and Practices in Sport](#).
- Moving to Inclusion (2025) [Moving to Inclusion Diagnostic Toolkit](#).
- AFES Research Group (2023) [Theoretical and Practical Guide on Sport, Inclusion and LGBTI Diversity](#).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO) and United Nations (UN) Women (2023) [Handbook on Tackling Violence Against Women and Girls in Sport](#).

Module 4 Refleksija, dobre prakse i planirane akcije

4.1 Šta ćete naučiti?

Module 4 se bavi osnovnim konceptima **različitosti, rodne ravnopravnosti i inkluzije** u kontekstu **modernih sportskih organizacija**. Uprkos sve većem priznanju da raznolika okruženja podstiču veću kreativnost, inovativnost i performanse, sportski sektor i dalje je obilježen strukturnim nejednakostima, unutrašnjim otporom i organizacijskim praksama koje nisu naročito inkluzivne.

Slika 6 – Preuzeto sa službene Manitoba univerzitetske stranice studentskih novina

Modul istražuje kako **pojedinačne karakteristike**, poput roda, seksualne orijentacije i drugih, **utiču na mogućnosti, iskustva i ishode unutar sportskih struktura**. Također analizira **uticaj stereotipa**, nejednakosti u pristupu, nedovoljnu zastupljenost na rukovodećim pozicijama, nejednaku raspodjelu resursa i ograničenu medijsku vidljivost ženskog sporta i LGBTQIA+ sportista.

Kroz proučavanje teorijskih koncepata, u kontrastu sa trenutnom stvarnošću, modul ističe jaz između diskursa i prakse u sportskim organizacijama. Iako postoji teorijski konsenzus o koristima različitosti, mnogi sportski klubovi, federacije i entiteti i dalje nemaju efektivne i trajne strategije za promovisanje istinski inkluzivnog okruženja.

Ovaj modul također prikazuje **primjere dobre prakse na evropskom nivou**, poput inicijativa UEFA-e, Košarkaške federacije Kipra, Sports England i portugalske asocijacije All Together 4 Sports, koji pokazuju da je promjena moguća kada postoje strateške politike, strukturirana obuka i organizaciona posvećenost.

Slika 7 – preuzeto sa idrottsforum.org

Glavni cilj Modula 4 je pružiti **trenerima, sportskim menadžerima i sportistima kritičko razmišljanje** o izazovima i prilikama vezanim za rodnu ravnopravnost i inkluziju u sportu, ističući ključnu ulogu organizacija u izgradnji pravednijih, reprezentativnijih sportskih ekosistema koji mogu osnažiti sve ljude.

Modul također sadrži **dvije praktične aktivnosti** u oblastima raznolikosti i otpornosti na promjene, kao i kratak kviz za procjenu znanja učesnika, a na kraju i neke preporuke za dodatno čitanje.

4.2 Uvod

Raznolikost i inkluzija postali su **ključni stubovi** za održivi razvoj modernih sportskih organizacija. U sektoru koji je historijski obilježen rodnim nejednakostima, stereotipima i diskriminatornim praksama, neophodno je razumjeti kako individualne razlike u spolu, seksualnoj orijentaciji, etničkoj pripadnosti, godinama, socioekonomskom statusu i drugim faktorima mogu utjecati na iskustva, prilike i rezultate unutar sportskih struktura. Iako teorija široko priznaje da raznolika okruženja podstiču veću kreativnost, inovativnost i performanse, stvarnost pokazuje da mnogi klubovi, savezi i sportski subjekti i dalje imaju značajne izazove u implementaciji **efektivnih strategija raznolikosti**.

Nejednakosti i dalje postoje u oblastima poput **pristupa treninzima, zastupljenosti u rukovodnim pozicijama, finansiranja, medijske pokrivenosti i uključivanja trans i nebinarnih sportista**. Otpornost na promjene, koja je i dalje prisutna u mnogim organizacijama, jedan je od glavnih prepreka za implementaciju istinski inkluzivnih politika. Međutim, primjeri dobre prakse na evropskom nivou pokazuju da je moguće stvoriti pravednije, uravnoteženije i reprezentativnije sportske sredine.

Cilj Modula 4 je istražiti ove koncepte, analizirati i reflektovati o **jazu između teorije i prakse** te naglasiti važnost strateškog pristupa promociji rodne ravnopravnosti i inkluzije u sportu. Time se ističe ključna uloga organizacija u izgradnji sportskog ekosistema koji može prihvatiti, cijeniti i osnažiti sve ljude.

Uloga sportskih menadžera, trenera i sportista je presudna za razvoj organizacijske kulture koja cijeni inovativnost, kvalitet i raznolikost. U ovom modulu, sportski menadžeri, treneri i sportisti mogu **naučiti da rodna ravnopravnost i inkluzija** u sportu nisu samo moralna obaveza, već donose **opipljive**

koristi za timske performanse, kulturu i sveukupnu inkluzivnost. Promovisanjem rodne ravnopravnosti, sportske organizacije i njihov osoblje mogu stvoriti zdravije, kolaborativnije i progresivnije okruženje u kojem svako može napredovati.

4.2.1 Ciljevi učenja

Ovaj modul ima za cilj omogućiti učesnicima da:

- Razviju kritičko razumijevanje raznolikosti, rodne ravnopravnosti i inkluzije u kontekstu modernih sportskih organizacija.
- Analiziraju kako strukturalne nejednakosti, stereotipi i otpor promjenama utiču na prilike, zastupljenost i učešće u sportu.
- Premoste jaz između teorijskih opredjeljenja za inkluziju i svakodnevnih praksi unutar sportskih struktura.
- Osažuje sportiste, trenere i sportske menadžere da aktivno doprinesu izgradnji pravednijeg, inkluzivnijeg i reprezentativnijeg sportskog okruženja.

4.2.2 Ishodi učenja

Do kraja modula, učesnici će biti sposobni da:

	Sportisti	Sportski menadžeri i treneri
Znanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznati osnovne pojmove vezane za različitost, rodnu ravnopravnost i inkluziju u sportu • Razumjeti kako pol, seksualna orijentacija i druge individualne karakteristike utiču na iskustva i prilike u sportskom okruženju • Uočiti nejednakosti u pristupu učestvovanju, resursima, liderskim ulogama i medijskoj zastupljenosti • Razumjeti uticaj isključivanja na dobrobit sportista, njihov učinak i dinamiku tima 	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznati strukturne i organizacione nejednakosti koje utiču na inkluziju žena i LGBTQIA+ osoba u sportu • Poznavati evropske i međunarodne politike, okvire i strategije koje podržavaju ravnopravnost i inkluziju • Razumjeti jaz između teorijskih opredjeljenja i praktične primjene strategija različitosti, uključujući prepreke i stereotipe • Razumjeti ulogu liderstva, upravljanja i organizacione kulture u promovisanju inkluzije
Vještine 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunicirati s poštovanjem i inkluzivno sa saigračima i osobljem • Prepoznati i osporiti diskriminatorni jezik, stereotipe i ponašanja • Pokazivati savezništvo i pružati podršku u timskom radu u raznolikim grupama • Reflektovati vlastite stavove i ponašanja u vezi sa inkluzijom 	<ul style="list-style-type: none"> • Primijeniti inkluzivno vođstvo i donošenje odluka u treniranju, menadžmentu i upravljanju • Dizajnirati i provoditi inkluzivne politike, kodekse ponašanja i mjere protiv diskriminacije • Rješavati otpore prema promjenama unutar timova i organizacija • Prilagoditi trening, pravila učešća i organizacione prakse kako bi se osigurao jednak pristup Promovisati inkluzivnu organizacijsku kulturu kroz primjer vođenja i komunikaciju

		<ul style="list-style-type: none"> • Uključiti raznolikost i inkluziju u strateško planiranje i obuku osoblja
<p>Stavovi</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Poštovanje raznolikosti u pogledu rodnog identiteta, seksualne orijentacije i izražavanja • Empatija prema iskustvima žena, LGBTQIA+ osoba i nedovoljno zastupljenih sportista • Otvorenost za učenje i samorefleksiju u vezi sa inkluzijom i jednakosti • Spremnost da se ospore stereotipi i isključujuće norme u sportu • Svijest o zajedničkoj odgovornosti za inkluziju i dobrobit tima 	<ul style="list-style-type: none"> • Snažna posvećenost rodnoj jednakosti i inkluziji kao temeljnim vrijednostima organizacije • Svijest o vlastitoj odgovornosti kao lidera i uzora • Otvorenost za organizacijske promjene i inovacije • Spremnost da se ospore tradicionalne strukture moći i diskriminatorne prakse • Dugoročna posvećenost izgradnji pravednih, inkluzivnih i reprezentativnih sportskih ekosistema

4.3 Teorijski okvir

4.3.1 Raznolikost

Kada govorimo o sportskim organizacijama, trebamo razumjeti ključni pojam koji se zove **raznolikost**, što označava karakteristike pojedinaca koje oblikuju njihov identitet i iskustva unutar tih organizacija. Raznolikost se odnosi na stepen različitosti među članovima tima ili organizacije. Ljudi se razlikuju na mnogo načina, a obično se klasificiraju prema spolu, rasi, starosti, seksualnoj orijentaciji, socioekonomskom statusu i drugim karakteristikama.

Efikasne organizacijske kulture cijene **inovaciju, kvalitet i raznolikost**. Raznolikost je dobra strategija za sticanje **konkurentne prednosti**. Ljudi iz različitih sredina donose različita iskustva i perspektive u rješavanje problema, što često vodi ka kreativnijim rješenjima. Raznolikost koristi **pojedincu, grupi i cijeloj organizaciji**¹.

Koristite aktivnost „Diversity Training“ kako biste osigurali da su učesnici u potpunosti usvojili i razumjeli teorijske koncepte!

4.3.2 Rodne i seksualno-orijentacijske pristrasnosti

Rodne i seksualno-orijentacijske pristrasnosti u sportu odnose se na **unaprijed stvorene predstave, stereotype i nejednak tretman**, koji se mogu pojaviti u različitim aspektima sportske kulture, upravljanja i prakse. Ove pristrasnosti mogu **ograničiti mogućnosti**, produbiti nejednakosti i spriječiti puno učešće i priznanje osoba svih rodnih identiteta i seksualnih orijentacija. Neka od glavnih područja u kojima se ove pristrasnosti ispoljavaju u sportu su:

Rodni identitet i inkluzija: Sportisti_ce koji_e su nebinarni_e, transrodni_e ili interseks često se suočavaju s isključenjem ili ograničenjima zbog rigidnih binarnih sistema u sportu.

Mogućnosti za učešće: Sportovi koji se historijski smatraju „muškim“ (npr. fudbal, ragbi) često nude manje prilika za žene, dok se „ženski“ sportovi (npr. gimnastika) nerijetko kritikuju jer učvršćuju rodne stereotype.

¹ Lussier & Kimball, Applied Sport Management Skills (2009)

Medijska zastupljenost: Ženski sportovi dobijaju znatno manje medijskog prostora u odnosu na muške. Kada su prisutni u medijima, fokus je često na izgledu sportistkinja, a ne na njihovim sportskim rezultatima.

Finansiranje i resursi: Muški sportski programi obično dobijaju više finansijskih sredstava, sponzorstava i bolji pristup sportskim objektima nego ženski ili mješoviti programi.

Stereotipi o sportskim sposobnostima: I dalje je prisutno uvjerenje da su muškarci „prirodno“ bolji sportisti od žena, što se ogleda u komentarima da su žene „manje snažne“ ili „manje kompetitivne“.

4.3.3 Rodna ravnopravnost i inkluzija

Rodna ravnopravnost i inkluzija u sportu nisu samo moralni imperativ – one donose i konkretne koristi za timske performanse, organizacijsku kulturu i ukupnu inkluzivnost. Promovisanjem **rodne ravnopravnosti**, sportske organizacije mogu stvoriti **zdravije, saradničko i progresivnije** okruženje koje omogućava svima da napreduju. U nastavku su navedene opravdane koristi i konkretne promjene koje proizlaze iz promovisanja rodne ravnopravnosti:

Unapređuje performanse i uspjeh: Posvećenost rodnoj ravnopravnosti potiče inkluzivnije i podržavajuće okruženje, što pozitivno utiče na performanse. Kada i žene i muškarci imaju jednak pristup kvalitetnom treningu, resursima i podršci, mogu ostvariti svoj puni potencijal. Istraživanje objavljeno u *Journal of Sports Sciences* (2020) pokazalo je da sportske organizacije s raznolikim trenerskim timovima i rodno uravnoteženim rukovodstvom postižu bolje rezultate u strateškom odlučivanju i rješavanju problema. Rodno raznoliki timovi također su iskazali veći nivo zadovoljstva i bolju sposobnost rješavanja konflikata, što je doprinijelo većem uspjehu tima.

Proširuje ekonomske mogućnosti: Jednaka zastupljenost i podrška sportistkinjama otvara nova tržišta i baze navijača. Ženski sportovi bilježe značajan rast gledanosti i sponzorstava kada dobiju isti nivo ulaganja i medijske pažnje kao muški sportovi.

Gradi pozitivnu organizacijsku kulturu: Posvećenost rodnoj ravnopravnosti pomaže u stvaranju kulture poštovanja i inkluzije unutar sportskih organizacija. Razvijanjem okruženja u kojem se svi osjećaju cijenjeno i motivisano, organizacije mogu smanjiti pojave diskriminacije, uznemiravanja i pristrasnosti. Ovakva pozitivna kultura jača odnose među saigračima, trenerima i osobljem te unapređuje koheziju i međusobno poštovanje.

Inspiriše buduće generacije: Kada djevojčice i dječaci vide rodnu ravnopravnost u sportu, to im šalje poruku da mogu težiti bilo kojoj ulozi, bez obzira na rod. Vidljivost uzora u trenerskim, sudijskim i liderskim pozicijama pruža mladim sportistima raznolike primjere uspjeha, inspirišući ih da slijede svoje interese i razbijaju stereotipe.

Slika 8 - UN Women/Dzilam Méndez

4.3.4 Inkluzivno sportsko okruženje

Stvaranje **inkluzivnog sportskog okruženja** osigurava da svi, bez obzira na spol, rasu, seksualnu orijentaciju, porijeklo ili sposobnosti, mogu učestvovati i napredovati. Inkluzivnost ide dalje od samog „otvaranja vrata“ – ona podrazumijeva njegovanje kulture poštovanja, zastupljenosti i jednakih prilika za sve.

Aktivnim promovisanjem inkluzivnosti, sportske organizacije mogu podržati raznolike talente, proširiti učešće i izgraditi snažnije, povezanije timove.

4.3.5 Teorija naspram realnosti

Ovi teorijski koncepti su vrlo zanimljivi i većina sportskih organizacija će se složiti s ovom „idealnom vizijom“ kako bi stvari trebale funkcionisati. Međutim, znamo da velika većina sportskih organizacija, saveza, klubova i kompanija i dalje nema **strukturirane strategije za raznolikost**.

Raznolikost se često tretira kao sporedna tema, povezana s „političkom korektnošću“, a ne kao centralni dio organizacijskog razvoja. Liderstvo u sportu i dalje je vrlo homogeno: uglavnom muškarci, bijelci, iz srednjih ili viših socioekonomskih slojeva.

Također smo vidjeli da, u teoriji, raznoliki timovi proizvode više inovacija, kreativnosti i bolje organizacijske rezultate. Ipak, uprkos akademskim dokazima, sportske organizacije i dalje spadaju među **najmanje raznolike sektore**.

To možemo jasno vidjeti u **liderskim pozicijama** (direktori, predsjednici, glavni treneri):

- Zastupljenost žena je vrlo niska.
- LGBTQIA+ osobe imaju malu vidljivost zbog kulturne stigme.
- Etničke manjine su nedovoljno zastupljene.
- Prednosti raznolikosti se uglavnom prepoznaju samo u teoriji i nisu odražene u organizacijskoj strukturi.

Vidimo da i dalje postoje različiti oblici rodne nejednakosti: pristup, finansiranje, medijsko praćenje, stereotipi i uključenost trans ili nebinarnih sportista.

Već **bilježimo značajan napredak u učešću i prilikama**; danas žene imaju veći pristup sportu nego prije 20 godina, ali:

- Neki sportovi i dalje se povezuju s određenim spolom („muški“ ili „ženski“).
- Nedostaje ulaganja u ženska takmičenja, posebno na grassroots (osnovnom/amaterskom) nivou.
- Ženski sportovi i dalje imaju manje finansijskih sredstava i resursa uopšte.
- Žene i dalje imaju manji pristup objektima, platama, nagradama, sponzorstvima i opremi.
- U nekim klubovima, ženske ekipe su često posljednje koje dobijaju termine za trening ili pristup fizioterapeutima, nutricionistima itd.
- Medijsko pokrivanje ostaje izrazito nejednako.
- Čak ni događaji visokog nivoa u ženskom sportu rijetko dobijaju istu pažnju kao njihovi muški ekvivalenti.
- Uključivanje trans i ne-binarnih sportista i dalje predstavlja jedno od najkompleksnijih i najpolariziranijih pitanja. Mnoge federacije još uvijek nemaju uspostavljene politike ili primjenjuju restriktivne kriterije. Debata je često visoko politicizovana i često odstupa od naučnih saznanja.

4.3.6 Zašto se ovo dešava?

Glavni razlog je povezan sa „otporom prema promjenama“ na organizacijskom nivou. Danas dugoročni uspjeh neke organizacije direktno zavisi od njene **spособnosti da upravlja promjenama**. U SAD-u, Zakon Title IX iz Izmjena i dopuna obrazovanja iz 1972. godine dao je ženama jednaka prava za učestvovanje u sportu, ali ljudi su se tome opirali i dugi niz godina nastavili pružati otpor. Prevazilaženje otpora prema promjenama može biti veoma težak zadatak.

Koristite aktivnost „**Identifikovanje otpora prema promjenama**“ kako biste osigurali da su učesnici u potpunosti usvojili teorijske koncepte

Osim toga, možemo identificirati i neke dobre prakse na evropskom nivou:

UEFA

Program razvoja trenera ženskog fudbala UEFA-e pruža put ka sticanju UEFA-certificiranih trenerskih licenci, kako za one koji prave prve korake u trenerskoj karijeri, tako i za iskusne lidere koji već rade u fudbalu.

Kroz finansijsku podršku i stipendije za kandidate širom Evrope, program otvara vrata ambicioznim trenerima koji žele ostaviti trag u ženskom fudbalu i pomoći u daljem razvoju ove igre.

Košarkaški savez Kipra

Inicijativa SHEcoach primijenila je sveobuhvatan, višeslojni pristup integraciji rodne ravnopravnosti u sportsko treniranje. Praksa je kombinovala teorijsko znanje, praktične alate i metode jačanja kapaciteta kako bi osnažila trenere i edukatore trenera. Ključni elementi uključuju:

- **Strukturirane obuke i radionice:** Serija radionica uživo i online osmišljena za unapređenje znanja o rodnoj ravnopravnosti, inkluzivnim metodama treniranja i praktičnim strategijama za njihovu primjenu u svakodnevnom radu.
- **Mentorstvo i podrška:** Iskusni treneri i edukatori djelovali su kao mentori, pružajući kontinuirane smjernice, povratne informacije i praktične savjete učesnicima, potičući razvoj vještina i samopouzdanje.
- **Integracija u kurikulum:** Programi edukacije trenera revidirani su kako bi uključivali sadržaj osjetljiv na rod, osiguravajući dugoročnu primjenu principa ravnopravnosti u trenerskoj praksi.

- **Komunikacija i podizanje svijesti:** Kampanje, preporuke i praktične smjernice dijeljene su klubovima, savezima i sportskim tijelima kako bi se podigla svijest i promoviralo učešće žena u trenerskom radu.
- **Uključenost učesnika:** Program je obuhvatio širok spektar zainteresovanih strana – trenere, edukatore trenera, saveze, univerzitete i klubove, osiguravajući kolaborativno učenje, umrežavanje i lokalnu relevantnost.

Ovaj pristup kombinovao je prenos znanja, praktično iskustvo, mentorstvo i sistemske promjene kako bi se stvorilo podržavajuće okruženje za žene u trenerskom radu i promovirala održiva rodna ravnopravnost u sportu.

Sport England

Kampanja Sport England-a „**This Girl Can**“ je nacionalna inicijativa osmišljena da inspiriše žene i djevojke svih oblika, veličina, porijekla i sposobnosti da budu aktivne bez straha od osude. Kroz stvarne priče, inkluzivne vizuale i osnažujuće poruke, kampanja izaziva stereotipe i uklanja prepreke — poput zabrinutosti zbog izgleda tijela, nedostatka samopouzdanja i društvenih pritisaka — koje često sprječavaju žene da učestvuju u sportu. Cilj kampanje je stvoriti podržavajuće okruženje u kojem se svaka žena osjeća sigurno da se kreće na svoj način, slaveći trud više nego savršenstvo i promovišući fizičku aktivnost kao dostupnu, zabavnu i osnažujuću za sve.

All Together 4 Sports

Udruženje **All Together 4 Sports** je neprofitna organizacija posvećena promovisanju inkluzivnog sporta i stvaranju sigurnog i pristupačnog okruženja za sve učesnike, bez obzira na pol, seksualnu orijentaciju, godine, boju kože, etničku pripadnost, vjeru i druge karakteristike.

Od svog osnivanja, All Together 4 Sports je stub u razvoju inkluzivnih LGBTQIA+ sportskih zajednica, koristeći sport kao platformu za promovisanje drugarstva, prijateljstva i sportskog duha među sportistima različitog porijekla.

Zabilježen je značajan rast broja članova i sportova Udruženja. U sezoni 2024/25 imali su oko 250 registrovanih sportista, a razvili su sljedeće sportove i aktivnosti: trčanje, fudbal, plivanje, ragbi, tango i odbojku.

4.4 Aktivnosti Modul 4

Activity 4.1 Diversity Training

Activity 4.2 Identifying Resistance to Change

Aktivnost 4.1	Trening o različitosti
<p>Pregled</p> 	<p>Ovo je praktična aktivnost za razvoj vještina s ciljem povećanja svijesti učesnika/ca o vrijednosti različitosti i razumijevanja kako je osjećati se drugačije. Učesnici/ce će dobiti kratak upitnik koji se odnosi na rasu, religiju, rod, dob, sposobnosti, predrasude, stereotipe i diskriminaciju. Bit će podijeljeni u grupe od 3 do 5 članova/ica, te će, ukoliko se osjećaju ugodno, podijeliti svoje odgovore i posebno razgovarati o stereotipima. Jedan predstavnik/ca po grupi predstaviti će neke od glavnih ideja o kojima se diskutovalo. Na kraju, instruktor/ica će voditi neformalnu opću diskusiju o nalazima.</p>
<p>Trajanje</p> 	<p>30 do 45 minuta.</p>

<p>Broj učesnika</p> 	<p>3 do 30 učesnika/ca.</p>
<p>Kome je ova aktivnost namijenjena</p> 	<p>Za sve vrste učesnika/ca (sportski menadžeri/ice, treneri/ice i sportisti/ce).</p>
<p>Potrebni materijali</p> 	<p>Olovka ili hemijska olovka. Upitnici za svakog učesnika/cu u štampanom obliku: Aktivnost 1 – Upitnik za trening o različitosti</p> <p>Cilj: Povećati vašu svijest o vrijednosti različitosti i razumijevanje kako je osjećati se drugačije.</p> <p>Priprema: Popunite prazna polja (možete odlučiti da ne dijelite svoje odgovore u grupi).</p> <p>Rasa i etnička pripadnost</p> <p>Moja _____ rasa: _____.</p> <p>Moja etnička pripadnost: _____.</p> <p>Moje ime je _____ Značajno je jer znači _____ ili sam dobio/la ime po _____.</p> <p>Jedna pozitivna stvar u vezi s tim što sam _____ je _____.</p> <p>Jedna teška ili izazovna stvar u vezi s tim što sam _____ je _____.</p> <p>Religija</p> <p>Moja _____ religija: _____.</p> <p>Jedna pozitivna stvar u vezi s tim što sam _____ je _____.</p> <p>Jedna teška ili izazovna stvar u vezi s tim što sam _____ je _____.</p> <p>Rod</p> <p>Moj rod: _____.</p> <p>Jedna pozitivna stvar u vezi s tim što sam _____ je _____.</p> <p>Jedna teška ili izazovna stvar u vezi s tim što sam _____.</p>

	<p>_____ je _____.</p> <p>Muškarci i žene se primarno razlikuju u _____ jer _____.</p> <p>Dob</p> <p>Moja _____ dob: _____.</p> <p>Jedna pozitivna stvar u vezi s mojom dobi je _____.</p> <p>Jedna teška stvar u vezi s mojom dobi je _____.</p> <p>Sposobnosti</p> <p>Imam _____ (visok, srednji, nizak) nivo sposobnosti na fakultetu i na poslu. Ja _____ (imam, nemam) invaliditet.</p> <p>Jedna pozitivna stvar u vezi s mojim _____ nivoom sposobnosti je _____.</p> <p>Jedna teška ili izazovna stvar u vezi s mojim _____ nivoom sposobnosti je _____.</p> <p>Ostalo</p> <p>Jedan važan način na koji se razlikujem od drugih ljudi je _____.</p> <p>Jedna pozitivna stvar u vezi s tom razlikom je _____.</p> <p>Jedna teška ili izazovna stvar u vezi s tom razlikom je _____.</p> <p>Predrasude, stereotipi, diskriminacija</p> <p>Opišite načine na koje ste bili unaprijed procijenjeni, stereotipizirani ili diskriminirani.</p>
<p>Ciljevi</p> 	<p>Cilj je povećati svijest učesnika/ca o vrijednosti različitosti i razumijevanje kako je osjećati se drugačije.</p>
<p>Kako učiniti ove aktivnosti inkluzivnijim</p> 	<p>Ukoliko među učesnicima/cama ima osoba s oštećenjem vida, sluha ili kognitivnim poteškoćama, bit će im potrebna podrška ostalih učesnika/ca.</p>

<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<p>Instruktor/ica dijeli upitnik učesnicima/cama i organizuje grupe od 3 do maksimalno 5 članova/ica. Učesnici/ce će, ukoliko se osjećaju ugodno, podijeliti svoje odgovore i tokom 20 minuta razgovarati o stereotipima. Jedan predstavnik/ca po grupi predstaviti će neke od glavnih ideja o kojima se diskutovalo. Na kraju, instruktor/ica će voditi neformalnu opću diskusiju o nalazima svake grupe.</p>
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<p>Grupe trebaju biti što raznovrsnije. Jedan predstavnik/ca po grupi predstaviti će ključne ideje, a instruktor/ica će podsticati učešće svih. Instruktor/ica treba biti posebno pažljiv/a i ljubazan/na jer diskusija može izazvati neslaganja ili konflikte.</p>
<p>Kako prilagoditi ovu aktivnost online okruženju</p> 	<p>Kako bi se ova aktivnost provela online, potrebno je imati upitnik u PDF formatu i omogućiti učesnicima/ama formiranje grupa putem Zooma ili druge platforme za online sastanke.</p>
<p>Teorija</p> 	<p>Teorijska osnova aktivnosti povezana je s konceptom različitosti (diversity), koji se odnosi na karakteristike pojedinaca koje oblikuju njihove identitete i iskustva unutar organizacija. Različitost se odnosi na stepen razlika među članovima tima ili organizacije. Ljudi su različiti na mnogo načina, a najčešće se klasificiraju prema rodu, rasi, dobi, seksualnoj orijentaciji, socioekonomskom statusu i drugim obilježjima.</p>
<p>Refleksija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Da li je bilo pitanja koja su vas učinila nelagodno ili vas potaknula na dublje razmišljanje? • Koji su primjeri stereotipa prepoznati u grupama? • Koje jednostavne promjene biste mogli primijeniti kako biste promovirali inkluzivnije okruženje?
<p>Izvori</p> 	<p>Knjiga: Applied Sport Management Skills (2009)</p>

Aktivnost 4.2	Prepoznavanje otpora prema promjenama
<p>Pregled</p> 	<p>Dugoročni uspjeh organizacije danas u velikoj mjeri zavisi od njene sposobnosti upravljanja promjenama. Ovo je praktična aktivnost osmišljena da pomogne učesnicima/ama da razviju sposobnost prepoznavanja otpora prema promjenama. Na osnovu „matrice otpora“, učesnici/ce će odgovoriti na 10 izjava, ocjenjujući ih prema matrici na skali od 1 do 9. Na kraju će o svojim odgovorima diskutovati unutar grupe, a potom i sa svim grupama zajedno.</p>
<p>Trajanje</p> 	<p>10 do 30 minuta</p>

<p>Broj učesnika</p> 	3 do 30 učesnika/ca.																				
<p>Kome je ova aktivnost namijenjena</p> 	Za sve vrste učesnika/ca (sportski menadžeri/ice, treneri/ice i sportisti/ce).																				
<p>Potrebni materijali</p> 	<p>Olovka ili hemijska olovka. Papir sa izjavama za svakog učesnika/cu:</p> <p>Matrica otpora</p> <table border="1" data-bbox="485 703 1394 1626"> <thead> <tr> <th data-bbox="485 703 791 781">1 – Činjenice o sebi</th> <th data-bbox="791 703 1078 781">4 – Uvjerenja o sebi</th> <th data-bbox="1078 703 1394 781">7 – Vrijednosti vezane za sebe</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="485 781 791 994">Nikada ranije nisam radio/la ovaj zadatak. Nisam uspio/la posljednji put kada sam pokušao/la.</td> <td data-bbox="791 781 1078 994">Previše sam zauzet/a da bih to učio/la. Uradit ću to, ali nemojte mene kriviti ako bude pogrešno..</td> <td data-bbox="1078 781 1394 994">Sviđa mi se način na koji sada radim svoj posao. Zašto mijenjati? Volim raditi u grupi.</td> </tr> <tr> <th data-bbox="485 994 791 1061">2 – Činjenice o drugima</th> <th data-bbox="791 994 1078 1061">5 – Uvjerenja o drugima</th> <th data-bbox="1078 994 1394 1061">8 – Vrijednosti drugih ljudi</th> </tr> <tr> <td data-bbox="485 1061 791 1323">Ona ima najbolji rezultat u odjelu. Drugi zaposlenici su mi rekli da je to teško uraditi.</td> <td data-bbox="791 1061 1078 1323">On se samo pretvara da je zauzet kako bi izbjegao dodatni posao. Ona je bolja u tome od mene, neka ona to uradi.</td> <td data-bbox="1078 1061 1394 1323">Neka to uradi neko drugi; ne želim raditi s njom. Volim raditi s njim. Nemojte ga premjestiti iz našeg odjela.</td> </tr> <tr> <th data-bbox="485 1323 791 1402">3 – Činjenice o random okruženju</th> <th data-bbox="791 1323 1078 1402">6 – Uvjerenja o random okruženju</th> <th data-bbox="1078 1323 1394 1402">9 – Vrijednosti vezane za radno okruženje</th> </tr> <tr> <td data-bbox="485 1402 791 1626">Plaćeni smo samo 8 eura po satu. Temperatura je preko 37°C.</td> <td data-bbox="791 1402 1078 1626">Ovo je loš posao. Plata ovdje je preniska.</td> <td data-bbox="1078 1402 1394 1626">Nije me briga hoćemo li ostvariti cilj ili ne. Novi zadatak će me natjerati da radim unutra. Radije bih bio/la vani.</td> </tr> </tbody> </table> <p>Priprema</p> <p>Slijedi 10 izjava osoba od kojih je zatraženo da naprave promjenu. Identifikujte izvor i fokus njihovog otpora koristeći matricu prikazanu na vrhu. Odaberite broj od 1 do 9 iz Matrice otpora koji najbolje opisuje odgovor.</p> <p>(____) 1. „Ali mi nikada nismo radili leptir stil na taj način – zar ne možemo to raditi kao što smo do sada?“</p>			1 – Činjenice o sebi	4 – Uvjerenja o sebi	7 – Vrijednosti vezane za sebe	Nikada ranije nisam radio/la ovaj zadatak. Nisam uspio/la posljednji put kada sam pokušao/la.	Previše sam zauzet/a da bih to učio/la. Uradit ću to, ali nemojte mene kriviti ako bude pogrešno..	Sviđa mi se način na koji sada radim svoj posao. Zašto mijenjati? Volim raditi u grupi.	2 – Činjenice o drugima	5 – Uvjerenja o drugima	8 – Vrijednosti drugih ljudi	Ona ima najbolji rezultat u odjelu. Drugi zaposlenici su mi rekli da je to teško uraditi.	On se samo pretvara da je zauzet kako bi izbjegao dodatni posao. Ona je bolja u tome od mene, neka ona to uradi.	Neka to uradi neko drugi; ne želim raditi s njom. Volim raditi s njim. Nemojte ga premjestiti iz našeg odjela.	3 – Činjenice o random okruženju	6 – Uvjerenja o random okruženju	9 – Vrijednosti vezane za radno okruženje	Plaćeni smo samo 8 eura po satu. Temperatura je preko 37°C.	Ovo je loš posao. Plata ovdje je preniska.	Nije me briga hoćemo li ostvariti cilj ili ne. Novi zadatak će me natjerati da radim unutra. Radije bih bio/la vani.
1 – Činjenice o sebi	4 – Uvjerenja o sebi	7 – Vrijednosti vezane za sebe																			
Nikada ranije nisam radio/la ovaj zadatak. Nisam uspio/la posljednji put kada sam pokušao/la.	Previše sam zauzet/a da bih to učio/la. Uradit ću to, ali nemojte mene kriviti ako bude pogrešno..	Sviđa mi se način na koji sada radim svoj posao. Zašto mijenjati? Volim raditi u grupi.																			
2 – Činjenice o drugima	5 – Uvjerenja o drugima	8 – Vrijednosti drugih ljudi																			
Ona ima najbolji rezultat u odjelu. Drugi zaposlenici su mi rekli da je to teško uraditi.	On se samo pretvara da je zauzet kako bi izbjegao dodatni posao. Ona je bolja u tome od mene, neka ona to uradi.	Neka to uradi neko drugi; ne želim raditi s njom. Volim raditi s njim. Nemojte ga premjestiti iz našeg odjela.																			
3 – Činjenice o random okruženju	6 – Uvjerenja o random okruženju	9 – Vrijednosti vezane za radno okruženje																			
Plaćeni smo samo 8 eura po satu. Temperatura je preko 37°C.	Ovo je loš posao. Plata ovdje je preniska.	Nije me briga hoćemo li ostvariti cilj ili ne. Novi zadatak će me natjerati da radim unutra. Radije bih bio/la vani.																			

	<p>(___) 2. Zvijezda teniskog tima Jill zamoljena je od strane trenera da pokuša igrati u paru s Louise. Jillin odgovor: „Ma dajte, treneru, Louise je loša igračica. Betty je mnogo bolja; molim vas nemojte nas razdvajati.“</p> <p>(___) 3. Menadžer tima Winny kaže Mikeu da prestane dozvoljavati da ga svi u timu iskorištavaju dodatnim poslom. Mikeov odgovor: „Ali želim da me tim voli – ako ne pomažem ljudima, možda me neće voljeti.“</p> <p>(___) 4. „Ne mogu naučiti koristiti novi računar – ja sam samo sportista i nisam dovoljno pametan.“</p> <p>(___) 5. Zvijezda odbrane Chris zamoljen je da pomogne u razvoju novog igrača početnika: „Moram li? Uhodavao sam se s našim posljednjim novajlijom, Wayneom. Nas dvojica se odlično slažemo.“</p> <p>(___) 6. Novakinja Tina ima ideju za novu košarkašku akciju. Trener Chuck je brzo odbacuje – „Učenje ove akcije bilo bi gubljenje vremena, naše trenutne akcije su sasvim dobre.“</p> <p>(___) 7. Diane organizuje prodaju karata – njen menadžer Sue traži od nje da preuzme novu odgovornost, organizaciju putovanja softbol tima. Dianin odgovor: „Posao koji sada radim je važniji.“</p> <p>(___) 8. „Ne želim igrati s tim timom. Ima najlošiji rezultat u ligi.“</p> <p>(___) 9. „Zadržite me u kuhinjskom dijelu sportskog bara. Ne mogu raditi za šankom jer je konzumiranje alkohola protiv moje religije.“</p> <p>(___) 10. „Ne vidim zašto moram prestati prikazivati slike saobraćajnih nesreća s trkaćih staza kako bismo prodavali karte za naše trkaće događaje. Ne mislim da je to neetično. Naša konkurencija to radi.“</p>
<p>Ciljevi</p> 	<p>Razviti sposobnost prepoznavanja otpora prema promjenama.</p>
<p>Kako učiniti ovu aktivnost inkluzivnijom</p> 	<p>Ukoliko među učesnicima/cama ima osoba s oštećenjem vida, sluha ili kognitivnim poteškoćama, bit će im potrebna podrška ostalih učesnika/ca.</p>
<p>Instrukcije – korak po korak</p> 	<p>Instruktor/ica dijeli dokument sa izjavama učesnicima/cama i organizuje grupe od 3 do maksimalno 5 članova/ica. Učesnici/ce će unutar grupe podijeliti svoje odgovore i diskutovati koji je najispravniji za svaku izjavu. Jedan predstavnik/ca po grupi predstaviti će odluke svoje grupe. Na kraju, instruktor/ica će voditi neformalnu opću diskusiju o odgovorima svake grupe.</p>
<p>Savjeti i diskusija</p> 	<p>Grupe trebaju biti što raznovrsnije. Jedan predstavnik/ca po grupi predstaviti će glavne ideje, a instruktor/ica će podsticati aktivno učešće svih učesnika/ca.</p>

<p>Kako prilagoditi ovu aktivnost online okruženju</p> 	<p>Za online realizaciju aktivnosti potrebno je imati dokument sa izjavama u PDF formatu i omogućiti učesnicima/ama formiranje grupa putem Zooma ili druge platforme za online sastanke.</p>
<p>Teorija</p> 	<p>Dugoročni uspjeh organizacije danas direktno zavisi od njene sposobnosti upravljanja promjenama. Organizacijske promjene počele su se sistematski i akademski proučavati još 1940-ih godina.</p>
<p>Refleksija</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Da li vam je bilo teško procijeniti neke od izjava? Zašto? • Da li su postojale značajne razlike unutar vaše grupe? Šta to otkriva o otporu prema promjenama? • Kako lideri mogu najbolje podržati procese promjena?
<p>Izvori</p> 	<p>Knjiga: Applied Sport Management Skills (2009)</p>

4.5 Kratki kviz / Samorefleksija

Odaberite tačan odgovor za svaku rečenicu: Tačno/Netačno.

- 1) **Raznolikost se odnosi na stepen razlika među članovima tima ili organizacije.**
 - Tačno
 - Netačno
- 2) **Promovisanjem rodne nejednakosti, sportske organizacije mogu stvoriti zdravije, suradničkije i naprednije okruženje.**
 - Tačno
 - Netačno
- 3) **Pristrasnosti prema spolu i seksualnoj orijentaciji u sportu odnose se na unaprijed stvorene pretpostavke, stereotipe i nejednak tretman, koji se mogu ispoljiti u različitim aspektima sportske kulture, upravljanja i prakse.**
 - Tačno
 - Netačno
- 4) **Inkluzivnost ide dalje od samog otvaranja vrata; ona uključuje njegovanje kulture poštovanja, zastupljenosti i jednakih mogućnosti za sve.**
 - Tačno
 - Netačno
- 5) **Uključivanje trans i nebinarnih sportista i dalje ostaje jedno od najsloženijih i najpolariziranijih pitanja u sportu.**
 - Tačno
 - Netačno

Odgovori na kviz: Odaberite tačan odgovor za svaku rečenicu: Tačno/Netačno.

1) Raznolikost se odnosi na stepen razlika među članovima tima ili organizacije.

a) Tačno

Dodatne informacije: Raznolikost se odnosi na stepen razlika među članovima tima ili organizacije. Ljudi se razlikuju na mnogo načina, a obično ih klasifikujemo prema spolu, rasi, starosti, seksualnoj orijentaciji, socioekonomskoj klasi i slično.

2) Promovisanjem rodne nejednakosti, sportske organizacije mogu stvoriti zdravije, suradničkije i naprednije okruženje.

b) Netačno

Dodatne informacije: Suprotno tome, radi se o promovisanju rodne jednakosti.

3) Pristrasnosti prema spolu i seksualnoj orijentaciji u sportu odnose se na unaprijed stvorene pretpostavke, stereotipe i nejednak tretman, koji se mogu ispoljiti u različitim aspektima sportske kulture, upravljanja i prakse.

a) Tačno

Dodatne informacije: Pristrasnosti prema spolu i seksualnoj orijentaciji u sportu odnose se na unaprijed stvorene pretpostavke, stereotipe i nejednak tretman, koji se mogu manifestovati u različitim aspektima sportske kulture, upravljanja i prakse. Ove pristrasnosti mogu ograničiti prilike, ojačati nejednakosti i spriječiti potpuno učešće i priznavanje pojedinaca svih spolova i seksualnih orijentacija.

4) Inkluzivnost ide dalje od samog otvaranja vrata; ona uključuje njegovanje kulture poštovanja, zastupljenosti i jednakih mogućnosti za sve.

a) Tačno

Dodatne informacije: Inkluzivnost prevazilazi samo otvaranje vrata; ona podrazumijeva njegovanje kulture poštovanja, zastupljenosti i jednakih mogućnosti za sve. Aktivnim promovisanjem inkluzivnosti, sportske organizacije mogu podržati različite talente, proširiti učešće i stvoriti snažnije, jedinstvenije timove.

5) Uključivanje trans i nebinarnih sportista i dalje ostaje jedno od najsloženijih i najpolariziranih pitanja u sportu.

a) Tačno

Dodatne informacije: Uključivanje trans i nebinarnih sportista i dalje predstavlja jedno od najkompleksnijih i najpolarnijih pitanja. Mnoge federacije još uvijek nemaju uspostavljene politike ili primjenjuju restriktivne kriterije. Debata je često visoko politizirana i često odstupa od naučnih saznanja.

Link: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/684ab3af-9f57-11ec-83e101aa75ed71a1>

4.6 Pogledaj / pročitaj / istraži

- GESP - Re-imagining the playing field - a gender equality in sports project
Link: <https://www.sdgyou.com/project/gesp>
- Sports and gender equality game plan: guidelines for gender-transformative sports policies and programmes by UNESCO
Link: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390527>
- UN Women on Gender Equality in Sports
Link: <https://www.unwomen.org/en/paris2024-olympics-new-era-for-women-in-sport/facts-and-figures-women-in-sport>
- Towards More Gender Equality in Sport

5. Zaključak

Sportska Torba je praktičan alat kreiran unutar SISTERS projekta s ciljem da sport učini **pravednijim, sigurnijim i inkluzivnijim** za sve. Ona objedinjuje ideje, aktivnosti i primjere iz stvarnog života koji pomažu trenerima, sportskim menadžerima i sportistima da razumiju kako se rodna nejednakost i isključivanje LGBTQIA+ osoba mogu pojaviti u sportu i šta se može učiniti da se to prevaziđe.

Umjesto da se fokusira samo na teoriju, Sportska Torba podstiče učesnike da **reflektuju** o vlastitim iskustvima, **otvoreno razgovaraju** s drugima i **isprobaju inkluzivne pristupe** u svakodnevnom sportskom okruženju.

Sportska Torba također prepoznaje da kreiranje inkluzivnog sportskog okruženja predstavlja kontinuiran proces. Promjene se ne dešavaju preko noći, već kroz male, dosljedne akcije koje preduzimaju pojedinci i organizacije. Povezujući vrijednosti poput jednakosti, **poštovanja i različitosti** sa svakodnevnom sportskom praksom, ovaj alat pomaže da dobre namjere prerastu u stvarne promjene.

Dizajnirana kao fleksibilan i prilagodljiv resurs, Sportska Torba se može koristiti u različitim sportovima, zemljama i kontekstima. **Njena dugoročna vrijednost** leži u podršci sportskim zajednicama u kojima se svi osjećaju dobrodošlo, poštovano i sposobno učestvovati s **povjerenjem i dostojanstvom**.

6. Bibliografija

Abdul, G. (2020). This intersex runner had surgery to compete. It has not gone well. *The New York Times*.

AFES Research Group. (2023). Sport, inclusion and LGBTI diversity: Theoretical and practical guide. Universitat de València.

<https://www.researchgate.net/profile/Jose-Devis-2/publication/373706981>

Bekker, S., & Posbergh, A. (2022). Safeguarding in sports settings: Unpacking a conflicting identity. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 14(2), 181–198.

<https://doi.org/10.1080/2159676X.2021.1920456>

Burton, S., & Newton, C. J. (2021). Women in leadership: The double bind of empathetic and collaborative coaching. *Human Relations*, 74(1), 125–148.

Canadian Women & Sport. (2025). What is intersectionality. *Canadian Women & Sport*.

Cardo, S., Moorti, S., & Scarcelli, M. (Eds.). (2020). The international encyclopedia of gender, media, and communication (pp. 1–13). Wiley-Blackwell.

<https://doi.org/10.1002/9781119429128.iegmc242>

Council of Europe. (2019). Gender matters: A manual on addressing gender-based violence affecting young people (2nd ed.). Council of Europe.

Council of Europe. (2023). Compass: Manual for human rights education with young people (2nd ed.). Council of Europe.

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.

Denison, E., Bevan, N., & Jeanes, R. (2021). Reviewing evidence of LGBTQ+ discrimination and exclusion in sport. *Sport Management Review*, 24(3), 389–409.

<https://doi.org/10.1016/j.smr.2020.09.003>

Eagly, A. H., & Karau, S. J. (2002). Role incongruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychological Review*, 109(3), 573–598.

Eleni Trichina. (2024). Unpacking gender-based violence in sport: Recognising the forms. ISCA.

European Commission. (2022). Sport and society – Gender equality. European Commission.

European Commission. (2025). LGBTIQ+ equality strategy 2026–2030. European Commission.

European Fulbright Diversity Initiative. (2020). Inclusive language handout. European Fulbright Diversity Initiative.

European Gay & Lesbian Sports Federation. (2018). EuroGames. EGLSF.

European Gay & Lesbian Sports Federation. (2023). iSport: Inclusion in sport. EGLSF.

European Non-Governmental Sports Organisation. (2022). Index of top LGBTQI+ policies and practices in sport. ENGSO.

European Parliamentary Research Service. (2024a). Gender equality in sport. European Parliament.

European Parliamentary Research Service. (2024b). Discrimination and gender-based violence in sport. European Parliament.

European Union. (2025). Union of equality: LGBTQI+ equality strategy 2026–2030. European Union.

European Union Agency for Fundamental Rights. (2024). LGBTQ equality at a crossroads: Progress and challenges. FRA.

EuroGames Lyon. (2025). Inclusion & diversity sports for all. EuroGames Lyon.

Földi, L. (2019). OUTSPORT toolkit: Supporting sport educators in creating and maintaining an inclusive sport community. OUTSPORT.

Hartmann-Tews, I. (2022). Sport, identity and inclusion in Europe: The experiences of LGBTQ people in sport. Sport, Culture and Society.

Herrick, S. S. C., Moisan, A., & Duncan, L. R. (2024). ‘Close, but not always close enough to come out to’: A large-scale online qualitative study of interpersonal relationships experienced by LGBTQ+ individuals in sport. Sport, Education and Society, 29(5), 1–15.

<https://doi.org/10.1080/13573322.2023.2174095>

International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. (2024). HRC 56: Key developments for SOGIESC and SRHR. ILGA.

International Olympic Committee. (2020). IOC human rights roadmap. IOC.

International Olympic Committee. (2021a). Olympic Charter. IOC.

International Olympic Committee. (2021b). Laurel Hubbard: Who is the transgender weightlifter making history at Tokyo 2020? IOC.

International Olympic Committee. (2025a). Fairness, inclusion and non-discrimination in Olympic sport. IOC.

International Olympic Committee. (2025b). Factsheet: Women in the Olympic Movement. IOC.

Lussier, R. N., & Kimball, D. C. (2009). Applied sport management skills. Human Kinetics.

Morgan, T. (2019, September 27). Female athletes claim careers ruined after being “coerced” into surgery to curb testosterone levels. The Telegraph.

Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., et al. (2016). International Olympic Committee consensus statement: Harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. British Journal of Sports Medicine, 50(17), 1019–1029.

<https://doi.org/10.1136/bjsports-2016-096968>

Moving to Inclusion. (2025). Moving to inclusion diagnostic toolkit. Moving to Inclusion.

National Society for the Prevention of Cruelty to Children. (2022). Safeguarding LGBTQ+ young people. NSPCC.

Panteres Grogues. (2025). DonaSport 2025 breaks participation records and reaffirms its commitment to inclusive sport. Panteres Grogues.

Pang, B., Tang, D. T.-S., & Law, S. (2024). Trans*, female bodybuilding and racial equality: Narratives from a Hong Kong Chinese gender-fluid bodybuilder. *Sport, Education and Society*, 23(5), 421–434.
<https://doi.org/10.1080/13573322.2016.1217517>

Porter, J., & Spence, K. (2025). Navigating gendered display rules: Women coaches practicing gender through emotional labour. *Sports Coaching Review*.
<https://doi.org/10.1080/21640629.2025.2496864>

Storr, R., Landi, D., & Flory, S. B. (2024). LGBTQIA+ topics in sport, human movement and education. *Sport, Education and Society*, 29(5), 511–520.
<https://doi.org/10.1080/13573322.2024.2362279>

UNESCO & UN Women. (2023). Tackling violence against women and girls in sport: A handbook for policy makers and sports practitioners. UNESCO.

Union of European Football Associations. (2021). Strength through unity: Football sustainability strategy 2030. UEFA.

Xiang, M., Geok Soh, K., Xu, Y., Ahrari, S., & Zakaria, N. S. (2023). Experiences of LGBTQ student-athletes in college sports: A meta-ethnography. *Heliyon*, 9(6), e16832.
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10275786/>

Digital Resources / Websites

Killermann, S. (2018). The genderbread person v4. It's Pronounced Metrosexual.
<https://www.itspronouncedmetrosexual.com/2018/10/the-genderbread-person-v4/>

Guide for Athletes, Coaches, Referees and Sport Professionals. (2024). Erasmus+ Project No. 101133364.
https://www.sdgyou.com/fileadmin/user_upload/GESP/GESP_dokumenta/Guide_for_sport_professionals_ENG.pdf

Toolkit for Promoting Inclusiveness and Gender Equality in Sports Organizations. (2024). Erasmus+ Project No. 101133364.
https://www.sdgyou.com/fileadmin/user_upload/GESP/GESP_dokumenta/Toolkit_for_promoting_inclusiveness_and_gender_equality_in_sports_organizations_1.pdf

SISTERS

FoStering gender & LGBTQIA+
equity In Sports through an
inTERSectional approach